2025

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceyda YAMAN

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SEKİZ YÜKMEK'TE KELİME GRUPLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceyda YAMAN

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Ankara, 2025

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SEKİZ YÜKMEK'TE KELİME GRUPLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceyda YAMAN

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Akartürk KARAHAN

Ankara, 2025

ONAY SAYFASI

Ceyda YAMAN tarafından hazırlanan “Sekiz Yükmek’te Kelime Grupları” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	**Kabul / Red**	**Kurumu**	**İmza**
Prof. Dr. Akartürk KARAHAN	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Prof. Dr. Leyla KARAHAN	Red	TOBB ETÜ Edebiyat Fak.	
Doç. Dr. Yaşar TOKAY	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	

Tez Savunma Tarihi: 12.11.2025

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Muhammet Enes KALA
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü V.

BEYAN

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her tür kaynak ve sonuçlara tam olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum. 12.11.2025.

Ceyda YAMAN

İTHAF

Annem Sultan Yaman, babam Muammer Yaman'a, değerli arkadaşım Melike Saitoğlu'na ve çocuklarım Yoda, Şevki ve Vader'a sevgilerle…

TEŞEKKÜR

Bu tezde;

Çalışmanın her aşamasında fikir ve önerileriyle yolumu aydınlatan, her anımda yanımda olan olumlu düşünceleriyle çalışmada daha da ilerlememi sağlayan hocam Prof. Dr. Akartürk KARAHAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Beni her zaman çalışmalarıyla etkileyen akademik hayatımda dönüm noktam olan ve bugünlerimin temellerini atan lisans hocam Sayın Prof. Dr. Aysu ATA'ya sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Bu yaşıma kadar her zaman maddi ve manevi yönde yanımda olan annem Sultan YAMAN, babam Muammer YAMAN, değerli arkadaşım Melike SAİTOĞLU'na ve çocuklarım Yoda, Şevki ve Vader'a sonsuz şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Sekiz Yükmek'te Kelime Grupları

Sekiz Yükmek, Eski Uygur Türkçesinin söz varlığını ve gramer özelliklerini yansıtan, aynı zamanda dönemin dinî ve kültürel hayatına ışık tutan önemli bir eserdir. Budist düşüncenin halka aktarılması amacıyla kaleme alınan eser, yalnızca içerik yönüyle değil, dil yapısı açısından da dikkate değerdir. Özellikle kelime grupları, dilin ifade gücünü ve düşünceyi aktarma kapasitesini ortaya koyan temel unsurlardan biridir. Sekiz Yükmek'teki kelime gruplarının incelenmesi, hem Eski Uygur Türkçesinin gramer yapısının anlaşılmasına hem de Türkçenin tarihî gelişim çizgisinin takip edilmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu inceleme, dönemin düşünce dünyası ve kültürel kodlarına dair de önemli ipuçları sunmaktadır. Bu çalışma, Sekiz Yükmek adlı eserin Transkripsiyon çalışması olan Bang, Gabain ve Reşit Rahmeti Arat'ın "Türkische Turfantexte" adlı ortak eseri ve Johan Oda'nın aynı adlı eserinden istifade edilerek kelime grupları ele alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünü Uygur Türkçesi eserleri genel bilgiler ve Sekiz Yükmek adlı esere dair genel bilgiler ele alır. İkinci bölümünü ise kelime grupları oluşturur. Bu bölümde, Türkçedeki kelime grupları kategorize edilerek incelnmiştir. Üçüncü bölümünde Bang, W. , A. von Gabain ve G. R. Rachmati. (1934). Türkische Turfan Texte VI. Das buddhistische Sūtra Säkiz yükmäk neşrinde yer alan kelime grupları ele alınmıştır. Ekler bölümünde ise eserin Bang, W. , A. von Gabain ve G. R. Rachmati (1934). Türkische Turfan Texte VI. Das buddhistische Sūtra Säkiz yükmäk neşri yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sekiz Yükmek, Türkische turfantexte, kelime grupları, eski Uygur Türkçesi, Uygur Budizmi

ABSTRACT

Word Groups of Sekiz Yükmek

The Eight Loads is a significant work that reflects the vocabulary and grammatical features of Old Uyghur Turkish, while also shedding light on the religious and cultural life of the period. Written to convey Buddhist thought to the public, the work is notable not only for its content but also for its linguistic structure. Word groups, in particular, are one of the fundamental elements that reveal a language's expressive power and capacity to convey thought. An examination of the word groups in the Eight Loads contributes both to an understanding of the grammatical structure of Old Uyghur Turkish and to tracing the historical development of Turkish. Furthermore, This study analyzes word groups by utilizing the joint work of Bang, Gabain, and Reşit Rahmeti Arat titled "Türkische Turfantexte" (Turkische Turfantexte), which is a transcription study of the work titled "Eight Loads," and the work of the same name by Johan Oda. The first part of the study covers general information about works in Uyghur Turkish and the work titled "Eight Loads." The second part consists of word groups. In this section, word groups in Turkish are categorized and examined. The third part examines the word groups in the publication of Bang, W. , A. von Gabain, and G. R. Rachmati (1934). Türkische Turfan Texte VI. Das buddhistische Sūtra Säkiz Yükmäk. The appendix section includes the publication of the work by Bang, W. , A. von Gabain, and G. R. Rachmati (1934). Türkische Turfan Texte VI. Das buddhistische Sūtra Säkiz Yükmäk.

Keywords: Sekiz Yükmek, Türkische turfantexte, word groups, old Uyghur Turkish, Uyghur Budism

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI i
BEYAN ii
İTHAF iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZET v
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER vii
GİRİŞ 1
1. ESKİ UYGUR TÜRKLERİNİN TARİHİ VE ALFABESİ 2
1.1 Eski Uygur Türkleri 2
1.2 Uygur Türkçesi 4
1.3 Uygur Alfabesi 5
1.4 Uygur Türkçesi eserleri 6
1.5 Sekiz Yükmek 8
2. KELİME GRUBU 11
2.1 Kelime Grubunun Tanımı 11
2.2 Kelime Gruplarının Özellikleri 14
2.3 Kelime Gruplarının Çeşitleri 15
2.3.1 İsim Tamlaması 15
2.3.2 Sıfat Tamlaması 22
2.3.3 Fiil- İsim Grubu 25
2.3.4 İsim- Fiil Grubu 26
2.3.5 Zarf- Fiil Grubu 28
2.3.6 Tekrar Grubu 29
2.3.6.1 Aynen İkilemeler 30
2.3.6.2 Eş Anlamlı İkilemeler 31
2.3.6.3 Zıt Anlamlı İkilemeler 34
2.3.6.4 İlaveli İkilemeler 35
2.3.7 Edat Grubu 35
2.3.8 Bağlama Grubu 36
2.3.8.1 Ekli Bağlama Grubu 36

2.3.8.2 Edatlı Bağlama Grubu 37
2.3.9 Unvan Grubu 38
2.3.10 Birleşik İsim Grubu 38
2.3.11 Ünlem Grubu 38
2.3.12 Birleşik Fiil Grubu 39
2.3.13 Kısaltma Grubu 40
2.3.14 Sayı Grubu 40
3. İNCELEME: SEKİZ YÜKMEKTEKİ KELİME GRUPLARI 42
3.1 İsim Tamlamaları 42
3.1.1 Belirtili İsim Tamlamaları 42
3.1.1.1. İki Kelimeden Oluşan Belirtili İsim Tamlamaları 42
3.1.1.2 Üç ve Daha Fazla Kelimeden Oluşan Belirtili İsim Tamlamaları 43
3.1.2. Belirtisiz İsim Tamlamaları 44
3.1.2.1 İki Kelimeden Oluşan Belirtisiz İsim Tamlamaları 44
3.1.2.2 Üç ve Daha Fazla Unsur İçeren Belirtisiz İsim Tamlamaları 47
3.2 Sıfat Tamlamaları 47
3.2.1 İki Kelimeden Oluşan Sıfat Tamlamaları 48
3.2.2 Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlamaları 54
3.2.3 Üç ve Daha Fazla Kelimeden Oluşan Sıfat Tamlamaları 56
3.3 Fiil İsmi Grubu 60
3.4 Sıfat Fiil Grubu 61
3.4.1 “-mış/-miş” Ekli 62
3.4.2 “–r/-ar/-er, -ur/-ür” Ekli 63
3.4.3 “–maz/-mez ” Ekli 63
3.4.4 “-gma/-gme” Ekli 63
3.4.5 “-glı/-gli” Ekli 64
3.4.6 “-taçı/ teçi” Ekli 65
3.5 Zarf Fiil Grubu 65
3.5.1 “-a/-e” Ekli 66
3.5.2 “-p” Ekli 66
3.5.3 “-madın/-medin” Ekli 69
3.6 Tekrar Grubu 70
3.6.1 Unsurları Aynı Olan Tekrar Grupları 70
3.6.2 Unsurları Eş/ Yakın Anlamlı Olan Tekrar Grupları 71

3.6.3 Unsurları Zıt anlamlı Terar Grupları 74
3.7 Edat Grubu 75
3.7.1 “Üçün” ile 75
3.7.2 “Teg” ile 79
3.7.3 “Tegi” ile 79
3.7.4 “Berü” ile 80
3.7.5 “Sıngar” ile 80
3.7.6 “Sayu” ile 80
3.7.7 “Birle” ile 80
3.8 Bağlama Grubu 81
3.8.1. “Ulatı” ile 81
3.8.2 “Takı yime” ile 82
3.8.3 “Takı” ile 84
3.8.4 “-lı/-li” Eki ile 84
3.8.5 “Ötrü” ile 85
3.8.6 “Yime” ile 85
3.8.7 “Yana” ile 87
3.9 Sayı Grubu 87
3.10 Birleşik Fiil Grubu 89
3.11 Birleşik İsim Grubu 90
3.11.1 “Etöz” Birleşik İsmi 91
3.11.2 “Bilge bilig” Birleşik İsmi 91
4. SONUÇ 93
5. KAYNAKLAR 100
6. EKLER 103

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı

Bu tezde, Eski Uygur Türkçesi gramer çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla Sekiz Yükmek adlı eserde kelime grupları incelenmiştir. Bilindiği gibi Eski Uygur Türkçesi, Türklerin yerleşik hayata geçtikten sonraki toplumlararası etkileşimden etkilenen bir yazı dilidir. Sekiz Yükmek adlı eser üzerine yaptığımız bu tez çalışması ile Türkçenin tarihsel gramerine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Araştırmanın birinci bölümünde Uygur dönemi ve Uygur Türkçesi hakkında mevcut bilgiler verilerek başlandı. İkinci bölümde kelime grupları hakkında Türkiye Türkolojisindeki kaynaklardaki bilgiler özetlendi. Eski Uygur Türkçesindeki kelime grupları hakkındaki bilgilerin derlenmesinde ve tasniflendirilmesinde temel kaynak olarak Kemal Eraslan'ın "Eski Uygur Türkçesi Grameri" adlı çalışması ele alınmıştır. Kelimelerin anlamını belirlemede Jens WİLKENS'ın Handwörterbuch des Altuigurischen (Eski Uygurcanın El Sözlüğü) yararlanıldı. Araştırmanın üçüncü bölümünde kelime grupları oluşturdu. Sekiz Yükmek adlı eserde kelime grupları fişleme yoluyla tespit edildi. Bu tespit edilen kelime gruplarının özellikleri ortaya konuldu. Kelime grupları tek tek ele alındı. Bu kelime grupları her bir grubun içerisine satır olarak aktarılarak numaralandırıldı. Bu kelime gruplarının sıralanışı ve sınıflandırılmasında Prof. Dr. Kemal Eraslan'ın "Eski Uygur Türkçesi Grameri" adlı eseri esas alındı. Çalışmanın son kısmına ekler bölümü olara Bang, Gabain ve Reşit Rahmeti Arat'ın "Türkische Turfantexte" adlı çalışmasından ve Juten Oda'nın aynı adlı çalışmasından eserin transkripsiyonu yer almıştır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Eserin günümüz Türkiye Türkçesine çevirisi mevcut olmadığından ve çeviri tarafımca yapıldığından çalışma Sekiz Yükmek adlı eserle sınırlı tutulmuştur. Buna bağlı olarak Bang, Gabain ve Reşit Rahmeti Arat'ın "Türkische Turfantexte" adlı çalışmasından ve Juten Oda'nın aynı adlı çalışmasından eserin transkripsiyonu yer almıştır.

1. ESKİ UYGUR TÜRKLERİNİN TARİHİ VE ALFABESİ

1.1 Eski Uygur Türkleri

Türk tarihi, çok sayıda göçebe topluluğun Orta Asya bozkırlarında kurduğu devletler ve geliştirdiği kültürlerle şekillenmiştir. Ancak bu göçebe yaşam tarzı zamanla ekonomik, siyasal ve kültürel sınırlamalar getirmiştir. Bu bağlamda, Uygurların yerleşik hayata geçişi, Türk tarihindeki en önemli dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir. Yerleşik yaşama geçiş yalnızca mekânsal bir değişimi değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve ekonomik dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Türk tarihinde önemli bir yere sahip olan Uygurların geçmişine uzanmadan evvel onların ismi hususunda birkaç şey söylemenin doğru olacağı kanatindeyiz. Uygur etnik adı Türkçe belgelerde, ilk defa Bilge Kagan Yazıtında 716 yılındaki olaylar sırasında ve Uygur İl- teberi'nin ismi vasıtasıyla zikredilmiştir: Bu sırada Uygurların, Kök Türk hâkimiyetini tanımak istemeyerek kağanlığın doğusuna, muhtemelen de Çin sınırlarına doğru kaçtığı anlatılmaktadır(Gömeç, 2018. S.101). Bu açıdan değelendirildiğinde Uygurlar, göçebe Türk topluluklarının siyasi kimlikten kültürel kimliğe geçiş sürecini temsil eder. Onların yerleşik yaşama geçişi, Türk toplumlarının ekonomik istikrar, dinî çeşitlilik ve şehir kültürü yönünden yeni bir evreye adım atmasını sağlamıştır.

Uygur adının manası ve etimolojisi hakkında da çeşitli görüşler mevcuttur. Uygur'un anlamının "uymak, yapışmak, şahin gibi hızla hücum ve takip eden, birbiriyle yardımlaşan", sözlerinden türemiş olduğu; "kendi kendine yeter" manasında kullanıldığı, çeşitli rivayetler ve kaynaklara bakılarak ileri sürülmektedir. Genellikle Uygur'un Uy+gur şeklinde geliştiği, "uyanlar, bir araya gelenler, akrabalar, müttefikler" anlamını taşıdığı ve tarihte görülen On Uygur adının da "On Müttefik"ten meydana geldiği yolunda açıklamalarda bulunulmuştur(Atalay,1985, s. 111-112). Oğuz Kağan Destanlarında da, Uygur'un manası aşağı-yukarı buna yakındır(Gömeç, 2018. S.101). Uygur adının anlamı üzerine yapılan tartışmalar, aslında bu topluluğun tarih sahnesindeki kimliğini ve kültürel karakterini anlamak açısından oldukça önemlidir. "Uygur" kelimesinin kökenine dair farklı görüşler bulunsa da, genel eğilim bu adın bir topluluk bilincini, dayanışmayı ve hareketliliği ifade ettiği yönündedir. Bu bağlamda, Uygurların yalnızca etnik bir grup değil, aynı zamanda sosyal dayanışma içinde, güçlü bir örgütlenme anlayışına sahip bir topluluk oldukları düşünülebilir.

Büyük Hun devletinin devamı olan Gök-Türklerin hâkimiyetleri sırasında devletin yükselişini ve güçlenmesini sağlayan dirayetli idareciler olduğu gibi, devletin sarsılmasına hatta çökmesine neden olan başarısız idareciler de olmuştur. 734 yılında Bilge Kağan'ın ölümünden sonra iyice sarsılan Gök-Türklere Basmıl, Uygur ve Karluk birliği son darbeyi vurmuş, bu suretle Gök-Türkler tarih sahnesinden çekilmek zorunda kalmışlardır. Akabinde bu üç kağanlık arasında siyasi mücadeleler başlamıştır. İlk önce Karluklarla anlaşarak Basmılları ortadan kaldıran Uygurlar, daha sonra Karlukları da iktidardan uzaklaştırarak hâkimiyeti ele geçirmişlerdir. Bu suretle Uygurlar 744 yılında ilk devletlerini kurmuşlardır. Devletin ilk kağanı ise "Kutluk Bilge Kül Kağan" olmuştur. Devletine başkent olarak Hunlar zamanından beri bilinen, Yukarı Orhun Nehri üzerindeki "Karabalgasun" şehrini seçmiştir (İzgi, 2000, s.16-17.).

Moyen Çor Kağan'ın büyük oğlu Tay Bilge Tutuk, 758 yılında öldüğü için 759 yılında babasının ölümünden sonra tahta küçük oğlu Bilge Kağan (759-779) "Bögü Kağan Tanrıda Kut Bulmuş İl-Tutmuş Alp Külük Bilge Kağan/Gökte saadet bulmuş, vatanı idare etmiş, meşhur kahraman" unvanıyla başa geçmiştir. Kaynaklarda Böğü Kağan'ın ismi "Bugu", "Tengri" ve "Tengri Mou-yü" gibi birkaç farklı biçimde geçmektedir(İzgi, 1987, s.16). Moyen Çor Kağan döneminde olduğu gibi Çin'de iç karışıklıklar bu dönemde de devam etmiştir. Bu durumdan istifade eden Tibetliler Çin'e saldırmışlardır. Bögü Kağan da babası Moyen Çor Kağan gibi Çin imparatorluğunu bu isyan ve saldırılara karşı korumuştur. Bögü Kağan, Çin'e düzenlediği bir seferle sadece isyanları bastırmakla kalmamış, Çin'in önemli şehirlerinden Lo-Yang'ı isyancıların elinden kurtarmıştır. Aslında Bögü Kağan'ın Lo-Yang seferi Uygur tarihi için bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Zira bu sefer sonucu Uygurlar hem manevi hem de fikrî açıdan birçok değişiklikler yaşamışlardır (Gömeç, 2011, s.85-88).

Uygurlar, 745 yılında II. Göktürk Kağanlığı'nın yıkılmasından sonra Orta Asya'da Uygur Kağanlığı'nı kurmuşlardır. Kuruluş dönemlerinde diğer Türk toplulukları gibi göçebe bir yaşam tarzına sahip olan Uygurlar, 9. yüzyılın başlarından itibaren yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır. Bu süreç, yalnızca bir yaşam tarzı değişimi değil, aynı zamanda toplumsal yapının yeniden inşası anlamına gelmektedir (Golden, 1992, s.141-145).

Uygurların yerleşik hayata geçişindeki en belirgin etkenlerden biri dinî tercihleridir. 762 yılında Maniheizm'in devlet dinî olarak kabul edilmesi, göçebe yaşamla bağdaşmayan yeni bir düşünsel yapıyı da beraberinde getirmiştir. Maniheizm, savaş karşıtı bir öğretiye

sahip olup barışçıl, üretime dayalı ve yerleşik yaşama uygun bir anlayış geliştirmiştir. Tarım, zanaat ve ticareti teşvik eden bu din, Uygurların toplumsal organizasyonunu köklü biçimde değiştirmiştir (Sinor, 1990, s. 317–342). Bunu takip eden süreçte Budizm'in benimsenmesiyle birlikte Uygurlar, özellikle sanat, mimari ve yazılı kültürde önemli gelişmeler göstermiştir. Tapınaklar, stupalar ve manastırlar gibi dinî yapılar şehirleşmeyi teşvik etmiş; kalıcı yerleşim merkezlerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Göçebe bir hayat sürdürürken yerleşik bir hayata geçişle birlikte çevre ülkelerle iletişim artmış ve bu nedenle dile yabancı kelimeler girmiştir. Bu etkileşim en fazla dinî alanda olmuş ve genellikle dilde dinî terimlerin kelimelerini görmek mümkündür. Göktanrı inancının yerini farklı inanç sistemleri almıştır. Budist ve Maniheist inançlar bu dönemde hâkimdir.

1.2 Uygur Türkçesi

Türk dili tarihi içerisinde önemli bir yere sahip olan Eski Uygur Türkçesi, Orta Asya'nın kültürel, siyasi ve dinî yapısıyla iç içe gelişmiş; zengin bir yazılı dil dönemi olarak dikkat çekmiştir. Uygurların yerleşik hayata geçişiyle birlikte yazılı dilin kullanımı artmış, bu da edebi metinlerin ve dinî metinlerin üretimini teşvik etmiştir. Eski Uygur Türkçesi dönemi, yazılı belgeler bakımından oldukça zengindir. Özellikle Turfan bölgesinde yapılan kazılarda ortaya çıkarılan metinler, Uygur dilinin yapısı ve kullanım alanları hakkında ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Bu belgeler arasında dua kitapları, tıp metinleri, vaaz metinleri, iktisadî belgeler ve mektuplar bulunmaktadır. Yazının yaygınlaşması, dinî yapılar içinde öğretimin oluşmasına da zemin hazırlamıştır(Malov, 1959, s.50- 60).

Uygurlar, 8. yüzyılda Orhun bölgesinde kurdukları Kağanlıkla tarih sahnesinde önemli bir rol oynamışlardır. Göktürk Kağanlığı'nın yıkılmasından sonra kurulan Uygur Kağanlığı, 744 yılında resmen ortaya çıkmıştır. Bu dönemden itibaren yazılı belgelerde, özellikle Orhun Yazıtları'nda Uygurların adının geçmeye başladığı görülmektedir. Yönetim yapısı, sosyal düzeni ve dinî yaşayışı ile Orta Asya'nın siyasi dengesinde belirleyici olmuşlardır (Ercilasun, 2004, 130-135).

İslamiyet öncesi alfabe tarihine bakıldığında Türklerin kullandığı iki önemli alfabeden biri millî Köktürk(runik) diğeri de Uygur alfabesidir. Uygurlar; Uygur, Soğd, Brahmi, Mani, Tibet, Süryani ve Çin alfabeleri gibi pek çok alfabe kullanmıştır(Eraslan,2023, sy. 52). Bu durum kültürel olarak çeşitliliğe neden olmuştur. Her

ne kadar farklı alfabelerin varlığı kültürel varlığı çeşitlendirse de bu çeşitlilik kullanım ve iletişim açısından birtakım sorunları de beraberinde getirmiştir.

Eski Uygur Türkçesi'nin söz varlığı incelendiğinde, Soğdca, Sanskritçe ve Çince'den alınmış birçok dinî ve kültürel terim bulunmaktadır. Bu terimlerin Türkçeleştirilmiş biçimleri de oluşturulmuştur. Örneğin, Sanskritçe kökenli 'dharma' kavramı 'torı' olarak Türkçeye uyarlanmıştır. Ayrıca ticaretle ilgili metinlerde Arapça ve Farsça sözcüklere de rastlanır. Bu da Uygurların çok kültürlü bir yapıya sahip olduklarını gösterir.

1.3 Uygur Alfabesi

İslamiyet öncesi alfabe tarihine bakıldığında Türklerin kullandığı iki önemli alfabeden biri millî Köktürk(runik) diğeri de Uygur alfabesidir. Uygurlar; Uygur, Soğd, Brahmi, Mani, Tibet, Süryani ve Çin alfabeleri gibi pek çok alfabe kullanmıştır (Eraslan,2023, sy. 52). Bu durum kültürel olarak çeşitliliğe neden olmuştur. Her ne kadar farklı alfabelerin varlığı kültürel varlığı çeşitlendirse de bu çeşitlilik kullanım ve iletişim açısından birtakım sorunları de beraberinde getirmiştir.

Uygur alfabesi sağdan sola yazılır ve 18 harften oluşur. Harflerin bazıları sessiz harfleri temsil ederken, ünlüler genellikle yazımda ihmal edilir; bu yönüyle Arap alfabesine benzer. Uygur alfabesi büyük ölçüde ünsüz temellidir (Tekin, 1992, s. 75). Ünlüler genellikle harflerle değil, bağlamdan anlaşılır; ancak bazı durumlarda özel işaretlerle belirtilmiştir. Alfabe şu özellikleri taşır:

- Yazı yönü dikeydir (yukarıdan aşağıya).
- Sağdan sola satır ilerler.
- Harfler bitişik yazılır, yani yazı kursive (el yazısı benzeri) bir yapıdadır.
- Harflerin kelime başı, ortası ve sonundaki şekilleri değişiklik gösterir.

Örneğin, “A”, “K”, “N” gibi harfler Soğd kökenli şekillerini korumuş; fakat Türkçenin fonetik yapısına uyacak biçimde kullanılmıştır.

Alfabede harflerin kelime başı, ortası ve sonunda farklı biçimleri vardır. Bu yönüyle Arap alfabesiyle benzerlik gösterir. Harf şekilleri daha çok el yazısına uygun şekilde yuvarlak ve akıcıdır. Özellikle kâğıt, deri ve bez üzerine mürekkeple yazı yazma tekniğine uygundur. Yazı, ticaret belgelerinde, dinî metinlerde ve edebi eserlerde yaygın olarak

kullanılmıştır. (Zieme, 2014, s.43). Ayrıca Uygur alfabesi, Çin ve İran etkisinin görüldüğü bölgelerde farklı yazım varyantları göstermektedir. Bu da Uygurların çok kültürlü ve çok dilli bir çevrede yaşadıklarını göstermektedir.

A vın Gabain bilhassa kelime başında /a-/ ünlüsünün kaidesiz yazıldığını belirtir. Ayrıca /k,g/ ünsüzleri bulunan kelimelerde /ö, ü/ ünlülerinin yazılışında inceltme sesi yazılmaz. A. Von Gabain, iç seste ünlü yazılmayışının bir ünlü ünlü indirgemesine dalalet ettiğini belirtir.(Gabain, 1941, s.15)

Köktürk alfabesinden sonra gelen ve daha gelişmiş, daha yaygın bir sistem olan bu alfabe, dinî, edebi ve ticari yaşamda uzun süre etkili olmuştur. 8. yüzyıldan itibaren Uygur Türkleri tarafından benimsenmiş ve Türk yazı tarihinde uzun süre etkili olmuştur. Uygur alfabesinin en dikkat çekici özelliklerinden biri, kâğıt üzerine yazmaya uygun olmasıdır. Bu alfabenin özellikle yatay değil, dikey yazım biçimiyle kullanılması, Çin etkisini yansıtmakla birlikte, kalem ve mürekkep kullanımına olanak tanımış ve yazılı belgelerin çeşitlenmesini sağlamıştır. Bu özellik, sadece taş ya da ahşap değil, kâğıt gibi daha kolay işlenebilen malzemeler üzerinde yazının yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur.

1.4 Uygur Türkçesi Eserleri

Uygur yazıları ve Uygur dili vesiaları, ancak otuz kırk adet yazılı mezar taşından ibaret olmayıp, muazzam bir devri aydınlatan, geniş sahalara yayılmış bir kültür ve bir varlığın dilidir(Çağatay, 1978, S.2).

Köktürk alfabesinin 1893 yılında Thomsen tarafından çözülüp Orhon yazıtlarının okunması, Türk Kültürüne ilginin artmasına ve çeşitli Avrupa ülkeleri tarafından Doğu Türkistan'a ilmi seferler düzenlenmesine sebep olmuştur. Prusya tarafından düzenlenen dört Tufan seferinde pek çok Uygur metinleri toplanmıştır(Eraslan, 2023, s.45).

Bu metinlerin büyük bir kısmı Berlin'deki Brandenburg Bilimler Akademisinde tasnif edilerek koruma altındadır. Belgelerin bir kısmı Leningrad, Asya Müzesinde; Paris Bibliotheque Nationaleda; Londra, British Museumda, Pekin, Çin Akademisinde, 35 Parça İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde bulunmaktadır(Eraslan, 2023, s. 45).

1. Budist Metinler:

Budist metinlerin bir kısmı yazma, bir kısmı da tahata kalıplar vasıtasıyla meydana getirilen basma halindedir. Budist eserlerin çoğu Çince, Sanskritçe, Tibetçe, Toharca ve Tibetçeden çevrilmiştir.

a. Sutralar

- Suvarnaprabhasasutra
- Amitabhasutra
- Amitayusavyuhasutra
- İnsadisutra
- Sekiz Yükmek

b. Abhidharmalar

- Abidarim Kınlıg Koşavarti Şaştir

c. Ölüler Kitabı

- Totenbuch

ç. Hikayeler

- Prens Kalyananamkara ve Papamkara
- Dantipala
- Maytrısimit
- Aç Pars

d. Biyografik Metinler

- Hüentsang Biyografisi

e. Tevbe Duaları

- Kşantı Kılguluk Nom

f. Büyü Metinleri

- Dharanisutra

g. Şiirler, İlahiler

ğ. Mektuplar

h. Hukuk Belgeleri

ı. Gökbilim Belgeleri

i. Sağlık belgeleri

j. Fal Kitapları

- Irk Bitig

2. Mani Metinleri

a. Çeşitli metinler

- Manichaica I-III'de A. Von Coq tarafından yayınlanmıştır.

b. Hikayeler

- W. Bang ve A. Von Gabain tarafından yayınlanmıştır.

c. Tevbe Duaları

- Xvastvanift

ç. İlahiler

- R.R. Arat Asia Major'da bir kısmını yayınlamıştır.

3. Neturi Metinler

1.5 Sekiz Yükmek

Sekiz Yükmek, (Sekiz Tomar, Sekiz Yığın) adlı sutra (sudur), Uygurlar arasında yayılmış olan Budizm dinî öğreti, düşünce veya inancını başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacı ile yazılmış bir eserdir. Eserin aslı Budizm'in kaynak dili olan Sanskritçede yoktur ve sonradan uydurma (apocryphal) bir metindir (Uçar, 2017, s. 245).

Esere ait Uygurca yazmalar Londra, Kyoto, Berlin, St. Petersburg, Paris gibi şehirlere dağılmış olsa da toplamda 466 satır içeren ve araştırmacılar tarafından X. yüzyıla tarihlendirilen en eski tarihli nüsha Londra nüshasıdır. Londra nüshası 1907 yılında Macar asıllı İngiliz araştırmacı Aurel Stein tarafından Çin'in Kansu eyaletindeki Bin Buda mağaralarında bulunup İngiltere'ye götürülmüştür (Ercilasun, 2009, s. 267). Bu nüshadan sonra en kapsamlı ikinci nüsha Turfan havzasında bulunan Kyoto nüshasıdır. Kyoto nüshası toplam 417 satır içerir. Bu iki nüsha dışında eserin tahta baskılı parça parça yazmaları bulunmaktadır. Eserin Çince başlığı Eski Uygurcaya iki farklı şekilde tercüme edilmiştir: *1. t(e)ŋri burhan y(a)rlıkamış t(e)ŋrili yérli sekiz yükmek y(a)ruk bügülüg arvış nom bitig. 2. t(e)ŋri t(e)ŋrisi burhan y(a)rlıkamış t(e)ŋrili yérlite sekiz törlügin yarumış yaltrımış ıduk darni tana yip atl(ı)g sudur nom bitig. (*Oda, 2015, s. 24). Bu sebeple eser üzerine son ve en kapsamlı neşir çalışmasını yapan Japon Türkolog Juten Oda, çalışmasının adını *Sekiz Yükmek Yaruk or Sekiz Törlügin Yorumış Yaltrımış* şeklinde koymuştur. (Yıldız, 2022)

Eski Uygurcaya yapılan çeviri eserlerin tarihleri hakkında her zaman kesin bilgilere ulaşılamamış olsa da; Sekiz Yükmek'in erken dönem Eski Uygur metinleri arasında sayılması mümkündür. Eserin çevirmeni belli değildir; ancak Kahar Barat (1990), çevirmenin Şiŋko Şeli Tutuŋ olabileceğine dair bir fragman yayımlamıştır.

Sekiz Yükmek Yaruk Budizm'e ait dinî inanışlarla ilgili birtakım bilgiler içermekle beraber Çincede İmparatoriçe Wu (690-704) döneminde üretilen bir sutra olduğu için Çin felsefesinin ve Taoist düşünce yapısının da etkili olduğu bir eserdir. Sutra, insanları bir ev yapımı, bir düğün veya bir cenaze töreni vesilesiyle metni okumaya, çoğaltmaya ve ezberden söylemeye teşvik eder (Elverskog, 2020, s. 123). Sutrayı okuyan, çoğaltan, bir başka deyişle dinin yayılmasına yardımcı olan insanlar her türlü kazalardan belalardan kurtulurken bunu yapmayanlar da türlü musibetlerle karşı karşıya kalacaktır. Eserin ilk yayımını 1911'de Institut Vostokovedenija Koleksiyonu'na ait bir fragmanı yayımlayan Radloff yapmış, ardından Doğu Türkistan'da Count Otani'nin bulduğu 405 satırlık uzun bir tomarı yayımlayan Haneda Toru (1915) gelmiştir. Londra nüshasını kapsamlı şekilde ele alan Bang, von Gabain ve Arat'ın (1934) ardından 1980'li yıllardan itibaren eser üzerindeki en kapsamlı çalışmalar Juten Oda tarafından yapılmıştır. Oda, son olarak 2010 yılında Japonca olarak yayımladığı sutranın neşrini 2015 yılında Berliner Turfantexte serisinin XXXIII. kitabında İngilizce yayımlamış ve Japonca bilmeyenlerin istifadesine sunmuştur.(Karadavut, 2024, s.138-139)

2. KELİME GRUBU

2.1 Kelime Grubunun Tanımı

Kelime grubu, Türk dili üzerinde çalışmalar yürüten gramerciler tarafından farklı biçimlerde ele alınmıştır. Leylâ Karahan, "Türkçede Söz Dizimi" adlı gramer kitabında kelime grubunu şu şekilde tanımlamıştır: "Kelime grubu, bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir." (Karahan, 2014, s.39)

Muharrem Ergin, "Türk Dil Bilgisi" adlı kitabında, kelime grubunu " Birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve manasında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir." şeklinde tanımlamaktadır. (Ergin, 2012, s.374).

Süer Eker, "Çağdaş Türk Dili" adlı kitabında kelime grubunu şu şekilde tanımlamıştır:

"Sözcük grubu, tümce içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere, birden çok sözcüğün yan yana getirilmesiyle oluşur." (Eker, 2009, s. 399)

Fevzi Ersoy ise, "Kelime grupları, bir anlam bütünlüğü meydana getiren, cümle içinde birlikte kullanılan iki veya daha fazla kelimenin teşkil ettiği dil birimleridir. Bu gruplar, tek başlarına cümle olamayacakları gibi, çoğu zaman bir kelime gibi görev yaparak cümlede yer alırlar" (Ersoy, 2015, s. 187).

Kelime grupları çeşitli Türkologlar tarafından farklı şekilde gruplara ayrılmıştır.

Leylâ Karahan, kelime gruplarını on dört başlıkta toplamaktadır. Bunlar: 1. İsim tamlaması, 2. Sıfat tamlaması, 3. Sıfat-fiil grubu, 4. İsim-fiil grubu, 5. Zarf-fiil grubu, 6. Tekrar grubu 7. Edat grubu, 8. Bağlama grubu, 9. Unvan grubu, 10. Birleşik isim grubu, 11. Ünlem grubu, 12. Sayı grubu, 13. Birleşik fiil, 14. Kısaltma grubu (bkz. Karahan, 2014, s. 39-85).

Muharrem Ergin, "Türk Dil Bilgisi" adlı kitabında kelime gruplarına özel bir bölüm ayırmıştır. Kelime grubunu on sekiz başlığa ayırır: 1. Tekrarlar, 2. Bağlama grubu, 3. Sıfat

tamlaması, 4. İyelik grubu ve isim tamlaması, 5. Âitlik grubu, 6. Birleşik isim, 7. Birleşik fiil, 8. Unvan grubu, 9. Ünlem grubu, 10. Sayı grubu, 11. Edat grubu, 12. İsnat grubu, 13. Genitif, Datif, Lokatif, Ablatif Grupları, 14. Fiil Grubu, 15. Partisip Grubu, 16. Gerundium Grubu, 17. Kısaltma Grubu, 18. Akkuzatif Grubu (bkz. Ergin, 2012, s. 374-397).

Muharrem Ergin, Leylâ Karahan'dan farklı olarak kelime gruplarına dört kelime grubunu dâhil etmiştir. Bunlar: 1. Âitlik grubu, 2. İsnat grubu, 3. Genitif, Datif, Lokatif, Ablatif Grupları, 4. Akkuzatif Grubu.

Leylâ Karahan'ın tasnifinde yer alan isim tamlamasına Muharrem Ergin "Türk Dil Bilgisi" adlı kitabında, "İyelik Grubu ve İsim Tamlaması" demektedir. İsim-fiil grubuna, fiil grubu; sıfat-fiil grubuna, partisip grubu; zarf-fiil grubuna, gerundium grubu demektedir.

Süer Eker, "Çağdaş Türk Dili" adlı kitabında kelime gruplarına özel bir bölüm ayırmamıştır. Kitabın "Söz Dizimi" bölümü içerisinde kelime gruplarına yer vermiştir. Muharrem Ergin'in kelime grupları tasnifini örnek almıştır (Eker, 2009, s. 400) Muharrem Ergin'in tasnifinden farkı ise fiil grubuna, eylem grubu; partisipgrubuna, sıfat-fiil grubu; gerundium grubuna, zarf-fiil grubu olarak adlandırmaktadır. Ayrıca kelime gruplarına deyimler ve atasözlerini de eklemektedir. (Eker, 2009, s. 400- 415)

Haydar Ediskun'un "Yeni Türk Dil Bilgisi" adlı kitabının "Söz Dizimi" bölümünde kelime grupları bulunmamaktadır. Ediskun, Kitabın Şekil ve Kelime Bilgisi bölümünde birleşik isme, sıfat takımına, birleşik fiile, fiilimsilere yer vermiştir. (Ediskun, 1993, s. 71-342)

Tahsin Banguoğlu, "Türkçenin Grameri" adlı kitabının söz dizimi bölümünde kelime gruplarını ele almıştır. Söz dizimini, belirtme öbekleri ve yargı öbekleri olmak üzere iki ana gruba ayırmıştır (Banguoğlu, 2007, s.494-519).

A. Belirtme Öbekleri

- Ad takımları
- Sıfat takımları
- Zarf öbekleri
- Takı öbekleri
- Çekim öbekleri: İsim öbekleri,

Fiil Öbekleri

- Bağlam öbekleri
- Yanaşma takımları:

1. Sen öbekleri
2. Ayama ve soyadı öbekleri
3. Künye ve mahlas

- Katma öbekleri:

1. Ünlem öbekleri
2.Saplama öbekleri

B. Yargı öbekleri

- Yargı
- Yarım yargı
- Cümle

a. 1. Dilim: Basit cümle

b. 2. Dilim: Birleşik cümle.

A.N. Baskakov, "Çağdaş Türkçede Kelime Grupları" adlı eserinde kelime gruplarının tasnifine yeni bir tarz getirmiştir. Türkçedeki bağımsız kelime gruplarını dört temel ilkeye göre sınıflandırmıştır (Baskakov, 2011, s.9-27):

1. Yapısal ilkeye göre (anlamlı ögelerin sayısına göre)
2. Kelime grubu ögelerinin morfolojik bakımdan hangi kelime türünden olduklarına göre
3. Kelime grubunun sözdizimlik işlevine göre
4. Kelime grubu ögeleri arasındaki sözdizimlik ilişkiye göre Kelime grubunu oluşturan ögelerin sayısı bakımından basit ve zincirlemeli olmak üzere ikiye ayırmaktadır. "Basit kelime grupları, iki anlamlı ögeden (belirten ve belirtilen) oluşur; zincirleme kelime grupları ise üç veya daha çok anlamlı ögeden oluşur."(Baskakov, 2011, s.24).

1. Basit Kelime Grupları:

a. İsimli kelime grupları
b. Fiilli kelime grupları

2. Zincirleme Kelime Grupları:

Üç ögeli kelime grupları

a. İsimli, üç ögeli kelime grupları
b. Fiilli, üç ögeli kelime grupları

Çok ögeli kelime grupları

a. Belirten gruplu ve belirtilenli kelime grupları
b. Belirtenli ve belirtilen gruplu kelime grupları
c. Belirten gruplu ve belirtilen gruplu kelime grupları

2.2 Kelime Gruplarının Özellikleri

Kelime gruplarının özellikleri gramer kitaplarında özetle şu şekilde belirtilmektedir (bkz. Karahan, 2014, s.39-42; Ergin, 2012, s. 374; Eker, 2009, s.399; Banguoğlu, 2007, s. 497):

- Kelime grubu, birden fazla kelimeyi içine alıp yapısında ve anlamında bir bütünlük bulunan bir dil birliğidir.
- Tümce içinde kavramlar arasında bir ilişki kurar.
- Kelime grubu oluşturabilmek için birden fazla kelime belirli kurallar ile yan yana gelir.
- Cümle ve diğer kelime gruplarının içinde tek kelime gibi hareket eder. Tek bir nesneyi ya da hareketi birlikte karşılar. Söz diziminde isim, sıfat, zarf ve fiil görevindedir.
- Kelime grubunu oluşturan unsurların sırası konuşma dilinde ve şiirde değişebilir.
- Kelime grubu, tek bir kelime gibi çekime girer.
- Hal eki, bir kelime grubunu diğer kelime grubuna bağlar. Adeta bir köprü görevi üstlenir.

- İkiden fazla kelimeli kelime grupları da vardır. Burada iç içe geçmiş olan başka bir kelime grubu da vardır.
- Kelime gruplarında vurgu başta, sonda ya da sondan bir önce yer alabilir. Bu durum kelime grubunun yapısına göre değişir. Hatta bazen bütün unsurlar aynı vurguda olabilir.
- " Belirtme öbeklerinde bir kelime başka bir kelimenin taşıdığı kavramı daha yakından belli etmek için kullanılmıştır. Buna göre her belirtme öbeğinde en az biri belirten, biri belirtilen olmak üzere iki kelime bulunur." (Banguoğlu, 2007, s.497)

Bir diğer tasnif ise Kemal Eraslan'ın " Eski Uygur Türkçesi Grameri" adlı çalışmasında yer almaktadır. Kemal Eraslan çalışmasında kelime gruplarını 1. İkilemeler, 2. İsim tamlaması, 3. Sıfat tamlaması, 4. Açıklama grubu, 4. Sıralama grubu, 5. Bağlama grubu, 6. İyelik grubu, 7. Aitlik grubu, 8. Unvan grubu, 9. Ünlem grubu, 10. Sayı grubu, 11. Edat grubu, 12. İsnat grubu, 13. İlgi grubu, 14. Yönelme grubu, 15. Bulunma- çıkma grubu, 16. Çıkma grubu, 17. Fiil ismi grubu, 18. İsim- fiil grubu, 19. Zarf fiil grubu, 20. Birleşik isim grubu, 21. Birleşik fiil grubu, 22. Kısaltma grubu şeklinde tasniflendirmiştir.

2.3 Kelime Gruplarının Çeşitleri

Kemal Eraslan'ın "Eski Uygur Türkçesi Grameri" adlı çalışmasında yer alan tasniflendirme esas alınarak "Sekiz Yükmek" adlı eserde yer alan kelime grupları aşağıda tanımlanmış ve örneklenmiştir.

2.3.1 İsim Tamlaması

Muharrem Ergin'e göre İsim tamlamaları iki isim veya kelime grubunun meydana getirdiği bir kelime grubudur. Birinci unsuru tamlayan, ikinci unsuru ise tamlanandır. Unsurlar ek alıp almamasına göre belirli veya belirsiz isim tamlamaları olarak ayrılır. İsim tamlamaları Uygurcada üç şekilde karşımıza çıkar(M.Ergin, TDB, s. 658-662).

Kemal Eraslan, Eski Uygur Türkçesi Grameri adlı eserinde Eski Uygurcadaki kelime gruplarını şu şekilde izah etmiştir:

A. Belirli İsim Tamlamaları

Tamlayan unsuru ilgi hali ekli tamlanan unsuru iyelik ekli isim tamlamasıdır. Eski Uygurca Türkçesinde aşağıda belirtilen yapılarda olabilir:

1. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli, tamlanan unsuru ise iyelik ekli belirli isim tamlaması:

Burxanlarnıng yüreki sekiz yapırgak-lıg linxua teg bolup turur.(Totenbuch, 804-805)(Eraslan, 2023, 491)

2. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli isim, tamlanan unsuru iyelik ekli sıfat tamlaması:

*Bodisatawnıng yaş sünügleri…(*Suv. 625, 9-10) (Eraslan, 2023, 491)

"Bodhisattvanın taze kemikleri"

3. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli sıfat tamlaması, tamlanan unsuru iyelik ekli birleşik isim:

Erklig xannıng bu yarlıgın eşidip…(Suv. 618,21) (Eraslan, 2023, 491)

"Kudretli hanın bu emrini işidip"

4. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli isim, tamlanan unsuru iyelik ekli birleşik isim

İnimizning etözin titmek belgüsi (Suv. 618,21) (Eraslan, 2023, 491)

"Küçük kardeşimizin vücudunu terketme alameti"

5. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli isim, tamlanan unsuru iyelik ekli isim fiil grubu

İnçip tamırlarnıng kadılıp turmakın bilmiş erür. (Totenbuch, 457-458) (Eraslan, 2023, 491)

"Böylece damarların birleşip durduğunu bilmiş olur."

6. Tamlayan unsuru iyelik hali ekli isim, tamlanan unsuru iyelik hali ekli sıralama grubu:

Azkıya savlarınıng alpın yinçgesin neng sözlegeli bolmaz. (Xuanzang-Biogr. 528-530) (Eraslan, 2023, 491)

“Sözlerinin kompleksliğini ve inceliğini söylemek asla mümkün değildir.”

7. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli sıralama grubu, tamlanan unsuruiyelik ekli isim:

Kamag kurtlarnıng konguzlarnıng tirgini(Suv. 614, 910) (Eraslan, 2023, 491)

“ Bütün kurtların, pislik böceklerinin gürühu”

8. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli sıralama grubu, tamlanan unsuru iyelik ekli sıfat tamlaması:

Başkılarnıng uluglarnıng körkütmiş boşgunmış ötinçe erigince ewrülmedim erser.(USt. 136) (Eraslan, 2023, 491)

“Öğretömenlerin ve ululuların göstermiş, öğretmiş oldukları nasihatlerince hareket etmedim ise”

9. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli sıfat tamlaması, aeada diğer unsurlar,tamlanan unsuru iyelik ekli isim:

Tüşemiş ol tülümning yawız turur belgisi. (Suv. 621, 11-12) “ Düşümün alameti kötüdür.” (Eraslan, 2023, 492)

10. Tamlayan unsuru iyelik hali ekli soru zamiri, arada edat, tamlanan unsuru iyelik ekli isim:

Kimning birök büdün erser…(TT, II, 5, 39) “Kimin eli bütün ise..) (Eraslan, 2023, 492)

11. Tamlayan unsuru sıfat tamlaması, tamlanan unsuru iyelik ekli isim

Tildeki etözdeki çandalining adırdı yok tip yarlıkadı. (Totenbuch, 609- 610) “Dildeki vücuttaki çandali farkı yok, diye buyurdu” (Eraslan, 2023, 492).

12. Tamlayan unsuru belirsiz isim tamlaması, tamlanan unsuru iyelik ekli isim:

İki kaş arasınnıng tuşında (Totenbuch, 667-668) “İki kaş arasının karşısında” (Eraslan,2023, 492)

13. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli sıfat tamlaması, tamlanan unsuru fiil ismi grubu:

Kamag kişining emgenip kolunmakı (Biogr. Hts. 231- 232) “Herkesin zahmet edip ricada bulunması” (Eraslan, 2023, 492)

14. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli sıfat tamlaması, tamlanan unsuru iyelik hali ekli sıralama grubu:

Beş üz erenning aşı suwı kölüki takı ne kergekin alku tüketi berip(Prens KP, XXVIII) “Beş yüz kişinin yiyeceği, içeceği, yük hayvanı daha ne ihtiyaçları varsa verip” (Ersalan, 2023, s.492)

15. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli isim, tamlanan unsuru iyelik ekli sıfat tamlaması şeklinde bağlama grubu:

Kuanşi im pusarnıng kutadmak küçi erdemi (Kuanşi, 70-71) “Kuanşi’nin mesut etme gücü erdemi” (Eraslan, 2023, 492)

16. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli isim, tamlanan unsuru iyelik hali ekli belirsiz isim tamlaması:

Yalanguklarnıng nızvanı otın öçürür siz. (Kuanşi, 202-203) “İnsanlarım hırs ateşini söndürürsünüz” (Eraslan, 2023, 492)

17. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli ikileme tamlanan unsuru iyelik ekli belirsiz isim tamlaması:

Kök kalıgnıng yiili(Totenbuch, 780) “Göğün yeli” (Eraslan, 2023, 492)

18. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli ikileme ve isim, tamlanan unsuru iyelik eli ikileme:

Kanıng kadaşnıng yertinçününg tar kemisi erür. (Xuanzang-Biogr. 346-347) “bütün akrabaların ve dünyanın al ve gemidir.”(K. Eraslan, EUTG, 492)

19. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli sıralama grubu, tamlanan unsuru iyelik ekli ikileme:

Yükneklerning uguşlarnıng igidi ezügi ukulur. (BTT, I, B, 98-99). “Yığınların elementlerin yanlışı yalanı anlaşılır” (Eraslan, 2023, 493)

20. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli isim, tamlanan unsuru iyelik ekli ikileme:

Xamag umugı ınagı tükel bilge tengri tengrisi burkan (TT, X, 111-112). “Herkesin umudu ve sığınağı olan tam bilgi sahibi tanrılar tanrısı burkan” (Eraslan, 2023, 493)

21. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli sıfat tamlaması, tamlanan unsuru iyelik ekli ikileme:

22. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli sıfat tamlaması, arada fiil, tamlanan unsuru ikileme:

Kirtü töznüng bultukmaz eskisi yangısı. (BTT, I,D, 45). “Gerçek kökün eskisi yenisi bulunmaz.” (Eraslan, 2023, 493)

B. Belirsiz İsim Tamlamaları

- Belirsiz isim tamlaması, tamlayan unsuru yalın halde, tamlanan unsuru ise iyelik ekli olan kelime grubudur. Aşağıdaki şekillerde bulunabilir:

1. Tamlanan unsuru yalın halde isim, tamlanan unsuru iyelik ekli isim:

Tamu erkligleri kızarmış temirlig bergen tokıyu…(TT, III, 84-85). “Cehennem hâkimleri kızarmış demirli kamçıyla vurup” (K. Eraslan, EUTG, 493)

2. Tamlayan unsuru yalın halde isim, tamlanan unsuru iyelik ekli belirsiz isim tamlaması:

Tınlıglarnıng yürek uçı (Totenbuch,807). “Canlıların yüreğinin ucu” (K. Eraslan, EUTG, 493)

3. Tamlayan unsuru yalın halde sıfat tamlaması, tamlanan unsuru iyelik ekli isim:

Neng bizinge kergeksiz bu etözümüz tirigi. (Suv. 620, 78). “bize bu vücutdumuzun dirisi asla gerekmez” (K. Eraslan, EUTG, 493)

4. Tamlayan unsuru yalın halde sıfat tamlaması, tamlanan unsuru iyelik ekli isim:

Ol kamag burkanlar üskinte (USt. 37). “ bütün burkanlar huzurunda” (K. Eraslan, EUTG, 494)

5. Tamlayan unsuru yalın halde sıralama grubu, tamlanan unsuru iyelik ekli isim:

Ol sizikleri yangılmakları ogrınta…(TT, II, M, 12-17). "O şüpheleri ve yanılmaları sebebiyle" (K. Eraslan, EUTG, 494)

6. Tamlayan unsuru yalın halde isim, tamlanan unsuru sıralama grubu:

Tegin kutı ülügi üçün… (Prens KP, XXXIII). "Prensin talihi için" (K. Eraslan, EUTG, 494)

7. Tamlayan unsuru yalın halde birleşik isim, tamlanan unsuru iyelik ekli fiil ismi:

Törtünç kuşanta bilge bilig yakın yakın bolmakı yaruyur. (Totenbuch, 60). "Dördüncü göz atışta şuurun yakın olması parlar" (K. Eraslan, EUTG, 494)

8. Tamlayam unsuru yalın halde isim, tamlanan unsuru iyelik ekli isim fiil:

Kuanşi im pusar tınlıgların kululamışı (Kuanşi, 192- 193). "Kuanşi im pusar'ın canlıları kurtarmaya ant içmesi" (K. Eraslan, EUTG, 494)

9. Tamlayan unsuru yalın halde birleşik isim, tamlanan unsuru iyelik ekli sıralama grubu:

Kün tengri yarukı isigi ingey. (Manich. Erzahler, II, VI). "Babam hazretleri beni sever misiniz?" (K. Eraslan, EUTG, 494)

10. Tamlayan unsuru iyelik ekli isim, tamlanan unsuru iyelik ekli isim:

Kangım kutı meni sewe mü siz? (Prens KP, VI). "Babam hazretleri beni sever misiniz?" (K. Eraslan, EUTG, 494)

11. Tamlayan unsuru ilgi hali eksiz belirsiz zamir, tamlanan unsuru iyelik ekli isim:

Adınlar asıgı erser iki önglüg edöz erür. (Totenbuch, 168-169). "Başkalarının faydası ise iki renkli vücuttur." (K. Eraslan, EUTG, 494)

12. Tamlayan unsuru ilgi eksiz ikileme, isim-fiil, tamlanan unsuru isim:

Karlıg tagdaki yek nomladı tugmak üçmek nomug. (Xuanzang. Biogr. 248-249). "Karlı dağdaki şeytan doğma ve sönme bilgisini vaaz verir" (K. Eraslan, EUTG, 494)

13. tamlayan unsuru yalın halde fiil ismi, tamlanan unsuru iyelik ekli isim:

Amtı samtso açari erser, ügmek kutlugı üze seçe ünmiş ol. (Xuanzang-Biogr. 922-923)

“Triptaka üstadı ise, övülmüş büyüklüğü ile seçilmiştir.”

(K. Eraslan, EUTG, 494)

C. İyelik Eksiz İsim Tamlamaları

- Şekil bakımından ilgi grubu fakat anlam bakımundan isim tamlamasıdır. Aşağıdaki yapılarda bulunabilir:

1. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli isim, tamlanan unsuru iyelik eksiz isim

Kimning tiş agrısar(HK, II, 2,32-33)

“Bir kimsenin dişi ağrısa”

(K. Eraslan, EUTG, 495)

2. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli isim, tamlanan unsuru iyeliksiz sıfat tamlaması

Ölmişte kin kangnıng yürüng tigli burun yüdindin taşkaru üner.(Totenbuch, 293-294)

“Öldükten sonra babanın beyaz damlası burun deliğinden dışarı çıkar.

(K. Eraslan, EUTG, 495)

3. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli sıfat tamlaması, tamlanan unsuru iyeliksiz isim

Biş maxabudlarnıng yiil yorır.(Totenbuch, 425)

“Beş elementlerin yeli gider”

(K. Eraslan, EUTG, 495)

4. Tamlayan unsuru ilgi hali ekli sıfat tamlaması, tamlanan unsuru iyeliksiz isim

Nomçı açarınıng öz il tawgaçka bargulug tapı(Biogr. Hts. 279-281)

“Akide üstadının kendi ülkesi Çine varma arzusu”

(K. Eraslan, EUTG, 495)

2.3.2 Sıfat Tamlaması

Sıfat tamlaması ise tamlayanı vasıflandırma veya belirtme sıfatı olan bir sıfat unsuru ile tamlananı bir isim olan iki unsurun meydana getirdiği kelime grubudur. Unsurlar birbirine hal eki almadan bağlanır ve araya hiçbir yabancı unsur girmez. İsim unsuru esas unsur, sıfat ise yardımcı unsurdur. Unsurlar bir kelime veya kelime grubu yapısında bulunabilir. İsim unsurunun sıfatı birden fazla olabilir.(M. Ergin, TDB, s.661; Z. Korkmaz, GrTSz. S. 133)

Sıfat tamlamasının başlıca özellikleri şunlardır:

- Sıfat tamlamaları, nesneleri niteleyen, yani nesneleri vasıflarıyla belirten kelime grubudur.
- Nesnelerin vasıfları birden fazla olabileceğinden, sıfat tamlamalarında sıfat unsuru birden fazla olabilir.
- Sıfat tamlamalarında sıfat unsuru işletme eki almadan isim unsuru ile birleşir.
- Sıfat tamlamalarında sıfat unsuru arasına daima isimden önce gelir.
- Sıfat unsuru ile isim unsurunun arasına sona gelen kuvvetlendirme edatlarından başka unsur girmez.
- İsim unsuruna getirilen işletme eki grubun işletme ekidir.

Uygurcada sıfat tamlamaları unsurlar bakımından çeşitlilik gösterir:

1. Tamlayanı vasıf ismi tamlananı isim

Kara tuman öze örtildi.(Suv. 617,9)

“Kara duman ile örtüldü.”

(K. Eraslan, EUTG, 496)

2. Tamlayan unsuru yer ve yön bildiren, tamlanan unsuru isim

Öngtün yolta suv yiili bek yarp ornaglıg bolmak üze…(Totenbuch, 656-658)

“Ön yolda su rüzgârı pek kuvvetli olduğu için…”

(K. Eraslan, EUTG, 496)

3. Tamlayan unsuru +lıg/+lig/+lug/+lüg ekli bir sıfat veya sıfat grubu, tamlanan unsuru isim olan bu tür sıfat tamlaması, bir şeyle donanmış olma, bir şeye ait olma ifadesiyle isim tamlaması gibi kullanılır.

Yok kurug tözlüg kök katıgta…(BTT, I, A2, 27-28)

“Yokluk ve boşluk tabiatlı gökte”

(K. Eraslan, EUTG, 496)

4. Tamlayan unsuru +maklıg/+meklig ekli bir sıfat, tamlanan unsuru isim

Sakınçsız tözlüg ögrünçdin öngi ödrülmeklig ögrünç tugar.(Totenbuch, 939-941)

“Düşüncesiz esaslı sevinçten başka ayrılma sevinci doğar.”

(K. Eraslan, EUTG, 497)

5. Tamlayan unsuru +sız/+siz ekli bir sıfat, tamlanan unsuru isim

Sakınçsız köngül(Totenbuch, 692)

“Düşüncesiz gönül”

(K. Eraslan, EUTG, 497)

6. Tamlayan unsuru sayı sözü veya grubu, tamlanan unsuru isim

Bir buryuk terkin tavratı kelip… (Suv. 623, 23)

“Bir kumandan hemen gelip”

(K. Eraslan, EUTG, 497)

7. Tamlayan unsuru bir işaret sıfatı, tamlanan unsuru bir sıfat

Birök oğlum bu tuşta tirig esen kavışsar…(Suv. 623, 14-15)

“ Eğer oğlum bu zamanda diri ve esen kavuşsa”

(K. Eraslan, EUTG, 497)

8. Tamlayan unsuru aitlik ekli sıfat, tamlanan unsuru isim

Iraktakı kişi bad kelir.(TT, VII, 28, 37)

“Uzaktaki kişi hemen gelir.”

(K. Eraslan, EUTG, 497)

9. Tamlayan unsuru bir aitlik grubu, tamlanan unsuru isim

Kök kalıgtakı bulıd açılmış teg(Totenbuch, 876-877)

“Gökteki bulut açılmış gibi.”

(K. Eraslan, EUTG, 497)

10. Tamlayan unsuru bir fail ismi, tamlanan bir isim

Ol katunnung bir tapıgçı kızı…(Suv. 621,17-18)

“O hatunun bir hizmetçi kızı”

(K. Eraslan, EUTG, 497)

11. Tamlayan unsuru bir sıfat tamlaması, tamlanan unsuru isim

Bir yük nom suvda kaltı erti.(Briefe Hts. 2022-2023)

“ Bir yük kitap suda kaldı idi.”

(K. Eraslan, EUTG, 498)

12. Tamlayan unsuru isim fiil ya da isim fiil grubu, tamlanan unsuru bir isim

Adı körtülmiş ratna (Totenbuch, 649)

“Adı yüceltilmiş Ratna”

(K. Eraslan, EUTG, 498)

13. Tamlayan unsuru bir zarf fiil, tamlanan unsuru bir isim

İgke yaraşı yürün teg ot birmiş kergek.(BTT, I, B, 163-164)

“Hastalığa uygun ilaç vermek gerek.”

(K. Eraslan, EUTG, 498)

14. Tamlayan unsuru tekrar grubu, tamlanan unsuru bir isim

Sen munça munça tınlıglarıg ölürmişken…(Suv. 8, 10-11)

“ Sen bu kadar canlıları öldürmüşken”

(K. Eraslan, EUTG, 498)

15. Tamlayan unsuru *neçe*, tamlanan unsuru bir isim

Ol törüte yığılmış nece kişiler erti erser.(Suv. 5, 8-9)

“ O ziyafette toplanmış ne kadar kişiler varsa”

(K. Eraslan, EUTG, 498)

16. Tamlayan unsuru isnad grupları ve sıfat tamlaması, tamlanan unsuru bir isim

Atı kötrülmiş ayagka tegimlig tükel bilge tengri tengrisi burxan(TT, X, 108-109)

“Adı yüceltilmiş hürmete layık tam bilgili tanrılar tanrısı burkan”

(K. Eraslan, EUTG, 498)

Sıfat unsuru birden fazla olabilir.

2.3.3 Fiil- İsim Grubu

Fiilimsi grubu ise üçe ayrılır: Fiil ismi grubu, isim fiil grubu ve zarf fiil grubu. Fiil ismi grubu –mak/ - mek ekli bir fiil ismi ile ona bağlı nesne, zarf tamlayıcıları ve yer tamlayıcıları gibi, çeşitli unsurların oluşturduğu bir kelime grubudur. Fiil ismi grubunun

oluşması için bu unsurlardan en az birinin bulunması gerekir. Fiil ismi grubunda genellikle fail bulunmaz. Bazı durumlarda fail bulunsa bile daima iyelik ekli olur.(A. Von Gabain, AGr. S.120.)

Fiil ismi gruplarının kullanılışı şöyledir:

1. Yalın ve hal ekleriyle:

Karın yürülmekke kerilmekke edgü bolur.(HK, II, 1, 60-61)

"Karın şişmesine gerilmesine iyi gelir"

(K. Eraslan, EUTG, 511)

2. İyelik ekleriyle

İnçip tülinte közünmeki öze yarutdı öngdünki ulaşlarıg.(Biogr. Hts. Kap. VI, B1. 29v. 25-26)

"Böylece rüyasında görünmekle güneydeki ulusları aydınlattı."

(K. Eraslan, EUTG, 511)

3. Edatlarla:

Agır ayagın ol bitigig almak üze ögrünçümüz sewinçimiz üsteldi.(Briefe Hts. 2044-2045)

"Saygıyla o mektubu aldığımız için sevincimiz arttı." (K. Eraslan, EUTG, 511)

2.3.4 İsim- Fiil Grubu

İsim-fiil grubu, isim- fiil halinde bulunan bir fiille ona bağlı unsurlardan bir kelime grubudur. İsim-fiil grubu, fiiili isim-fiil halindeki bir cümledir. İsim –fiil grubunun oluşması için isim-fiil halindeki fiilin yanında fail, nesne, zarf ve yer tamlayıcısından en az birinin bulunması gerekir.(M.Ergin, TDB, s.683)

1. –daçı/ -deçi, -tacı/-teçi ekli:

Anı bilteçi yalanguz burkanlar ok erür. (Totenbuch, 242-243)

“onu bilen sadece burkanlardır.”

(K. Eraslan, EUTG, 512)

2. –duk/- dük, -tuk/tük ekli:

Kutka tegmedük midik prtagçan tınlıglar(TT, IV, 445)

“Saadete ermemiş burkan yoluna girmemişler”

(K. Eraslan, EUTG, 512)

3. –gan/ -gen ekli:

Bularnı mat bölser bolur sansarta turgan. (ETŞ, 12, 6)

“Bunları öylesine ayırt eden Samsara’ra duran olur.”

(K. Eraslan, EUTG, 512)

4. –gma/-gime ekli:

Yükünür men üç ödki ontun sıngar yrtinçüde erigme kamag burkanlar kutınga (U, I, 31-32)

“Üç zamanki on cihette var olan bütün burkanlar hazreti huzurunda saygıyla eğilirim.”

(K. Eraslan, EUTG, 512)

5. -gu/-gü ekli:

Bularnı ölürmegüke ödleyü ötünür men. (U, IV, c 118)

“Bunları öldürmemeyi önererek ricada bulunuyorum.)

(K. Eraslan, EUTG, 512)

6. –maz/-mez ekli:

Biş közünmez tutulmaz yavlak biligler(M, III, 19, 14-15)

“Beş görünmez tutulmaz kötü bilgiler”

(K. Eraslan, EUTG, 512)

7. –mış/- miş ekli:

Yükünür biz bilge biligke tegmiş atlıg tengri burkan kutına. (BTT, II, 422-424)

“Bilgeliğe erişmiş adlı burkan hazretine hürmet ederiz.”

(K. Eraslan, EUTG, 512)

8. –r/-ar/-er, -ur/-ür ekli:

Kaltı arslan öküzüg börü koyka öpünü kelirçe…(M, III, 10, 9-10)

“Aslanın öküze, kurdun koyuna hücüm ettiği gibi”

(K. Eraslan, EUTG, 513)

9. –sıg/sig ekli:

Kün batsıgıgnga tegi (M, III, 48, 2)

“Gün batısına kadar”

(K. Eraslan, EUTG, 513)

10. –yuk/-yük ekli:

Supatra tişi yanga ince tip tidi: karaza ton kedyük erdi.(U, III, 57, 7-8)

“Dişi fil subhadra şöylece cevap verdi: o rahip elbisesi giymiş idi.”

(K. Eraslan, EUTG, 513)

2.3.5 Zarf- Fiil Grubu

Zar-fiil grubu, zarf-fiil halindeki bir fiil ile ona bağlı fail, nesne, zarf ve yer tamlayıcıları gibi unsurlardan oluşan bir kelime grubudur. Bir başka ifade ile fiili zarf-fiil halinde bulunan bir cümledir. Zarf-fiil grupları cümlede zarf olarak esas fiili niteler. –p

ekiyle teşkil eden zarf-fiil grupları ise genellikle bağlama işleviyle iki hareketi birbirine bağlar.

1. –ı/-i, -u/-ü ekli:

Amru busunu sakınu olırmış.(Manich. Erzahler, I, 25)

“Daima kederlenip düşünüp oturmuş”

(K. Eraslan, EUTG, 513)

2. –galı/geli ekli:

Ediz edremig biltürgeli… (biogr. Hts. VIII, 407)

“Yüce fazileti bildirmek için”

(K. Eraslan, EUTG, 513)

3. –matın /metin ekli:

Bu sawıg ilig begli xatunlı eşidip açıgları emgekleri öze umadın ulışdılar sıktaştılar. (Suv. 624, 8-12)

“Bu sözü hükümdar ve hatunu işitince üzüntülerine dayanamadan ağlaştılar.”

(K. Eraslan, EUTG, 514)

4. –p ekli:

Kök kalıg tözlüg yiil kara önglüg bolup…(Totenbuch, 554)

“Gök sema yapılı yel kara delikli olup…)

(K. Eraslan, EUTG, 514)

2.3.6 Tekrar Grubu

Tekrar grubu (İkilemeler), S. Çağatay “ Aynı manada yahut yakın manadaki iki kelimenin bir tek kelime gibi bir anlam ifade etmesine Hendiadyoin denir. Hendiadyoinler ekseriya iki sinonimden(eş anlamlı kelimeden) ibarettir”(S. Çağatay, Uygurca

Hendiadyoinler, TLÜD, s.29-66) şeklinde; Zeynep Korkmaz "İkileme aynı, yakın yada zıt anlamda iki yada daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yan yana gelmesidir." (Z.Korkmaz, GrTSz. S.82) şeklinde tarif etmiştirler.

Saadet Çağatay'a göre tekrar grubunun başlıca özellikleri şunlardır:

- İkilemeler en az iki kelimeden oluşur.
- İkilemeyi teşkil eden unsurlar eşit durumdadır.
- İkilemeler aynı cinsten isim, sıfat, zarf, zamir ve fiil gibi her tür kelimeden yapılabilir.
- İkilemeyi teşkil eden unsurlar yalın halde veya aynı eki almış olurlar.
- İkilemeyi teşkil eden unsurlar bir tek kelime gibi bir anlam verirler.

Kemal Eraslan ise "Eski Uygur Türkçesi gramerinde" ikilemeleri dört grupta toplar.

2.3.6.1 Aynen İkilemeler

- Aynen ikilemeler aynı kelimenin tekrarıyla oluşur.(M.Ergin, TDB, s.654,)

a. İsimler

Mengü mengü

Kösüntürü körkittim mengü mengü ornagın.(Bewusstseinslehre, 368, 5-6)

"Görünerek ebedilik yerini gösterdim."

(K. Eraslan, EUTG, 450)

Orun orun

Ödün ödün

b. Sıfatlar

Adruk adruk

Kayu nece açmak savsamak emgekin alangurmışkogsamış tınlıglar erser adruk adruk tang tangsuk tatıglar üze tatgurtaçı bolayın. (Suv 118, 4-7)

“açlık ve susuzluk eziyetiyle zayıflamış ve gevşemiş ne adar canlı varsa çeşit çeşit mükemmel yiyecekler ile doyurucu olayım.”

İlki ilki

Minger minger

Ol ol

Monça monça

Tümen tümen

c. Zarflar

Azıya azıya

İçin sıngar körse kadyod kurtnıng yarıkı teg azıya azkıya yaruk köşünür. (Totenbuch, 55-56)

“iç taraftan bakılsa, ateş böceğinin ışığı gibi azıcık ışık görünür.)

Birer birer, Erü erü, Kayuta kayuta, Kın kın, Öngi öngi, Öngin öngin, Terkin terkin, Yana yana (Eraslan, 2023, s.450-452)

ç. Zamirler

kentü kentü

Kentü kentü etüzlerinte tü ödi sayu alku teng adınçıg yıd yıpar tozar öner boltı. (TT, V, 340)

“Kendi vücutlarında her zaman bir çeşit fevkalade güzel kokular yükseldi.”

Öz öz (Eraslan, 2023, 453)

2.3.6.2 Eş Anlamlı İkilemeler

a. İsimler

Ada tuda

Ada tuda boltukta bu nom bitigke tapınıp udunup vuusın etüzinte tutmış kergek ulug örgünç

(TT, VII, 14, 9-11)

“ tehlike olduğunda bu akide yazısına sığınıp muskayı vücudunda tutmak gerek ulu sevinçli olur”

(K. Eraslan, EUTG, 453)

Adaş böşük(U, MIV, D, 54-55), agı barım, al altag, alkış ötüg, balık uluş, ed tavar, emgek tolgak, ev bark, iş küç, korkınç ayınç, ögrünç sewinç(Eraslan, 2023, s.453)

b. Sıfatlar

Açıg tarka

Açıg tarka emgek emgendeçiler

(TT, VII, 40, 25-26)

“Acı ve zor ızdırap çekenler”

c. Zarflar

Adasız tudasız

Bu iki yigirmi türlüg törüsüz ujaklar bitiglerig ol biligsiz tınlıglar tutarlar adasız tudasız erelim tip

(TT, VI, 260-262)

“Bu on dokuz türlü töreye uygun olmayan heceleri yazıları o ilgisiz canlılar tehlikesiz olalım diye tutarlar”

Erkimce tapımca
Esen tükel
Köni kirtü
Kutlug kıwlıg

ç. Zamirler

Kentü öz

Köseyür men kentü özüm anıtmagalı

(Biogr. Hts. 157-158)

“bizzat timsal kılınmış”

d. Fiiller

Aç- yad-

Üçünç açsar yadsar ulug baxşı naropanıng agızındın yarlıkamışı

(totenbuch, 602)

“üçüncü açsa, yaysa ulu üstad Naropa’nın vaaz etmesidir.

Alkın- sön-
Aya- ağırla-
Azlan kıwırkaklan-
Boşan- sakın-

Farklı kökenli unsurlarla da ikileme teşkil edilir:

a. Bir unsuru Türkçe diğer unsuru yabancı kökenli

asıg tusu

Kuanşi im pusar antag uz al çevişin timin bu yirtinçüde asıg tusu ılı yoruyor.

(Kuanşi, 169-170)

“Kuanşi im pusar, kadar kuvvetli usullere çarelere başvurur, bu dünyada kolayca fayda zarar sağlayarak dolaşır.”

b. Her İki Unsur da Yabancı Kökenli

Tidim pisak

Töpüdeki tidim pisak teg

(Totenbuch, 243)

“Tepedeki aç, çelenk gibi”

2.3.6.3 Zıt Anlamlı İkilemeler

a. İsimler

Aka ini

Mening akam inim tokmışım

(Uig.doc.SAS, 6,9-10)

“Benim ağabeyim, küçük kardeşim, soyum, akrabalarım)

b. Sıfatlar

Açug kizleglig

Açug kizleglig nomlarıg nomlamak erser bu HSİN-ni ukutgalı nomlamış erür

(KTUN, III, 28)

“Açık ve gizli öğretiler hakkında vaaz vermek bu bilincin tabiatını öğretmek amacıyla vaaz etmek demektir.”

c. Zarflar

Ança munça

Etüzleringe anca munça tusulur

(TT, VI, 262)

“Vücutlarına az çok fayda verir”

d. Fiiller

TUG- ÖÇ-

Karlıg tagdaki yek nomladı tugmak öçmek nomug.

(Xuanzang-biogr. 260-814)

“Karlı dağdaki kötü ruh doğmak ve sönmek kaidesini bildirdi.”

2.3.6.4 İlaveli İkilemeler

Uygurcada ilaveli ikilemeler sınırlıdır

Ötrü ol bayagut kap kara tünle bir kurug sögüt tuş yıltızınga kedkirip sögüt budıkınga közi tegip bir közi tegilti.

(TT, III, 208, NOT:71)

“Sonra o zengin kimse kap ara geceleyin bir kuru söğüte rastlayıp köküne ayağı dolaşıp söğüt budağına gözü değip bir gözü kör oldu)

2.3.7 Edat Grubu

Edat grubu, kelime veya kelime grubu şeklinde bir isim unsuru ile bir çekim edatının oluşturduğu kelime grubudur. Edat isim unsurundan önce gelir ve isim unsuruna değişik hal ekleri ile bağlanır.(Ş.tekin, Eski Türkçe, TDEK, s. 71; M. Ergin, TDB, s.679: Z. Korkmaz, Gr.TSz. s.51)

1. Ara “Arasında”
2. Basa “sonra”
3. Berü “beri”
4. Bile “ile”
5. Bilen “ ile”
6. Birle “ ile”
7. Birlen “ile”
8. İçre “içine”
9. İyin “dolayı”
10. Kin “ sonra”

11. Kodı “ aşağı”
12. Mengezeti “ benzer, gibi”
13. Okşatı “ benzer”
14. Öngi “ başka”
15. Öngre “ önce”
16. Ötrü “ sonra”
17. Öze “ ile, üzeri, üzerine, suretiyle”
18. Sayu “ her”
19. Tapa “+a/+e doğru”
20. Taşkaru “ dışarı”
21. Teg “ gibi”
22. Tegi “ kadar”
23. Utru “ +a/+e karşı”
24. Üçün “ için”
25. Yokaru “ yukarı”

2.3.8 Bağlama Grubu

Bağlama grubu, birden fazla kelime veya kelime gruplarının meydana getirdiği kelime grubudur. Bağlama grubu bir tür sıralamadır. Bağlanan unsurlar esas unsur konumundadır.(A.von Gabain, AGr. S.361) Uygurcada bağlama grubu eli ve edatlı olmak üzere iki türlüdür.

2.3.8.1 Ekli Bağlama Grubu

a. +lı/+li

Bu savıg ilig begli xatunlı eşidip…(Suv. 625,1)

“bu sözü hükümdar ve hatunu işidip”

Tınlıglı yapıglı uguşlı üçüge…(BTT, I, D, 68)

“Canlı yığın ve element, her üçü…)

(K. Eraslan, EUTG, 501)

b. +la/+le

Tünle küntüz unıtmsar…(kuanşi, 73)

“Gece ve gündüz unutmasa”

(K. Eraslan, EUTG, 501)

2.3.8.2 Edatlı Bağlama Grubu

a. Birle

Üstünki tın yiil birle altınki yiil tın(Totenbuch, 633, 634)

“Üsteki soluk yeli ile alttaki yel soluğu…)

(K. Eraslan, EUTG, 502)

b. Takı

Beş yüz erenning aşı suvı köliki ne kergekin alku tüketi berip uzatı öntürti…(prens KP, XXVIII)

“Beş yüz adamın yiyeceği, suyu, yük hayvanı ve başka gerekli her şeyi tam ve eksiksiz verip gönderdi.”

(K. Eraslan, EUTG, 502)

c. Ulatı

Tört türlüg bilge biliglerte ulatı altı törlüg bögülenmek edremlig küçlerde…(BTT, II, 383-386)

“ Dört türlü şuurda ve altı türlü tabiatüstü erdem gücünde…”

(K. Eraslan, EUTG, 502)

2.3.9 Unvan Grubu

Unvan grubu, unvan bildiren bir unsur ile bir isim unsurundan oluşan eksiz bir kelime grubudur. Unvan bildiren unsur isim unsurundan sonra getirilir.(Ş.Tekin, Eski Türkçe, TDEK, S. 67; M.Ergin, TDB, s. 673)

- Ol yime maxaratı ilig xan ertingü ulug bay barımlıg erti.(suv. 607, 10-11)

"Yine o maharata hükümdar çok fazla zengin ve varlıklı idi."

(K. Eraslan, EUTG, 504)

2.3.10 Birleşik İsim Grubu

Birleşik isim, en az iki isim unsurunun oluşturduğu unsurların kendi anlamlarının dışında tek bir nesne veya kavram karşılayan kelime grubudur: "Birleşik isim eksiz bir birleşmedir."(Z.Korkmaz, GrTSz. s. 27) M. Ergin,birleşik ismi " birleşik isim bir nesnenin ismi olmak üzere yan yana gelen birden fazla ismin meydana getirdiği kelime grubudur." şeklinde tarif ederek, Türkçede birleşik isimlerin hep has isimler olduğunu, cins isimlerden yapılmış birleşik isimlerin hemen hemen yok olduğunu bildirmiştir.(M.Ergin, TDB, s. 664.)

Genellikle tesbit edilen örnekler şunlardır:

- Bilge bilig(suv. 34n, 14) "hikmet"
- Et'öz(suv. 23, 1) " vücut, beden"
- Öz konuk(TT, VII, 19, 2) "can, ruh"
- Öz yaş(Totenbuch, 566) "hayat"

2.3.11 Ünlem Grubu

Ünlem grubu, Uygurcada "ay" edatı ile bir isim unsurunun teşkil ettiği kelime grubudur. Ünlem grubunda isim unsuru sonuna seslenme işlevli +a/+e ekini de alabilir. Ünlem grupları hitap ifadesi taşır ve cümleyi tamamlar. M. Ergin'in "cümle dışı unsur" olarak nitelendirmesi ile(M.Ergin, TDB, s.674; Z. Korkmaz, Gr.TSz. s. 58) cümlenin esas unsuları olan fiil, fail, nesne, yer tamlayıcıları ve zarf tamlayıcılarının dışında kalan unsur keşfedilmiştir.

1. *Ay* edatı ile:

Ay içilerime beg anga ay buryuka amrak atayım mahasatvı kanta ermiş tip ayıtu yarlıkadı.(Suv. 624, 5-8)

"Sonra hükümdar ona, ey kumandan, sevgili yavrucuğum mahasattva nerede imiş diye sordu."

(K. Eraslan, EUTG, 505)

2. *+a/+e* eki ile:

Alku iligler beglerning kut tengrisiya takı siz bo yirtünçüde tirig esen erür siz. (TT, X, 46-48)

"Ey bütün hükümdarlar ve beylerin kutsal tanrısı, siz bu yeryüzünde diri ve sıhhatlisiniz.)

(K. Eraslan, EUTG, 505)

3. Eksiz ünlem veya edat ile:

Anı üçün burkan kutın tileteçi tözünler, ince kaltı yirke tüşmiş kişi kayu yirte tüşser…(KTUN, VIII, A1, 12-13)

"Bu yüzden ey Buddha saadetini araryan asiller, bir insan nasıl düştüğü yere dayanıp dururs…)

(K. Eraslan, EUTG, 505)

2.3.12 Birleşik Fiil Grubu

Birleşik fiil, bir isim soylu unsur ile bir yabancı fiilin veya zarf-fiil halindeki bir esas fiille bir yardımcı fiilin oluşturduğu kelime grubudur.(Z. Korkmaz, GrTZs, s.27.)M. Ergin ise " birleşik fiil bir yardımcı fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur. İsim veya fiil unsuru önce, yardımcı fiil sonra getirilir." Şeklinde tanımlamıştır.(M.Ergin, TDB, s.665-667) Uygurcada iki şekille teşkil edilir:

1. İsim unsuru+yardımcı fiil

- İsim unsuru+ bol-
- İsim unsuru+ it-
- İsim unsuru+ kıl-
- İsim unsuru+ er-

2. İsim fiil unsuru+ yardımcı fiil

3. Zarf fiil unsuru+ yardımcı fiil

2.3.13 Kısaltma Grubu

Kısaltma grubu, bazı unsurları veya unsurlarda olması gereken eklerin eksik olduğu bir kelime grubu veya cümlesidir.(M.Ergin, TDB, s.685) belli bir kurala bağlı olmayan kısatma gruplarının sayıları pek fazla değildir.

Anası hatun balıkta idiz kalıkta yatıp udıyur erken…(Suv. 620, 16-17)

"Anası hatun yüksek kulede yatıp uyuyor iken…)

(K. Eraslan, EUTG, 516)

2.3.14 Sayı Grubu

Muharrem Ergine göre Türkçede sayılar üçe ayrılır:

1. Tek kelime ile

Bir, iki, üç… yirmi, otuz, kırk… yüz

2. Sıfat Tamlaması

İki yüz, üç yüz, dört yüz…İki bin , üç bin, dört bin….

3. Sayı Grubu ile:

Büyük sayı ve küçük sayı unsurlarıyla yapılır. Büyük sayı önce küçük sayı sonra getirilir. Ek almazlar. Büyük sayı da küçü sayı da tek bir kelime, sıfat tamlaması veya sayı grubu olur. Sayı grubunda vurgu ikinci unsurda yani küçük sayıda olur. Eski Türkçede iki şekilde görülür.

Yalın :	“Artukı” ile:
Üç otuz “23”	on artukı bir “11”
Bir kırk “31”	otuz artukı üç “33”

3. İNCELEME: SEKİZ YÜKMEKTEKİ KELİME GRUPLARI

3.1 İsim Tamlamaları

3.1.1 Belirtili İsim Tamlamaları

Dil bilgisi kaynaklarında, tamlayan unsurunun ilgi hâli ekiyle (+in, +nin) işaretlendiği ve tamlanan unsurunun da iyelik eki aldığı bu tamlama türünün varlığı genel bir görüş birliğiyle kabul edilmektedir. Araştırmacıların büyük çoğunluğu, tamlayana getirilen ilgi hâli ekinin tamlanan öğeyi belirli hâle getirdiğini özellikle vurgulamaktadır. Bu ekin, ikinci unsurun tanımlanmasını ve belirginleşmesini sağlaması nedeniyle, söz konusu yapı dil bilgisi literatüründe yaygın biçimde **"belirtili" ya da "belirli isim tamlaması"** olarak adlandırılmıştır (Demir, 2007: 9). Böylece bu tamlama türü, hem yapısal özellikleri hem de anlam yönüyle diğer tamlama türlerinden ayrılan bir kategori olarak değerlendirilmiştir.

"Tahsin Banguoğlu ise birinci öğenin anlam bakımından iyelik ekli ögeyi sınırlayıp belirli hale getirdiğini ifade ederek bu tür tamlamaya "belirli ad takımı" adını vermiştir. Nurettin Koç "bir adın anlamının başka bir ad tarafından tamamlanması" veya " bir adın anlamının başka bir ad tarafından belirli hale getirilmesi" şeklinde tanım yaparak hem tamlayan hem de tamlanan unsurun ad görevinde kullanılmasına atıfta bulunmuştur."(Koç, 1996, s. 429).

"Belirtili ad tamlamaları arasındaki anlam ilişkilerini daha iyi kavramak için dil açısından anlam üzerinde durmak gerekir. Anlam, herhangi bir dil birimini duyduğumuzda veya gördüğümüzde zihnimizde uyanan tasarım olarak tanımlanabilir." (Gökdayı, 2017: 7).

3.1.1.1. İki Kelimeden Oluşan Belirtili İsim Tamlamaları

- Yorıglı erklig kan süsin başlaguçı kasınçıg korkınçıg **<u>erkliglerning atları</u>** bu kün yorıyı ay ölütçi etlig taysuy sarıg orunulug irpiz kudrıkım yumuzuglug biş türlüg toprak erkligi (TT VI/ 91-95)
- *ol* ***<u>burkanlarnın Koimsosı</u>*** *agılıkı titir.* (TT VI/ 206-210)

" O burhanların Koimsosı hazinesidir."

- Kadir sawsıg öwkelig bolur ince bilmiş kergek ol barça **yekkelerning kılınçı** ol birük antag edgü öglisi bar erip bu nom bitigig ewinte okıtsar(TT VI/ 66-70)
- *bu **mening közüm** kün ay tengri ordusı titir*(TT VI/401-405)
- *nom közi yaruyur **kentününg közin** ince bilir bu mening közüm kün ay tengri ordusı titir*(TT VI/401-405)

3.1.1.2 Üç ve Daha Fazla Kelimeden Oluşan Belirtili İsim Tamlamaları

Tamlayanı isim + Tamlananı Birden Çok Sıfatlı Sıfat Tamlaması Olan Belirtli İsim Tamlaması

- ***kentününg yarug küçlüg bügülüg erdemin edgü kılınçın** kamag tınlıglarnıng kararıg ayıg kılınçınga katıp biltizmedin(TT VI/351-355)*

Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

- *arka birip yana **yekning içkekning kararıg işine** kirmişke sanur* (TT VI/271-274)
- ***burkanlarnıng yaryk bilge bilig küçinte** bu sekiz türlüg yanglık biligin*(TT VI/396-400)

"Budaların parlak bilgisi gücünde bu sekiz türlü yanlış bilgisi"

Tamlananı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

- *bulungsuz buçgaksız kamag turgaru **bodistwlerning altı paramit yorıgınta** katıglangaylar bulunçsuz törüge teginmiş ergeyler*(TT VI/426-430)

Tamlayanı İkileme Olan Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

- ***yekning içkekning kararıg işine** kirmişke sanur turkaru king alkıg köbi ulug yolug kodup*(TT VI/271-274)

Tamlayanı İkileme Olan Belirtili İsim Tamlaması

- *bu arwaşıg sözlezün ol yawlag **yek içkekning başı** öngi yarılgay ince kaltı alı* (TT VI/371-375)

Tamlayanı Ortak + Tamlananı Birden Fazla İsimli Belirtli İsim Tamlaması

- *kamag **tınlıglarnın könüli biligi atözi** burkanlarının Nom idişi titir*(TT VI/ 201-205). "Bütün canlıların gönlü, bilgisi, vücutları burhanların öğreti kutusudur."

3.1.2 Belirtisiz İsim Tamlamaları

M. Ergin, "belirtisiz isim tamlaması"nı şöyle tarif etmiştir: "Eksiz tamlayan belirsizdir, umumidir; fakat gruba iştiraki, tamlanana bağlılığı daha kuvvetlidir. Tamlananın daimi destekleyicisi, ayrılmaz yardımcısı, adeta onun manasını tamamlayan sıfatı durumundadır. Sanki ikisi bir nesnenin adı olmak için birleşik isim meydana getirmişlerdir. Gerçekten eksiz isim tamlamaları hep birleşik isim durumundadırlar.(Ergin, 2002,7) .

"Belirtisiz isim tamlamasının iki unsuru arasında daimi bir ilişki mevcuttur. Tamlamada iki unsur arasına başka unsur giremez ve unsurlar yer değiştiremez. Bundan dolayı nesne adı olarak kullanılmaya en elverişli kelime gruplarından biri belirsiz isim tamlamasıdır. Belirtisiz isim tamlamalarının tamlayan unsuru cümle olabilir. Belirtisiz isim tamlamasında vurgu birinci unsur üzerinde bulunur." (Karahan, 2010, 42-55).

3.1.2.1 İki Kelimeden Oluşan Belirtisiz İsim Tamlamaları

- *Takı yime tıdıgsız bodistw qayu **tüzünlar oglı*** tüzünlar kızı *kamag tınlıglar üçün bu nom bitig okısar* (RRA-TT VI/ 146-150) (JO-SYY/146-150). "Ve yine engelsiz buda hangi asiller oğlu Asiller kızı hepsi canlılar için bu öğreti kitabını okusa"
- *Takı yime tıdıgsız bodistw qayu tüzünlar oglı* **tüzünlar kızı** *kamag tınlıglar üçün bu nom bitig okısar* (RRA-TT VI/ 146-150) (JO-SYY/146-150). "Ve yine engelsiz buda hangi asiller oğlu Asiller kızı hepsi canlılar için bu öğreti kitabını okusa"

- *Könüli yime* ***burganlar könüli*** *titir. Ne üçün tiser ol tınlıg turgaru*(RRA-TT VI/ 146-150) (JO-SYY/146-150). "Gönlü yine Burhanlar gönlüdür. Ne içinse o canlılar doğrudan"
- *tarin yörügün uktursar ötkürsar ertingü tarin töz yıltız nomug uksar ol tınlıg etözi* ***burgan etözi*** *titir(* RRA-TT VI/ 146-150) (JO-SYY/146-150). "Derin anlamlı okutsa tamamıyla anlasa sonra derin ruhlu öğreti okusa o canlı vücudu Burhan vücududur.
- *bu yirteki tört türlüg* ***tirin quwrakı*** *birle yarlıkayur (TT 09)*. "Bu yerdeki dört türlü derlenmiş topluluğu ile buyuruyor"
- *Ol ödün tıdıgsız bodıstw ol* ***kuwrag arasınta*** *erür erti. (TT 010).* "O zaman engelsiz bodısavat topluluğun arasında idi."
- *Ulus sayu balık sayu kim begleri azu* ***karı başları*** *erser iyinür başınur yinik yazukka ertingü* (RRA-TT VI/ 6-10) (JO-SYY/6-10). "Her ulus her sehir ve beyleri veya yaşlıların başı ise çok büyük günaha ve son derece"
- *Anculayu erür menin eşitmişim yime bir ödün* ***ulug ulugı*** (TT VI 005). "Bir ödün ulug ulugı benim işittiğim şöyledir: yine bir zaman ulular ulusu"
- *tengrili yirli sekiz yükmek arwış* ***nom bitigi*** *emti men yime nomlayur men*(RRA-TT VI/ 26-30) (JO-SYY/26-30). "Göklü yerli sekiz yükmek öğreti kitabını şimdi ben size söylüyorum"
- ***Tänri yirintä*** *barır* (RRA-TT VI/ 126-130) (JO-SYY/126-130). "Tanrı yerine varır"
- ***Burgan nomın*** *äşitür.* (RRA-TT VI/ 126-130) (JO-SYY/126-130). "Burhanların öğretisini işitir."
- *Tänri yirintä barır, azu* ***burkanlar yirinte*** *tugar*. (RRA-TT VI/ 126-130) (JO-SYY/126-130). "Tanrı yerine varır ve burhanlar yerinde doğar."
- ***Nom közi*** *yaruyur*. (RRA-TT VI/ 126-130) (JO-SYY/126-130). " Kanun gözü aydınlanır."
- ***Burgan yolına*** *kirür*. (RRA-TT VI/ 126-130) (JO-SYY/126-130). "Burhan yoluna girer."
- ***kalp ödi*** *kirsiz arıg tip titgeyler* (RRA-TT VI/426-430) (JO-SYY/426-430). "Çağ zamanı kirsiz, temiz deyip söylediler."

- ***Kalp ödi*** *ulug tolu atlıg, uluşı, qıdıksız Bulunsuz atlıg budunı alqu bodistwlar*(RRA-TT VI/ 136-140) (JO-SYY/136-140). "Çağ zamanı büyük dolu ismi, soyu, sınırsız Bucaksız isimli halkı hepsi Budaların"
- *Ötkürü usar ol tınlıg etözi bilge yaruk* ***burkan etözi*** *bolur*. (RRA-TT VI/426-430) (JO-SYY/426-430). "Aklıyla anlayan o canlıların vücudu bilge ışıklı burhan vücudu olur"
- *Ew bark köninge yoklayur* ***ew iyesi*** *küninge aşılur* (RRA-TT VI/346-350) (JO-SYY/346-350)**.** "Ev bark güneşe itaat eder. Tamamına şans getirir."
- *teñri burkanta antag adınçıg tatıglıg sogançıg nom yarlıg eşidip* ***nom közleri*** *arıtı açıtı ögirti sevintiler* (RRA-TT VI/221-223) (JO-SYY/221-223). "Tanrı Buddha'dan öyle muhteşem tatlı öğreti hükmünü işitip öğreti gözlerini temizleyip, açıp sevindiler."
- *Tükel bilge biliglig* ***tengri tengrisi*** *burkan waişali atlıg (TT 06)***.** "Her şeyi bilen bilgili gök tanrısı Buda Waişalı "
- *Tengri tenrisi burkan yarlıkamış tengrili yirlide sekiz yükmek yarumış yaltrımş ıduk darni tek wip atlıg sudur* ***nom bitiq.*** (TT VI/ 001-005)."Tanrılar Tanrısı Buda lütfetmiş buyurmuş. gökte ve yerde sekiz yığın aydınlanmış , kutsal kitap darni tek wip adlı kanun kitabı"
- *qayu tüzünlar oglı tüzünlar Kızı kamag tınlıglar üçün bu* ***nom bitiq*** *okısar nomlasar tarin Yörügün uktursar ötkürsar ertingü tarin töz yıltız nomug Uksar ol tınlıg etözi burqan etözi titir.* (RRA-TT VI/ 146-150) (JO-SYY/146-150). "Engelsiz buda hangi asiller oğlu Asiller kızı hepsi canlılar için bu öğreti kitabını okusa derin Anlamlı okutsa tamamıyla anlasa sonra derin ruhlu öğreti Okusa o canlı vücudu Burhan vücududur."
- *tengrili yirli sekiz yükmek arwış* ***nom bitiq*** *emti men yime nomlayur men kin kelteçi burkanlar*(TT VI/ 26-30). "Göklü yerli sekiz yükmek öğreti kitabını şimdi ben size söylüyorum daha sonra gelecek olan budalar"
- *bilig bir kuwrag bir yükmek bolup bir* ***nom bitiq*** *boltuk üçün sekiz yükmek yaruk* ***nom bitiq*** *tip atanur yang tiser yaruk* "Bilgi bir türlü bir topluluk olup bir öğreti kitabı olduğu için sekiz yığın parlak "
- *bu* ***nom bitiq*** *içinteki sekiz türlüg köngül bilig erüsi bolup yaruk bilge bilig*(TT VI/391-395). "bu öğreti kitabı içinde sekiz türlü gönül bilinci vardır, parlak bilgiyi"

- *Üçün bu **nom bitiq** sekiz yükmek yaruk bitig tip atantı sekiz türlüg köngül bilig bu erür*(TT VI/396-400). "İçin bu öğreti kitabı sekiz türlü parlak kitap adlandırılır. Sekiz türlü Gönül bilinci budur"
- *Üç ağılık kamag – **nom bitiq** tüketi bitimiş teg bolur* (TT VI/436-440). "Üç hazine bütün öğreti kitabını tüketmiş, bitirmiş gibi olur.

- *Sekiz yükmek bügülüg arwış **nom bitiq** bir tegzinç namo but namo dram namo sang.* (TT VI/461-466). "Sekiz yığın öğreti kitabından bir bölüm. Budaya saygı, dinî kurallara saygı, topluma saygı."

3.1.2.2 Üç ve Daha Fazla Unsur İçeren Belirtisiz İsim Tamlamaları

- *Sekiz türlüg köngül **bilig ulagı sapığı** yok kurug* (RRA-TT VI/386-390) (JO-SYY/386-390). "Sekiz türlü gönül bilgisi bağlantısı boş kuru"
- *Kinintä tüz **kärinçsiz burgan yolına** kirgaylär*. (RRA-TT VI/ 116-120) (JO-SYY/116-120). "Sonunda anlaşılması imkânsız Buda yoluna girdiler."

3.2 Sıfat Tamlamaları

"Bir isim unsurunun bir sıfat unsuruyla nitelendiği veya belirtildiği kelime grubudur. Sıfat tamlamasında ana unsur isimdir, sonda bulunur. İsmin önünde yer alarak ismi tamamlar. Yani sıfat tamlayan, isim tamlanan durumundadır. Bu tamlamada, , isim ve sıfat unsuru eksiz birleşir. Sıfat tamlaması söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar. Grubun vurgusu birinci unsur üzerindedir."(Karahan, 2010, s. 48-53.)

"Bir sıfatın sıfat niteliği kazanabilmesi için, mutlaka bir adın önünde bulunması ve birleştiği adla bir sıfat tamlaması oluşturması gerekir. Bu nedenle, sıfat tamlamaları, sıfatların cümle içindeki olağan kullanım biçimleridir. Tamlamasız yalın bir sıfat düşünülemez: açık kapı, dik yaka, kırmızı gül, güzelce kız, yakın yol gibi. Yalnız sıfat tamlamaları bir ad gibi sıfat eki alarak yahut sıfat görevinde bir ad olarak başka bir adın önünde yeniden sıfat olabilir."(Korkmaz, 2022, 350).

Ergin, "sıfat tamlaması"nı açıklarken "İsim, bir isim veya isim vazifesi gören bir kelime grubu ve geniş bir kelime grubu tamlananın sıfat unsuru olabilir." şeklinde bir fikir belirtmiştir. Bu iki açıklama, bizim kanaatimizi desteklemekte ve "belirtisiz isim tamlaması"nda araya sıfatın giremeyeceğini ifade etmektedir.(Ergin, 2002, 98).

3.2.1 İki Kelimeden Oluşan Sıfat Tamlamaları

- *Qanta yorısar bars irpiz böri ulatı* ***yawlag tınlıglar*** *alku täzärlär***.** (RRA-TT VI/ 116-120) (JO-SYY/116-120). "Nerede yürüse pars, panter kurt ve diğerleri kötü canlıların hepsi giderler."
- ***Qamag kutlar*** *waqşıklar küyü küzätü tutarlar* (RRA-TT VI/ 116-120) (JO-SYY/116-120). "Bütün koruyucu varlıklar sürekli korurlar."
- *sawlıg ootun sawlıg* ***sarsıg sawlıg*** *ärsär yimä bu bitigig tutsar okısar, sözläsär*(RRA-TT VI/ 116-120) (JO-SYY/116-120)
- *sawlıg ootun sawlıg Sarsıg sawlıg ärsär yimä* ***bu bitigig*** *tutsar okısar, sözläsär*(RRA-TT VI/ 116-120) (JO-SYY/116-120)
- *Kelteçi barça* ***edgü ödler*** *kolular takı tüzün ertingü yawaş bitig* (RRA-TT VI/283-286) (JO-SYY/293-286). "Gelecek bunca iyi niyetler kadar kural öncesi yavaş kitap"
- *Ol tınlıg bu yirtinçüdä tegzinür, azu yokaru* ***yaruk tanrılar*** *yirinte Meni menileyür, azu kodı üç yawlak yolka kirür*. (RRA-TT VI/ 201-205) (JO-SYY/201-205). "O canlılar bu yeryüzünde dolaşır ya da yukarıda ışık tanrılarının yerinde kendini sevince kaptırıp veya koyup üç kötü yola girer."
- *tengrim üç erdinike* **tapıgçı tınlıglar** *az(RR- TTVI/ 017).*" tanrım, üç mücevhere tapınan canlılar az"
- *içkekke kamka* ***tapıgçı tınlıglar*** *öküş, tengrim. (RRA-TTVI/ 018).* "büyüye tapınan tanrılar çok tanrım yine"
- *Ezük* ***yalgan tınlıglar*** *üküş tengrim anı üçün bu yirtençüdeki tınlıglar(RRA-VI/ TT 6).* "Sadaka vermeyen canlılar çok tanrım, onun için bu yeryüzündeki"
- ***yitençüdeki tınlıglar*** *kutusz, ülügsüz erür tengrim (RRA-VI/TT 7).* **"**Yeryüzündeki canlılar talihsiz ve kısmetsizdir tanrım. Kendilerinin talihsizliği talihsizliği"
- *katkı* ***tosun tınlıglar*** *öküş tengrim***.** "Sert, vahşi canlılar çok tanrım"
- ***köni tınlıglar*** *az tanrım***.** "Doğru canlılar az tanrım."
- *özeki* ***yaruk tenriler*** *yarlıgına kodı inerler kamag buduka ögleri teg kanları teg bolzun tip ötrü bu yirtinçüdeki ulusın* (RRA-TT VI/250-253) (JO-SYY/250-253). "Özleri ışık tanrıları buyruğuna koydu. İnanırlar tüm halka düşünceleri kadar hanları kadar olsun diyerek bu yeryüzündeki ulusun"

- *ince igidür kaltı ög kan amrak ogulın ewde barkta igidürçe budunka* ***yawlak sakınçları*** *yok erür* (RRA-TT VI/250-253) (JO-SYY/250-253). "Buna rağmen eğitir. Hangi düşünce han emrindeki oğulun evinde eğitir, halk kötü halkın kötü düşünceleri yoktur."
- ***Agır kınka*** *tegünür ertingü emgek emgenür irti birti agır bolur.* (RRA-TT VI/ 11-15) (JO-SYY/11-15). "Son derece ağır cezaya ulaştırır. Son derece sıkıntı çeker."
- ***Kara bodun*** *kentünün kutsuzı ülügsüzü üçün yok Çıgany bolur.* (RRA-TT VI/ 11-15) (JO-SYY/11-15). "Avam halk kendinin kutsuzluğu ve talihsizliği nedeniyle yoksul fakir olur"
- ***Yalın boğazı*** *todma aç yorıyur ertingü emgek emgenür öz biligsiz ters kılınçın* (RRA-TT VI/ 11-15) (JO-SYY/11-15). "Aç olan karnı doymaz öz biligsiz ters kılınçın aç kalır. Son derece sıkıntı çeker. Kendisi bilgisiz ve kötü işin"
- *kim* ***kayu tınlıg bu nomuq*** *umug inag tutsar* (RRA-TT VI/ 36-40) (JO-SYY/36-40)
- ***ol tınlıg*** *yime kut bulmuşlarka sanur* (RRA-TT VI/ 36-40) (JO-SYY/36-40)
- *bodistwlar yorıgınca yorıyurlar* ***bulunçsuz nom*** *boşgunur* (RRA-TT VI/ 136-140) (JO-SYY/136-140). "Budaların yolunda yürüyorlar kıymetli öğretiyi öğrenir. Ve yine engelsiz Buda"
- ***Bu bitig*** *çambudiwip yir suwda* (RRA-TT VI/ 141-145) (JO-SYY/141-145). "Bu kitap Çambodisavat yer ve suyunda"
- ***qayu yirte*** *budunta bar erser*, (RRA-TT VI/ 141-145) (JO-SYY/141-145) ."Hangi yerde halkta varsa,"
- ***sekiz bodistwlar*** *âzrua qormuzda Tanri ulatı* (RRA-TT VI/ 141-145) (JO-SYY/141-145)."Sekiz Budalar Ezrua ve Hormuzta Tanrı diğerleri"
- *Takı yime* ***tıdıgsız bodistw*** *qayu tüzünlar oglı tüzünlar kızı* (RRA-TT VI/ 146-150) (JO-SYY/146-150). "Ve yine engelsiz buda hangi asiller oğlu Asiller kızı"
- *Kızı* ***kamag tınlıglar*** *üçün bu nom bitig okısar* (RRA-TT VI/ 146-150) (JO-SYY/146-150). "Kızı hepsi canlılar için bu öğreti kitabını okusa"
- *Uksar* ***ol tınlıg*** *etözi burqan etözi titir. Könüli yime Burqanlar könüli titir. Ne üçün tiser* ***ol tınlıg*** *turgaru* (RRA-TT VI/ 146-150) (JO-SYY/146-150). "Okusa o canlı vücudu Burhan vücududur. Gönlü yine Burhanlar gönlüdür. Ne içinse o canlılar doğrudan"

- *Bu biş İnçe ötkürü usar* ***ol tınlıg*** *etözi tüzün önlüg burkan titir* (RRA-TT VI/ 161-165) (JO-SYY/161-165). "Bu beş varlık Öylece tamamıyla anlar o canlılar vücudu hepsi burhan vücutludur."
- *Kulgakı turgaru adruk adruk* ***alkınçsız ün*** *eşitür.* (RRA-TT VI/ 161-165) (JO-SYY/161-165). "Kulağı doğrudan farklı farklı sonsuz haber işitir."
- *Etözi titir yime burnı turgaru adruk adruk* ***alkınçsız yıd*** *yıpar yıdlayur* (RRA-TT VI/ 166-170) (JO-SYY/166-170). "Vücudundadır yine yeri doğrudan farklı farklı sonu olmayan güzel koku O ki güzel kokudur"
- *Tınlıgların ölürüp aş içkü kılıp tüngür böşük kak adaş* ***edgü ögli*** *alku tirilürler* (RRA-TT VI/333-336) (JO-SYY/333-336). "Canlıları öldürüp yiyecek ve içecek yapıp dünürüm adaşım iyi düşünceli tamamen dirilirler
- *Yıparta öni yok kurug bultukmaz. Yok kurugda öni yime Yıd yıpar bultukmaz.* ***Yıdlamış yıdıg*** *alku ince* (RRA-TT VI/ 171-175) (JO-SYY/171-175) **.**"Kokuda boş olması mümkün olmaz. Boşlukta yine Güzel koku mümkün olmaz. Kokan güzel kokunun tamamı öylece"
- *Birük Munı uqmadın adınsıgrak adıra tutsar, azu* ***ayık kılınç*** *İye barıp, tersli onlı edgüli ayıglı iki türlüg kılınç kılsar* (RRA-TT VI/ 196-200) (JO-SYY/196-200) **.** "Eğer bunu kavrayamadan farklı bilinç tutsa ya da kötü amel sahibe varıp yanlış ve doğru, iyiye ve kötüye iki türlü amel kılsa"
- ***Ol tınlıg,*** (RRA-TT VI/ 201-205) (JO-SYY/201-205). "O canlılar"
- ***bu yirtinçüdä*** *tegzinür,* (RRA-TT VI/ 201-205) (JO-SYY/201-205). "Bu yeryüzünde dolaşır"
- *yokaru* ***yaruk tanrılar*** *yirinte meni menileyür,* (RRA-TT VI/ 201-205) (JO-SYY/201-205)."Yukarıda ışık tanrılarının yerinde kendini sevince kaptırıp,"
- *Tüzünlerim, edgüg ayıgıg yime kirtgünmiş kergek, kim kin ökünmeser Takı yime* ***kamag tınlıglarnın*** *könüli biligi etözi* (RRA-TT VI/ 201-205) (JO-SYY/201-205). "Asillerim, iyi amelli yine inanmış olması gerek, kim ki pişman olsa ve yine bütün canlıların gönlü, bilgisi, vücutları"
- *Tüzünlerim, kim kayı tınlıg bu nom bitigig boşgunup,* ***terin yörügin*** *ötkürü usar(* RRA-TT VI/ 216-220) (JO-SYY/216-220)
- *Umadın* ***yanluk sakınç*** *turgursar ince bilmeser bu* (RRA-TT VI/ 216-220) (JO-SYY/216-220)
- ***ol ödün***(RRA-TT VI/221-223) (JO-SYY/221-223). "O zaman"

- *ol ödün* ***bis oğlanı*** *kuwragda erür ertiler teñri burkanta antag adınçıg tatıglıg sogançıg nom yarlıg eşidip nom közleri arıtı açıtı ögirti sevintiler alkugın tüz kerinçsiz* (RRA-TT VI/221-223) (JO-SYY/221-223). "O zaman beş oğlanı harekete geçirdiler. Tanrı Buddha'dan öyle muhteşem tatlı öğreti hükmünü işitip öğreti gözlerini temizleyip, açıp sevindiler."
- ***ulug törü*** *toku iterler törü toku kılmışta kin söki ulug ew barkta ada tuda bolmadın barmaz ig agrıg* (RRA-TT VI/230-232) (JO-SYY/230-232). "Yüce kanunları düzenlerler. Kanunu yapıp yüce evde olmadın varmaz ayrı"
- *Edgü kün tileyür* ***edgü künke*** *edgü ödge timin taşkaru taşkarurlar* (RRA-TT VI/230-232) (JO-SYY/230-232). "İyi gün diler iyi güne iyi heyecanlı demin dışarı çıkarırlar"
- *Ölüm ulatı ada tuda bolur agı barım saçılur tökülür takı antag bolur* ***ol kapıg*** *tunur antag adrılur ne tusu bolur* (RRA-TT VI/233-234) (JO-SYY/233-234). "Ölüm ile hep olur. Kumaşı varım saçılır, dökülür ki öylece olur. O kapı durur öylece ayrılır faydası olur."
- *ol* ***edgü kün*** (RRA-TT VI/235-238) (JO-SYY/235-238). "O iyi gün"
- *ol* ***edgü öd*** *körmişi tululamışı* (RRA-TT VI/235-238) (JO-SYY/235-238). "O iyi heyecanlı görmüşü seçmişi."
- *ters tetrü* ***biliglig tınlıglarka*** *köni yol oruk körtkürü birgey erti* (RRA-TT VI/235-238) (JO-SYY/235-238). "Yanlış bilgili canlılara doğru yolu gösterebilecekti ki."
- *kim* ***köni yolca***(RRA-TT VI/235-238) (JO-SYY/235-238). "Ki doğru yola"
- ***köni biliqçe*** *yorısunlar erti*(RRA-TT VI/235-238) (JO-SYY/235-238). "Doğru bilgi ile yürüsünler."
- *İnçe tip yarlıkadı sadu* ***tıdıgsız bodistw*** (RRA-TT VI/239-241) (JO-SYY/239-241) . "Buna rağmen diyerek buyurdu. Engelsiz Budist"
- *siz* ***kamag tınlıglar*** *üçün* (RRA-TT VI/239-241) (JO-SYY/239-241) . "Buna rağmen diyerek buyurdu. Budist siz tüm canlılar için
- ***kergeglig nom*** *ayıttınız emti* (RRA-TT VI/239-241) (JO-SYY/239-241) . "Gerekli öğretiyi söylettiniz."
- *siz koduru tınlan nomlayu bireyin bu yirli tenrili kin algıy* ***edgü kılınçlıg*** *üçün* (RRA-TT VI/239-241) (JO-SYY/239-241) . "Siz canlılar öğretiyi birebir bu yerli göklü iyi işli için"

- *Balıkın ite birürler kim ayıg kılınçlıg tosun **yawlak muiga** tınlıgarıg iyer basar kın tegürür* (RRA-TT VI/254-257) (JO-SYY/254-257). "Şehri ile düzen verirler. Ki sözcü işli kötü muiga canlıları kendine inandırır."
- *köni yolkka kigürür on **edgü kılınç** kılturur üzütleri tengri yirine barır yana etüzlerine asıglıg likzir tip bitig bitiyür* (RRA-TT VI/254-257) (JO-SYY/254-257). "Hepsi yola girer on iyi işi yapar özleri tanrı yerine varır yine vücutlarına faydalıdır diyerek yazıt yazıyor."
- *Tüzünlerim, kim kayı tınlıg bu nom bitigig boşgunup, Terin yörügin ötkürü usar, ol tınlıgnın könüli biligi etözi burkanlarnın nom idişi titir. Antada öniki yalanuklar Tınlıgarıg kolulasar, **esrük kişi** teg tene muna yorıyur* (RRA-TT VI/ 216-220) (JO-SYY/216-220). "Asillerim, hangi canlı bu öğreti kitabını öğrenip, temelsiz derin anlamı tamamıyla anlamak, o canlının gönlü bilgisi vücutları burhanlarının öğreti kutusudur. Sonra insanlar onulu canlıları düşünse, sarhoş kişi gibi buna yürür."
- *utgurak igsiz togasız adasız tudasız emgeksiz tolgaksız ödsüz kolusuz olmez yime kim ölser **bu bitigig** üç kata okızun kınınga neng ada tuda bolmaz* (RRA-TT VI/279-282) (JO-SYY/279-282). "Akılsız faysasız emeksiz, eziyetsiz, heyecansız ölmez yine ki ölse bu yazıyı üç kere okusun aklında hiç faydalı olmaz"
- *tüzün oglanım künte kün ai aida **edgü yıl** yılta takı edgü* (RRA-TT VI/279-282) (JO-SYY/279-282). "Kanun oğlum güneşte ayda iyi yılda kadar iyi"
- *Kelteçi barça edgü ödler kolular takı tüzün ertingü (?)**yawaş bitig** okıp iş işleser* (RRA-TT VI/283-286) (JO-SYY/293-286). " Gelecek bunca iyi niyetler kadar kural öncesi yavaş kitap okuyarak iş işlese"
- *ölügke törü toku kılıp öntürür künte **bu bitigig** üç kata okızun azu yiti kata okızun ertingü tusulgai kutadgai erüş öküş*(RRA-TT VI/283-286) (JO-SYY/293-286). "Ölüye kural yapıp söyletir. Güneşte bu yazıyı üç kere okusun, yedi kere okusun. Önce faydalanacak mutluluğa erişecek. Çok"
- *edgü togmış ölmiş ödinte **bu bitigig** okısarlar ertingü kutadgay tusulgay* (RRA-TT VI/297-300) (JO-SYY/297-300). "İyi doğmuş ve ölmüş heyecandan bu yazıyı üç kere okusalar önce mutlu olacak, faydalanacak."
- *Kız birişip bağır böşük **edgü ögli** bolurlar* (RRA-TT VI/309-312) (JO-SYY/309-312). "Kız vererek iyi düşünceli olurlar"

- *tüngür böşük boltukta aşnu* ***edgü kün*** *körürler* (RRA-TT VI/309-312) (JO-SYY/309-312). "Akraba olunca iyi gün görürler."
- ***edgü öd*** *talutap timin kawışurlar* (RRA-TT VI/309-312) (JO-SYY/309-312) "İyi heyecan seçerek hepsi kavuşurlar."
- *Tört öd bolur* ***tört öd*** *içinte* ***ikirer öd*** *adrılur* (RRA-TT VI/325-328) (JO-SYY/325-328). "Dört heyecan olur dört heyecan içinde ikişer heyecana ayrılır."
- ***sekiz yangı*** *kün bolur otlı suwlı bir ikintige küç basut bolup ötrü kop türlüg ı tarıg yimiş ulatı bısarlar* (RRA-TT VI/325-328) (JO-SYY/325-328). "Sekiz gün olur ateşli sulu bir ikindi güç görünür olup başka hep türlü tarım yemiş çok görünürler."
- ***öküş suy*** *irinçü kılurlar* (RRA-TT VI/333-336) (JO-SYY/333-336). "Çok su yaparlar"
- *ol* ***ayıg kılınç*** *küçinte etüzi kodsar üç yawlak yolka barır* (RRA-TT VI/333-336) (JO-SYY/333-336). "O çok güçlü vücudu koysa üç kötü yola varır"
- *alıg nızwanisız bodiswtka bu sekiz ulug küçlüg erdemlig bodistwlar alkugun eliğin kawşurup tengri burkanka ince tip ötüg ötüntiler tengrim biz kamagan aşnukı burkanlarta* ***edgü nom*** *boşgut küçlüg tarnı bultumuz* (RRA-TT VI/361-365) (JO-SYY/361-365). "Sonsuz olan Dhyāna adlı Klesa Buda. Bu sekiz büyük, güçlü ve erdemi Buda'ların hepsi hükümdarına kavuşup, Tanrı Buda'ya öylece söyleyip rica ettiler: Tanrım, biz hepimiz önceki Budalara iyi öğretisini öğrenen güçlü öğretiyi bulduk."
- *agıl ulatı qısıg qawrıg ämgäki kälsär, yime bu bitigig Qata okısar, alqu boş bolur. Takı yime kim qayu tınlıg siziksiz* ***kirtgünç könülün*** *bu bitigig bititsär*(RRA-TT VI/ 111-115) (JO-SYY/111-115). "Uzun değnek diğerlerini tutuklayıp eziyet çekse yine bu kitabın üç Defa okusa hepsi özgür olur. Ve yine kim hangi canlı şüphesiz İnanan gönülle bu kitabı yazarsa ya da başkalarına Okutsa ya da öğretse"
- *Arıg turug yazınçsız erür kün ay tenri iki yaruk ordular ertingü ulug kin algıy yaruk yaltrıglıg erdinin yaratmış ordular tirir* ***edgü kılınçlıg*** *üçün alkugun yawlaksızın tört bulunug keza yaruti tınlıgların asıg tusu kılur yıl yılka edgü* (RRA-TT VI/242-245) (JO-SYY/242-245). "Temiz günahsızdır güneş ve ay tanrı iki ışık ordularını yüce Algıy ışık ile parlatmış yaratmış olduğu ordulardır. İyi işli için günahsız dört tarafı yaratarak canlıları faydalı yapar iyi"

- *özeki yaruk tenriler yarlıgına kodı inerler* ***kamag buduka*** *ögleri teg kanları* (RRA-TT VI/250-253) (JO-SYY/250-253). "Özleri ışık tanrıları buyruğuna koydu. İnanırlar tüm halka düşünceleri kadar hanları"
- *kanları teg bolzun tip ötrü* ***bu yirtinçüdeki*** *ulusın* (RRA-TT VI/250-253) (JO-SYY/250-253). " Hanları kadar olsun diyerek bu yeryüzündeki ulusun"
- *Balıkın ite birürler kim* ***ayıg kılınçlıg*** *tosun yawlak muiga tınlıgarıg iyer basar kın tegürür alanadturur* (RRA-TT VI/254-257) (JO-SYY/254-257). "Şehri ile düzen verirler. Ki sözcü işli kötü muiga canlıları kendine inandırır, aldatır."
- *ayı küni ertingü yarug ertingü* ***edgü yılı*** *ödi ertingü edgü yavaş bitig okıp iş işleser yitinç* (RRA-TT VI/297-300) (JO-SYY/297-300). "Ayı güneşi önce ışık önce iyi yıl önce iyi yavaş kitap okuyarak iş işlese yedinci"
- *Bu* ***kamag tınlıglarka*** *bilge az.* (RRA-TT VI/ 016-020) (JO-SYY/016-020). "Bütün bu canlılara bilge az."
- *Ters tetrü törüge* ***tar yolka*** *kirmişke sanur ertingü ters tetrü törü titir tınlıglar tüzün oğlanım kim kanyu tınlıg ogulanı togsar*(RRA-TT VI/275-278) (JO-SYY/275-278). "Yasak kurallara kötü yola girmişler sanır diğer yasak kanunlardır. Canlılar asil oğullarım ki hangi canlı oğlanı doğsa"
- *Öd ödge takı yawaş nen yawlakı yok adruk adruk tegsilmeki idi yok tüzün oglanum bu yirtinçüdeki* ***kamag iligler*** *kanlar tigme öküşi bodistwlar titir* (RRA-TT VI/246-249) (JO-SYY/246-249). "Heyecanına kadar yavaş ve hiç kötülüğü yok ayrı değmişi yoktu. Kanun oğulum bu yeryüzündeki tüm devletler hanlar çok budisttir."
- *tınlıglarka asıg tusu kılgalı özlerin tegsürüp kelirler* ***ol iligler*** *kanlar yime yarlıkançuçı* (RRA-TT VI/246-249) (JO-SYY/246-249). "Canlılara fayda yapalı kendileri inanıp gelirler o devletler hanlar yine bağışlayıcı"

3.2.2 Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

- *Yokta öni yima ün bultukmaz.* ***Eşitmiş ünüg*** *alku ince Ötkürü usar ol tınlıg etözi tüzün ünlüg burkan atüzi titir."* (RRA-TT VI/ 166-170) (JO-SYY/166-170). **"**Yok olması yine mümkün olmaz. Duyulmuş haberin hepsi öylece Aklıyla anlayan o canlılar vücudu hepsi burhan vücudundadır."

- ***Körmiş bilmiş ötkürmiş tınlıglar*** *erser, ol timin anı körür Anı bilir, anı ötkürür.* (RRA-TT VI/ 211-215) (JO-SYY/211-215). "Gören bilen anlayan canlılarsa o canlılar ilk önce onu görür."
- *inçip yirte tengride* ***an ağırı ögütmiş kişi*** *titir* (RRA-TT VI/ 26-30) (JO-SYY/26-30). "Lakin yerde ve gökde en ağır olan şeyi öğretmiş kişidir."
- *Bu alku törtinçi yir suwdakı edgüli ayıglı kentününg* ***iki türlüg kılınç ogrınta törütmiş törü*** *titir* (RRA-TT VI/329-332) (JO-SYY/329-332). "Bu çok dördüncü yer sudaki iyili çoklu kendinin iki türlü işi orada üretmiş kanun ve düzeni düzenler."
- *anı üçün tengri burkan ol yazuklug tınlıglarka ince tip yarlıkadı etüz* ***kentünq bolmuş etüz*** *titir* (RRA-TT VI/446-450) (JO-SYY/446-450). "onun için Tanrı Burkan o günahkar canlılara şöyle buyurdu: Vücut kendiliğinden meydana gelmiştir.
- *ermegü tınlıglar öküş tengrim uzun yaşayur tınlıglar* ***ödsüz ölür tınlıglar*** *öküş tengrim* (RRA-TT VI/ 021-026) (JO-SYY/021-026). "Az uzun ömürlü canlılar az zamansız ölen canlılar çok tanrım."
- ***tükel bilir*** *tawar tilemez* ***tınlıglar*** *az öküş tileyür tükel bilmez tınlıglar* (RRA-TT VI/ 1-5) (JO-SYY/1-5).
- *Katkı tosun tınlıglar öküş tengrim köni tınlıglar az tanrım tewlig kürlüg tınlıglar öküş tengrim tükel bilir* ***tawar tilemez tınlıglar*** *az öküş tileyür tükel bilmez tınlıglar* (RRA-TT VI/ 1-5) (JO-SYY/1-5). "sert, vahşi canlılar çok tanrım doğru canlılar az tanrım. hilekar ve aldatıcı canlılar çok tanrım , hilear ve aldatıcı canlılar"
- **ödsüz ölür tınlıglar** öküş tengrim. (TT 022) "Zamansız ölen canlılar çok tanrım."
- *Nom közi yaruyur.* ***Toqmaz batmaz biliqkä*** *tägir. Burqan yolına kirür. Ol ödün tänri Bilgiye ulaşır.*
- *az kızgak* ***buşı birmez tınlıglar*** *öküş tengrim* (RRA-TT VI/ 1-5) (JO-SYY/1-5). "Az sadaka vermeyen canlılar çok tanrım"
- *nomug* ***arwışıg nomlaglı nomçıg*** *örletgeli sakınç sakınsar bu arwaşıg sözlezün ol yawlag yek içkekning başı öngi yarılgay* (RRA-TT VI/371-375) (JO-SYY/371-375). "Din kitabını öğreten üstatları rahatsız etmeyi düşünürlerse, bu büyüyü söylesin. O kötü şeytan ve cinin başı yedi yerden yarılacak"

- *çıgay bolup ödsüz kolusuz **adrılıp barıglı ölügli** öküş bu iki türlüg **tınlıglar** (RRA-TT VI/313-316) (JO-SYY/313-316).* "Fakir olup öksüz korunaksız ayrılıp olümlü çok bu iki türlü canlılar"
- *Üç yawlak yolka tüşügli anca ol kaltı bu yirteki topraça kaltı ol kişi **etüzin buluglı yalanguklarta** kirtgünç könüllüg tınlıglar anca (RRA-TT VI/337-340) (JO-SYY/337-340).* "Üç kötü yola düşeli öyle o kaldı. Bu yerdeki toprakta kaldı. O kişi vücudu ile bulunan kötü niyetli canlılar öylece o kaldı. Tırnağın özündeki toprakça yine günahkar canlılar"
- *tengrili yirli sekiz yükmek arwış nom bitig emti men yime nomlayur men **kin kelteçi burkanlar** (RRA-TT VI/ 26-30) (JO-SYY/26-30).* "Göklü yerli sekiz yükmek öğreti kitabını şimdi ben size söylüyorum daha sonra gelecek olan budalar"

3.2.3 Üç ve Daha Fazla Kelimeden Oluşan Sıfat Tamlamaları

- *yime **arıg çakşapatlıg tınlıglar** az çakşapati sıyuk tınlıglar öküş tengrim edgüke katıglanur tınlıglar az ayıgka tawranur* (RRA-TT VI/ 016-020) (JO-SYY/016-020). "Yine temiz duru canlılar az. bunun zıttı olan canlılar çok tanrım iyiye katılan canlılar az, kötüye yaklaşan canlılar çok"
- ***tewlig kürlüg tınlıglar** öküş tengrim*(RRA-TT VI/ 1-5) (JO-SYY/1-5)**.** "Hilekâr ve aldatıcı canlılar çok tanrım"
- *Qanyu kişi artug **yalgan igid sawlıg** çası sawlıg ootun sawlıg sarsıg sawlıg (*RRA-TT VI/ 116-120) (JO-SYY/116-120). "Fazla yalan söz söyleyip, iftira atıp ateşi söyleyip kaba sözlü"
- *bu kutsuz kowı tınlıglar üçün **ters biligin ayıg kılınçın** kitermek elın çawışın yarlıkazun tengrim kim* (RRA-TT VI/ 16-20) (JO-SYY/16-20). "bu kutsuz kötü canlılar için ters bilsini kötü davranışını gidermek için hilekârlığını bağışlasın tanrım çünkü"
- *Üç yawlak yolka tüşügli anca ol kaltı **bu yirteki topraça** kaltı.* (RRA-TT VI/337-340) (JO-SYY/337-340). "Üç kötü yola düşeli öyle o kaldı. Bu yerdeki toprakta kaldı."
- *Bu biş İnçe ötkürü usar ol tınlıg etözi **tüzün önlüg burkan** titir*(RRA-TT VI/ 161-165) (JO-SYY/161-165). "Bu beş varlık Öylece tamamıyla anlar o canlılar vücudu hepsi burhan vücutludur"

- *Birük Munı uqmadın adınsıgrak adıra tutsar, azu ayık kılınç İye barıp, tersli onlı edgüli ayıglı **iki türlüg kılınç** kılsar* (RRA-TT VI/ 196-200) (JO-SYY/196-200) **.** "Eğer bunu kavrayamadan farklı bilinç tutsa ya da kötü amel sahibe varıp yanlış ve doğru, iyiye ve kötüye iki türlü amel kılsa"
- *Kim **üç ayıgık nom**, **iki yigirmi bölük yarlık*** (RRA-TT VI/ 201-205) (JO-SYY/201-205). "Kim üç kötü öğretiyi, 12 parça ferman"
- *İgidür nom ogrınta kötrülür agırlıg bolur. Yana **olug nom törü** yana kişig iter kim kayu tınlıg* (RRA-TT VI/ 36-40) (JO-SYY/36-40)
- ***Artuk ayıg kılınçlık** ärip ätüz qodsar üzüti tamuga barmış kergek* (RRA-TT VI/ 121-125) (JO-SYY/121-125). "Fazla temiz amelli olup vücutlarını koysalar ruhu cehenneme varmış gerek."
- *Tört öd bolur tört öd içinte ikirer öd adrılur sekiz yangı kün bolur **otlı suwlı bir ikintiqe küç** basut bolup ötrü kop türlüg ı tarıg yimiş ulatı bısarlar* (RRA-TT VI/325-328) (JO-SYY/325-328). "Dört heyecan olur dört heyecan içinde ikişer heyecana ayrılır. Sekiz gün olur ateşli sulu bir ikindi güç görünür olup başka hep türlü tarım yemiş çok görünürler."
- *Bilge bilig közün adruk adruk **alkınçsız körtle ön körk** körür* (RRA-TT VI/ 151-155) (JO-SYY/151-155). "Bilge bilgili gözünü farklı farklı sonu olmayan güzel yüz görür"
- *Ol **ön körk tözi** yıltızı yoq kurug titir.* (RRA-TT VI/ 151-155) (JO-SYY/151-155). "O güzel aslı esası boştur."
- *Ol tınlıg **könüli biligi burkanlar** könüli biligi titir. Kelti ince* (RRA-TT VI/ 151-155) (JO-SYY/151-155). "O canlı gönlü bilgili burhanlar gönlü bilgilidir. Öylece"
- *Bilser ön körk ulatı **altı türlüg yagılarta** öni kurtulurç Burkan kutın bulır* (RRA-TT VI/ 156-160) (JO-SYY/156-160). "Bilse diğer altı türlü düşmanlardan kurtulur Burhan kutunu bulur"
- *Arıg turug yazınçsız erür kün ay tenri **iki yaruk ordular** ertingü ulug kin algıy yaruk yaltrıglıg erdinin yaratmış ordular tirir* (RRA-TT VI/242-245) (JO-SYY/242-245). "Temiz günahsızdır güneş ve ay tanrı iki ışık ordularını yüce Algıy ışık ile parlatmış yaratmış olduğu ordulardır."

- *tip tiyürler on **edgü kılınçlıg törüde** boşgutta burkanlar yarlıgınta kitmiş erürler* (RRA-TT VI/271-274) (JO-SYY/271-274). "Diyerek söyledi. On iyi amelli kanunda, öğretide Buddhalar hükmüne gitmişlerdir"
- *kün tengri ay tengri **iki yaruk ordular** içinteki tengriler yarukına arka birip yana yekning içkekning kararıg işine kirmişke sanur turkaru king alkıg köbi ulug yolug kodup* (RRA-TT VI/271-274) (JO-SYY/271-274). "Güneş ve ay tanrı iki ışık orduları içindeki tanrılar ışığa destek verip yine şeytanın içlerine karanlık iş girmiş sanar yüce yola koyup"
- *Azu yiti kata okızun ol üzüt yekler **yir altınkı erkligler** yime taplagailar yirig boş kodup bargaylar ewde barkta ada tuda bolmagay asıg tusu bolgay* (RRA-TT VI/293-296) (JO-SYY/293-296). "Hepsi yedi kere okusun tüm şeytanlar yer altındakiler yine tapınacak yeri boş koyup varacakalar. Evde faydalı olmayacak faydalı olacak"
- *ayı küni ertingü yarug ertingü edgü yılı ödi ertingü **edgü yavaş bitig** okıp iş işleser yitinç* (RRA-TT VI/297-300) (JO-SYY/297-300). "Ayı güneşi önce ışık önce iyi yıl önce iyi yavaş kitap okuyarak iş işlese yedinci"
- *Ülüşine teginip siziksizin tüz kerinçsiz burkan kutınga köngül turgurtılar **ol ödün tıdıgsız bodistw** tengri burkanka* (RRA-TT VI/305-308) (JO-SYY/305-308)
- ***bu yirtinçideki tınlıklar** alku bir ikintige tuşın tangın körüp tüngür böşük boluşup* (RRA-TT VI/305-308) (JO-SYY/305-308). "Bu yerdeki canlılar hepsi bir ikinci yolu görüp buluşup"
- *tengri yaruk titir **altın yağız yir** kararıg titir kün tengri yaruk ya tengri kararıg titir* (RRA-TT VI/317-320) (JO-SYY/317-320). "Tanrı parlak altın kötü yer karanlık gün, tanrı parlak ya tanrı karanlıktır"
- *Erdemlig bodistwlar bar ertiler alku burkan küçünge yarlıgınga ulug darnı tigme erdemke tükellig ertiler inçip erdemin baturup **bu yirtinçü yir suwda*** kamag tınlıglar *ara yorıyur ertiler* (RRA-TT VI/351-355) (JO-SYY/351-355). "Erdemli Buda'lar var idi. Bütün Buda gücüne, varlığına Büyük Dharani denilen erdemler bütünleştiler. Eğer ki erdemini batırıp bu dünyadaki bütün canlılar arasında yürüyorlardı."
- *kentününg yarug küçlüg bügülüg erdemin edgü kılınçın **kamag tınlıglarnıng kararıg ayıg kılınçınga** katıp biltizmedin tuyuzmadın tınlıglarga asıg tusu* (RRA-TT VI/351-355) (JO-SYY/351-355). "Kendisinin ışıklı, güçlü, büyülü erdemini, iyi amelini bütün canlıların karanlıkta"

- *Igaç teg ol ödün **alkınçsız ülgüsüz etüzlüg bodistw** orunta turup eliğin kawşurup Tengri* (RRA-TT VI/376-380) (JO-SYY/376-380). "Ağaç gibi. O zaman sonsuz sayısız vücutlu Buda'nın yerinde durup, hükümdarına kavuşup, Tanrı"
- *Ol ayıg kılınç küçinte etüzi kodsar **üç yawlak yolka** barır anta kin yana kişi etüzin buluglı antag ol kaltı tırnak özeki toprak teg* (RRA-TT VI/333-336) (JO-SYY/333-336). "O çok güçlü vücudu koysa üç kötü yola varır orada kin yine kişi vücuduyla bulunan öyle o kaldı tırnağın özündeki toprakğa kadar"
- *Ol kişi etüzin buluglı yalanguklarta **kirtgünç könüllüg tınlıglar** anca ol kaltı tırnag özeki toprakça yana kirtgünçsüz tınlıglar anca ol kaltı* (RRA-TT VI/337-340) (JO-SYY/337-340). "Üç kötü yola düşeli öyle o kaldı. Bu yerdeki toprakta kaldı. O kişi vücudu ile bulunan kötü niyetli canlılar öylece o kaldı. Tırnağın özündeki toprakça yine günahkâr canlılar öylece o kaldı."
- ***Üç yawlak yolka** tüşügli anca ol kaltı bu yirteki topraça kaltı* (RRA-TT VI/337-340) (JO-SYY/337-340). "Üç kötü yola düşeli öyle o kaldı. Bu yerdeki toprakta kaldı."
- *alıg nızwanisız bodiswtka **bu sekiz uluq küçlüg erdemliq bodistwlar** alkugun eliğin kawşurup tengri burkanka ince tip ötüg ötüntiler tengrim biz kamagan aşnukı burkanlarta edgü nom boşgut küçlüg tarnı bultumuz* (RRA-TT VI/361-365) (JO-SYY/361-365). "Sonsuz olan Dhyāna adlı Klesa Buda. Bu sekiz büyük, güçlü ve erdemi Buda'ların hepsi hükümdarına kavuşup, Tanrı Buda'ya öylece söyleyip rica ettiler: Tanrım, biz hepimiz önceki Budalara iyi öğretisini öğrenen güçlü öğretiyi bulduk."
- ***Körmiş bilmiş ötkürmiş tınlıglar** erser, ol timin anı körür Anı bilir, anı ötkürür.* (RRA-TT VI/ 211-215) (JO-SYY/211-215). "Gören bilen anlayan canlılarsa o canlılar ilk önce onu görür."
- *inçip yirte tengride **an ağırı ögütmiş kişi** titir* (RRA-TT VI/ 26-30) (JO-SYY/26-30). "Lakin yerde ve gökde en ağır olan şeyi öğretmiş kişidir."
- *ermegü tınlıglar öküş tengrim **uzun yaşayur tınlıglar** ödsüz ölür tınlıglar öküş tengrim* (RRA-TT VI/ 021-026) (JO-SYY/021-026). "Az uzun ömürlü canlılar az zamansız ölen canlılar çok tanrım." *(sıfat tamlaması- tamlayanı sıfat fiil olan sıfat tamlaması)*
- *Katkı tosun tınlıglar öküş tengrim köni tınlıglar az tanrım **tewlig kürlüg tınlıglar** öküş tengrim tükel bilir tawar tilemez tınlıglar az öküş tileyür tükel bilmez tınlıglar* (RRA-TT VI/ 1-5) (JO-SYY/1-5). "sert, vahşi canlılar çok tanrım doğru

canlılar az tanrım. hilekar ve aldatıcı canlılar çok tanrım , hilear ve aldatıcı canlılar”

3.3 Fiil İsmi Grubu

Fiil ismi (eylem adı)**,** bir fiilin çekim ekleri almadan, isim görevinde kullanılan biçimine verilen addır. Fiiller, adlaştırma ekleriyle (-ma/-me, -ış/-iş, -mak/-mek vb.) ya da bağlama içinde görev değiştirerek isimleşebilir. Bu durumda artık cümlede **nesne, özne, tümleç** gibi isimlerin üstlendiği görevleri üstlenirler.

Fiilimsiler içerisinde değerlendirilen Fiil ismi grubu –mak/ - mek ekli bir fiil ismi ile ona bağlı nesne, zarf tamlayıcıları ve yer tamlayıcıları gibi, çeşitli unsurların oluşturduğu kelime grubu olarak tanımlanır. Fiil ismi grubunun oluşması için bu unsurlardan en az birinin bulunması gerektiğini belirten Gabain, bu grupta genellikle failin bulunmadığını; fail bulunsa bile daima bunun iyelik ekli olduğunu belirtir (A. Von Gabain, S.120.) .

“Türkçede isim-fiil; fiilin isim gibi kullanılması, isim yerine kullanılan isim (Korkmaz, 1992, 89) biçiminde ifade edilmiştir. Bu terim bir başka tanımda, “Sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamanına bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil yapılarını birleştiren fiil şekli (Korkmaz, 1992:132).”

- *Yime etözi turgaru adruk adruk **alkınçsız savıglıg bürtmak** bürtar.*(RRA-TT VI/ 181-185) (JO-SYY/181-185). “Vücudu doğrudan ayrı ayrı Sonu olmayan sözlerle dokunur”
- *Bürtmekte öni yok kurug bultukmaz yok Kurukda öni **yime bürtmak** bultukmaz. Bürtmakig alku ince* (RRA-TT VI/ 181-185) (JO-SYY/181-185). “Dokunmakta boş ve sonu olmaz Boşlukta yine dokunması mümkün olmaz. Dokunmadığı hepsi öylece”
- *Sayu birür ol kim emti işletirler tolu tip tüz **tip bütmek** (RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261).* “Her biri verir. O ki şimdi işletirler dolarak diyip düz diyip dokunmak”
- ***tip tirmek** (RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261).* “diyip diriltmek”
- ***tip açılmak** (RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261).* “diyip açılmak”
- ***tip kitermek***(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). “diyip gidermek”

- ***tip tutmak*** *(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261).* "diyip tutmak"
- ***tip ornanmak*** *(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261).* "diyip cesur"
- ***tip turmak*** *(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261).* "diyip kırmak"
- ***tip turgurmaq*** *tip bu iki yigirmi türlüg törüsüz uzaklar bitiglerig ol biligsiz tınlıglar tutarlar* (RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). "Diyip yerleşmek diyip durmak diyip durdurmak diyip bu on iki yasağı yazdıkları o bilgisiz canlılar tutarlar"
- *Sekiz türlüg yaruk bilge bilig bir kuwrag* ***bir yükmek*** *bolup bir nom bitig boltuk üçün sekiz yükmek yauk nom bitig tip Atanur yang tiser yaruk* (RRA-TT VI/381-385) (JO-SYY/381-385). "Sekiz türlü parlak bilgi bir türlü bir topluluk olup bir öğreti kitabı olduğu için sekiz yığın parlak öğreti kitabı diye adlandırılır. Parlak dese, parlak"
- ***Bilig yükmekig*** *alku ince bilmiş ukmış kergek* (RRA-TT VI/ 161-165) (JO-SYY/161-165). "Bilge bağışlayıcı hepsi öylece bilmiş kavramış olması gerek."

3.4 Sıfat Fiil Grubu

Eski Uygur Türkçesinde sıfat-fiil ekleri, fiilleri ad-soylu hâle getirerek onları niteleme görevi üstlenen unsurlar hâline dönüştüren önemli biçimbirimlerdir. Bu dönemde kullanılan başlıca sıfat-fiil ekleri arasında **–(X)r**, **–mIş**, **–gAn**, **–γu**, **–mAkçı**, **-mAz,- gİ, -gmA ve- tAçI** ekleri öne çıkar. *–(X)r* eki geniş zaman anlamı kazandırarak süreklilik ve genel özellik bildirirken; *–mIş* ve *–gAn* ekleri eylemin geçmişte tamamlandığını gösteren niteleyici yapılar oluşturur. *–γu* eki daha çok gelecek zaman değerinde olup gerçekleşmesi planlanan eylemleri sıfatlaştırır, *–mAkçı* eki ise niyet ve istek bildirir. Olumsuzluk anlamı taşıyan *–mAz* eki ise hem olumsuz geniş zaman hem de sıfat-fiil işleviyle metinlerde sıkça görülür.

"Sıfat-fiil grubu, sıfat- fiil halinde bulunan bir fiille ona bağlı unsurlardan bir kelime grubudur. Sıfat-fiil grubu, fiiili sıfat-fiil halindeki bir cümledir. Sıfat –fiil grubunun oluşması için Sıfat-fiil halindeki fiilin yanında fail, nesne, zarf ve yer tamlayıcısından en az birinin bulunması gerekir."(M.Ergin, TDB, s.683).

"Türkçede büyük bir yoğunlukta kullanılmakta olan sıfat-fiillerle ilgili birçok açıklama ve tanım mevcuttur. Bu tanımlardan bazıları: Sıfat-fiil, Türkçe Sözlük'te, "Fiilden -en, -r, -ecek vb. eklerle türetilmiş ad ve sıfat görevinde kullanılan kelimeler, ortaç, durum

ortacı, partisip: gelecek hafta." şeklinde geçmektedir. Fiilimsilerin bir alt başlığı olarak ele alınan ve Türkçede dil bilimcilerce partisip, ortaç, önadeylem vb. farklı isimlerle açıklanan sıfat-fiiller, kavramların hareket özelliklerini -An, -r, -Ar, -mIş, -dIk, -AcAk, -mAz, -AsI v -dI/-tI eklerini alarak karşılamaktadırlar. Bunlar, dilde çok yaygın olarak kullanılan çekimsiz fiil şekilleridir. Adından da anlaşıldığı üzere sıfatfiil bir yanıyla sıfat, bir yanıyla da fiildir. Bunlar, isim-fiillerden farklı olarak varlıklara zaman katma özelliği taşırlar. Dilin pratik ve seri bir biçimde kullanımını sağlayan sıfat-fiiller, Fransızcaya göre Türkçenin çeşitli açılardan daha farklı ve daha pratik bir dil olarak kullanıldığını ortaya koymaktadırlar. Sıfatlar, özünde isim cinsinden kelimeler oldukları için tıpkı isimler gibi iyelik, çokluk ve diğer çekim eklerini alarak çeşitli şekillerde kullanılırlar. Ancak bu ekleri almalarına rağmen çok azı hariç, diğerleri geçici isimler yaparlar. Aynı şekilde fiillerdeki hareket ve çekimli zaman kavramını da bir nesneye veya varlığa geçici olarak bağlarlar. Mesela; tek başına rahatlıkla kullanılan ve bu durumda kalıcı bir isim gibi ifade edilen döner kelimesi bir isimle beraber kullanıldığında sıfat olarak görev yapar ve geçici hüviyetine geri döner: Döner kebap kelime grubunda ise sıfat olarak ele alınmıştır. Bu kelimenin, tek başına kullanıldığında bir yemek adını ifade etmesi; sık kullanımdan doğan bir alışkanlığa."(Salman, 2003: 190).

3.4.1 "-mış/-miş" Ekli

- ***Körmiş bilmiş ötkürmiş*** *tınlıglar erser, ol timin anı körür Anı bilir, anı ötkürür.* (RRA-TT VI/ 211-215) (JO-SYY/211-215). "Gören bilen anlayan canlılarsa o canlılar ilk önce onu görür."
- *inçip yirte tengride* ***an ağırı ögütmiş*** *kişi titir* (RRA-TT VI/ 26-30) (JO-SYY/26-30). "Lakin yerde ve gökde en ağır olan şeyi öğretmiş kişidir."
- *ol edgü kün ol edgü* ***öd körmişi tululamışı*** *amtı teñrim bu muntag ters tetrü biliglig tınlıglarka köni yol oruk körtkürü birgey erti kim köni yolça köni biligçe yorısunlar erti* (RRA-TT VI/235-238) (JO-SYY/235-238). "O iyi gün, o iyi heyecanlı görmüşü seçmişi şimdi tanrım bu böyle yanlış bilgili canlılara doğru yolu gösterebilecekti ki doğru yola doğru bilgi ile yürüsünler."
- *Bu alku törtinçi yir suwdakı edgüli ayıglı kentününg* ***iki türlüg kılınç ogrınta törütmiş*** *törü titir* (RRA-TT VI/329-332) (JO-SYY/329-332). "Bu çok dördüncü yer sudaki iyili çoklu kendinin iki türlü işi orada üretmiş kanun ve düzeni düzenler."

- *Anı üçün tengri burkan ol yazuklug tınlıglarka ince tip yarlıkadı etüz* ***kentünq bolmuş*** *etüz titir* (RRA-TT VI/446-450) (JO-SYY/446-450). "Onun için Tanrı Burkan o günahkâr canlılara şöyle buyurdu: Vücut kendiliğinden meydana gelmiştir.

3.4.2 "–r/-ar/-er, -ur/-ür" Ekli

- *ermegü tınlıglar öküş tengrim uzun yaşayur tınlıglar* ***ödsüz ölür*** *tınlıglar öküş tengrim* (RRA-TT VI/ 021-026) (JO-SYY/021-026). "Az uzun ömürlü canlılar az zamansız ölen canlılar çok tanrım."
- *katkı tosun tınlıglar öküş tengrim köni tınlıglar az tanrım tewlig kürlüg tınlıglar öküş tengrim* ***tükel bilir*** *tawar tilemez tınlıglar az öküş tileyür tükel bilmez tınlıglar* (RRA-TT VI/ 1-5) (JO-SYY/1-5). "sert, vahşi canlılar çok tanrım doğru canlılar az tanrım. Hilekâr ve aldatıcı canlılar çok tanrım, hilekâr ve aldatıcı canlılar"
- **ödsüz ölür** tınlıglar öküş tengrim. (TT 022) "Zamansız ölen canlılar çok tanrım."

3.4.3 "–maz/-mez " Ekli

- *Katkı tosun tınlıglar öküş tengrim köni tınlıglar az tanrım tewlig kürlüg tınlıglar öküş tengrim tükel bilir* ***tawar tilemez*** *tınlıglar az öküş tileyür* (RRA-TT VI/ 1-5) (JO-SYY/1-5) "Sert, vahşi canlılar çok tanrım doğru canlılar az tanrım. Hilekâr ve aldatıcı canlılar çok tanrım"
- *Nom közi yaruyur.* ***Toqmaz batmaz*** *biligkä tägir. Burqan yolına kirür. Ol ödün tänri Bilgiye ulaşır.*
- *Az kızgak* ***buşı birmez*** *tınlıglar öküş tengrim* (RRA-TT VI/ 1-5) (JO-SYY/1-5). "az sadaka vermeyen canlılar çok tanrım"

3.4.4 "-gma/-gme" Ekli

- *Oluk tengri yirinden yana alkınçsız ünlüg burkan belgürer iki burun üti burkan* ***tütsüki tiqme*** *tengri yiri titir (RRA-TT VI/406-410) (JO-SYY/406-410).*"Tam o anda Tanrı yerinden yine *sonsuz ve ünlü (şanlı)* bir Buda ortaya çıkar; 'iki burun deliği Buda tütsüsü' denilen Tanrı yeridir."

- *Oluk tengri yirinten yana yıkar yükmek burkan belgürer tili nom* ***tatıyı tigme*** *tengri yiri titir(RRA-TT VI/406-410) (JO-SYY/406-410).* "Tam o anda Tanrı yerinden yine *yüce ve mükemmel* bir Buda ortaya çıkar; dili 'öğretiyi tadış' denilen Tanrı yeridir."
- *tengri yirinten yana kurug* ***ilig tigme*** *burkan belgürer adra atlıg bilig tengri yirinten yana agam bitig nirwan bitig belgürer(RRA-TT VI/411-415) (JO-SYY/411-415).* "Tanrı yerinden yine 'boşluk ülkesi' denilen Buda ortaya çıkar; 'ayırt etme bilgisi' adı verilen bilinç Tanrı yerinden yine Agama Sutra ve Nirvana Sutra belirir."
- *yitinç* ***adra tigme*** *bilig sekizinç agılık koymsa bilig kaltı burkanlarnıng yaryk bilge bilig küçinte bu sekiz türlüg yanglık biligin (RRA-TT VI/396-400) (JO-SYY/396-400.* "Yedinci 'ayırt etme' bilgisi ile sekizinci 'mahzen / bilinç deposu' bilgisi; Budaların parlak bilge bilgisi gücüyle bu sekiz türlü yanlış bilgiyi (ortadan kaldırır)."
- *bu ok kün ay tengriden yana kün ay* ***yaltrık tigme*** *burkan belgürür iki kulgakı ün eşitür tengri yiri titir (RRA-TT VI/401-405) (JO-SYY/401-405).* "Bu Güneş ve Ay Tanrısından yine 'güneş-ay ışıklı' denilen Buda ortaya çıkar; iki kulağı 'ses işitme' Tanrı yeridir."

3.4.5 "-glı/-gli" Ekli

- *nomug* ***arwışıg nomlaglı*** *nomçıg örletgeli sakınç sakınsar bu arwaşıg sözlezün ol yawlag yek içkekning başı öngi yarılgay* (RRA-TT VI/371-375) (JO-SYY/371-375). "din kitabını öğreten üstatları rahatsız etmeyi düşünürlerse, bu büyüyü söylesin. O kötü şeytan ve cinin başı yedi yerden yarılacak"
- *çıgay bolup ödsüz kolusuz* ***adrılıp barıglı ölügli*** *öküş bu iki türlüg tınlıglar (RRA-TT VI/313-316) (JO-SYY/313-316).* "Fakir olup öksüz korunaksız ayrılıp olümlü çok bu iki türlü canlılar"
- *anta kin yana kişi* ***etüzin buluglı*** *antag ol kaltı tırnak özeki toprak teg (RRA-TT VI/333-336) (JO-SYY/333-336). "Orada kin yine kişi vücuduyla bulunan öyle o kaldı tırnağın özündeki toprakğa kadar1*
- *Üç yawlak yolka tüşügli anca ol kaltı bu yirteki topraça kaltı ol kişi* ***etüzin buluglı*** *yalanguklarta kirtgünç könüllüg tınlıglar anca (RRA-TT VI/337-340) (JO-SYY/337-340).* "Üç kötü yola düşeli öyle o kaldı. Bu yerdeki toprakta kaldı. O

kişi vücudu ile bulunan kötü niyetli canlılar öylece o kaldı. Tırnağın özündeki toprakça yine günahkar canlılar”

3.4.6 “-taçı/ teçi” Ekli

- *Bultukmaz- öleyin tiser yime ölü tutmaz emgekli mengili kentün kötürür tersli **onglı kıltaçı** yime özkılınçı titir (RRA-TT VI/451-455) (JO-SYY/451-455).* “Öleyim dese dahi ölemez. Sıkıntılı huzurlu kendiliğinden giderir. Önlü arkalı yapabilecek olsa dahi kendiliğindendir.”
- *tengrili yirli sekiz yükmek arwış nom bitig emti men yime nomlayur men **kin kelteçi** burkanlar (RRA-TT VI/ 26-30) (JO-SYY/26-30).* “Göklü yerli sekiz yükmek öğreti kitabını şimdi ben size söylüyorum daha sonra gelecek olan budalar”

3.5 Zarf Fiil Grubu

Zarf-fiil grubu, zarf-fiil halindeki bir fiil ile ona bağlı fail, nesne, zarf ve yer tamlayıcıları gibi unsurlardan oluşan bir kelime grubudur. Bir başka ifade ile fiili zarf-fiil halinde bulunan bir cümledir. Zarf-fiil grupları cümlede zarf olarak esas fiili niteler. –p ekiyle teşkil eden zarf-fiil grupları ise genellikle bağlama işleviyle iki hareketi birbirine bağlar.

“**Zarf-fiil grubu,** fiillere getirilen **-ınca/-ince, -ken, -ip, -erek/-arak, -dıkça/-dikçe, -madan/-meden, -alı/-eli** gibi **ulaç ekleri** aracılığıyla oluşturulan ve cümle içinde **zarf tümleci** görevinde kullanılan yapılardır. Korkmaz (2003), zarf-fiilleri “fiile zaman, durum, tarz, koşul ve neden ilişkisi kazandıran, yan tümce kurmadan anlam bağları oluşturan ekler” olarak tanımlar.” (Korkmaz, 2022, s. 826). Özellikleri bakımından Kip ekleri almazlar; yani çekimli fiil değildirler, cümlede genellikle **zarf tümleci** görevi üstlenirler. Sözdizimsel açıdan yan cümlecik kurmasalar da, anlam bakımından yan cümle işlevi görebilirler. Türkçenin eklemeli yapısı sayesinde yüksek üretkenliğe sahiptirler.

Eski Uygur Türkçesinde zarf-fiil ekleri, fiillere çeşitli anlam ilişkileri kazandırarak cümlede zaman, durum, sebep, amaç ve karşıtlık gibi bağlamsal bağlantılar kuran önemli fiilimsi biçimleridir. Eraslan’ın tasnifine göre bu dönemde zarf-fiil yapımında kullanılan başlıca ekler arasında **–(X)p**, **–a/-e**, **-ı/-i,-u/-ü**,**–(X)gali / –(X)galiŋ**, **-mAtIn**, ve **–(X)inçä**

gibi çok işlevli biçimler bulunmaktadır. *–(X)p* eki eylemler arasında ardıllık veya eşzamanlılık ilişkisi kurarken;*–(X)gali* ve *–(X)galiŋ* ekleri amaç ve yönelme bildirirken; *–(X)inçä* ise zaman sınırı veya süreklilik anlamı kazandırarak metinlerde oldukça yaygın kullanılır. (Eraslan,2023, s.513-514)

3.5.1 "-a/-e" Ekli

- ***Yana korka*** *tüşer nen bolmaz.* (RRA-TT VI/ 11-15) (JO-SYY/11-15). "Yine korkarak düşer hiçbir şey olmaz."
- ***yarlıgın töpüre tuta*** *teginip kentü kentü ergüsingerü yadıltılar tengri burkan*(RRA-TT VI/461-466) (JO-SYY/461-466). "Yasasını tutarak ona ulaştılar. Kendi kendilerine kavuşup yayıldılar"

3.5.2 "-p" Ekli

- *Tengri tengrisi burkanka* ***ince tip*** *ötüg tengrim bu çambudivip atlıg yirtinçüdeki tınlıglar* (RRA-TT VI/ 011-015)((JO-SYY/011-015). *"Gökler tanrısı öylece diyip sesli tanrım bu Çambudivip adlı yeryüzündeki canlılar"*
- *Kut birmez* ***igitmez tip*** *emti tengrim* (RRA-TT VI/ 16-20) (JO-SYY/16-20). "Kut vermez ve eğitmez diyerek şimdi Tanrım"
- *Kirtü könüllüg titir köni* ***kirtü erip*** *könül kılınçı egri ermeser* (RRA-TT VI/ 31-35) (JO-SYY/31-35)
- Kamag tınlıglar **üküş emgenip** edgü kılınç kılıp timin kişi etüzin bulurlar incip (RRA-TT VI/ 36-40) (JO-SYY/36-40)
- **Kişi etüzin bolup** yana edgü kılınç kılmazlar kirtü nomug kaymadın ters tetrü yanlug törüg tutarlar(RRA-TT VI/ 41 -45) (JO-SYY/41-45)
- **Siziksiz köngülün kirtgünüp** ayıglamasar ol antag suida yazukta agır emgekte kurtulur emgeklig taluy ögüzden (RRA-TT VI/ 46-50) (JO-SYY/46-50)
- İnçe ukun kayu tınlıg biligsiz ayıg **kılınçlıg erip** ters tetrü törüge kirtgünç kirtgünser tükel (RRA-TT VI/ 56-60) (JO-SYY/56-60)
- Edgü öglisi **bar erip** bu nom bitigig ewinte okıtsar ulatı üç kata okıtmışta bu munça (RRA-TT VI/ 66-70) (JO-SYY/66-70)

- Uwutsuz biligi ertingü **küçlüg erip** ewke az almır kılınçı artuk küçlüg erip ertingü agır emgenser biligsiz köwencen kılınçı artuk **küçlüg erip** bu muntag nüzwaniler turkaru amru (RRA-TT VI/ 71-75) (JO-SYY/71-75)
- Orunug **boş kodup** ırak tezerler bodsuz köligesiz barırlar (RRA-TT VI/ 96-100) (JO-SYY/96-100)
- *Birük qınlıgga kirsâr, azu Ogrı ogurlasar tutsugsar, bagta **boqakuda kirip*** (RRA-TT VI/ 106-110) (JO-SYY/106-110) "Eğer hapishaneye girerse ya da Hırsız çalsa, tutsa hapishaneye girip"
- *Tänrisi burkan tıdıgsız bodiswtga **inçä tip** yarlıkadı:* (RRA-TT VI/ 126-130) (JO-SYY/126-130). "Tanrısı Burhan engelsiz Budaya şöyle deyip buyurdu:"
- *Edgü köni **yolçı yirçi bulup** alku türlügüg yok kurug Ol tınlıg könüli biligi burkanlar könüli biligi titir* (RRA-TT VI/ 151-155) (JO-SYY/151-155) "İyi doğru yolcu bulup hepsi türlü türlü boşuk görürse o canlı gönlü bilgili burhanlar gönlü bilgilidir."
- *Burkan kutına könül tugurtılar ol ödün tıdıgsız bodiwst takı **ince tip** ötünti tenrim bu yirtinçüde toymış kamag tınlıglarta togmag ölmek bu iki türlüg törü ertingü* (RRA-TT VI/224-226) (JO-SYY/224-226). "burkan yüceliğine gönül verdiler o seçilmiş ….. Budist kadar ince diyerek söylendi. Tanrım bu yerde doğmuş tüm canlılarda doğmak ve ölmek bu iki türlü kanun çok"
- ***İnçe tip*** *yarlıkadı* (RRA-TT VI/239-241) (JO-SYY/239-241). "Buna rağmen diyerek buyurdu."
- *İnerler kamag buduka ögleri teg kanları teg **bolzun tip** ötrü bu yirtinçüdeki ulusı* (RRA-TT VI/250-253) (JO-SYY/250-253) "İnanırlar tüm halka düşünceleri kadar hanları kadar olsun diyerek bu yeryüzündeki ulusun"
- *Sayu birür ol kim emti işletirler **tolu tip*** (RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). "Her biri verir. O ki şimdi işletirler dolarak diyip"
- *tüz tip **bütmek tip***(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). "düz diyip bitmek diyip"
- ***tirmek tip***(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). "diriltmek diyip"
- ***açılmak tip***(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). "açılmak diyip"
- ***kitermek tip***(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). "gidermek diyip"
- ***tutmak tip*** (RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). "tutmak diyip"
- ***alp tip***(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). "cesur diyip"
- ***sımak tip***(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). "kırmak diyip"

- ***ornanmak tip***(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). "yerleşmek diyip"
- ***turmak tip***(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). "durmak diyip"
- ***turgurmaq tip*** *bu iki yigirmi türlüg törüsüz uzaklar bitiglerig ol biligsiz tınlıglar tutarlar* (RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). "durdurmak diyip bu on iki yasağı yazdıkları o bilgisiz canlılar tutarlar"
- *Tengri burkan* ***yarlıgın eşidip*** *ertingü süzültiler* (RRA-TT VI/301-304) (JO-SYY/301-304). "Tanrı ışığını işitip önce süzüldüler"
- ***Ülüşine teginip*** *siziksizin tüz kerinçsiz burkan kutınga köngül turgurtılar* (RRA-TT VI/305-308) (JO-SYY/305-308). "İnanıp koşulsuz tanrıya gönül verdiler."
- ***Kız birişip*** *bağır böşük edgü ögli bolurlar tüngür böşük boltukta aşnu edgü kün körürler edgü öd talutap timin kawışurlar* (RRA-TT VI/309-312) (JO-SYY/309-312). "Kız vererek iyi düşünceli olurlar. Akraba olunca iyi gün görürler. İyi heyecan seçerek hepsi kavuşurlar"
- *Burkan* ***inçip tip*** *yarlıkadı tüzün oğlanım ince ukunglar koduru tınglanglar* (RRA-TT VI/317-320) (JO-SYY/317-320). "Yüce buna rağmen diyerek buyurdu. Düzen oğulum ince --- canlananlar"
- *itilür* ***tişili irkekli kawışıp*** *kişi oglı yalanguklar ulatı togar belgürer* (RRA-TT VI/325-328) (JO-SYY/325-328). "Düzelir kadınlı erkekli kavuşup kişi oğlu günahları ile doğar ve belirir."
- ***Tınlıgların ölürüp*** *aş içkü kılıp tüngür böşük kak adaş edgü ögli alku tirilürler* (RRA-TT VI/333-336) (JO-SYY/333-336). "Canlıları öldürüp yiyecek ve içecek yapıp dünürüm adaşım iyi düşünceli tamamen dirilirler"
- *Igaç teg ol ödün alkınçsız ülgüsüz etüzlüg bodistw* ***orunta turup*** (RRA-TT VI/376-380) (JO-SYY/376-380). "Ağaç gibi o zaman sonsuz sayısız vücutlu Buda'nın yerinde durup"
- ***eliğin kawşurup*** *tengri burkanka* (RRA-TT VI/376-380) (JO-SYY/376-380). "hükümdarına kavuşup, Tanru Buda'ya"
- ***ince tip*** *ötüg ötünti tengrim ne üçün bu nom bitig* (RRA-TT VI/376-380) (JO-SYY/376-380). "Şöyle diyerek: Tanrım, ne için bu öğreti kitabı"
- ***sekiz yükmek yaruk tip*** *atantı kamag kuwragka yarlıg yarlıkazun bilelim* (RRA-TT VI/376-380) (JO-SYY/376-380). "Sekiz Yükmek Yaruk diye adlandırılır. Bütün topluluğa buyruk versin, bilelim anlayalım."

- *tengrim ol ödün tengri burkan ülgüsüz etüzlüg bodistwg **sadu sadu tip** alkadı* (RRA-TT VI/381-385) (JO-SYY/381-385). "Tanrım o zaman Tanrı Buda sayısız vücutlu tüzün oğlanım, Buda: Sadhu Sadhu diyerek övdü,"
- *yarlıkadı tüzün oglanımkoduru tınglang utguratı nomlayu bireyin sekiz türlüg yaruk bilge* (RRA-TT VI/381-385) (JO-SYY/381-385). "Asil oğlanım şöyle söyleyip buyurdu:, çokça dinleyin, iyice öğretiverin. Sekiz türlü parlak bilgi"
- *bilig bir kuwrag **bir yükmek bolup** bir nom bitig* (RRA-TT VI/381-385) (JO-SYY/381-385). "Bir türlü bir topluluk olup bir öğreti kitabı"
- *boltuk üçün **sekiz yükmek yaruk nom bitig tip** Atanur yang tiser yaruk* (RRA-TT VI/381-385) (JO-SYY/381-385). "Olduğu için sekiz yığın parlak öğreti kitabı diye adlandırılır. Parlak dese, parlak"
- ***sekiz yükmek yaruk tip** atanur* (RRA-TT VI/386-390) (JO-SYY/386-390). "Sekiz Yükmek Yaruk diye adlandırılır."
- *takı yime **ince tip** yarlıkadı kelti yirtinçüde* (RRA-TT VI/386-390) (JO-SYY/386-390). "Ve yine şöyle deyip buyurdu: Şöyle ki yeryüzünde"
- *Arıtu usar ince bilgey ukgay ol tınlıg bu sekiz türlüg köngül bilig içinteki yanglıg sakınç tözi yıltızı alku **yok kurug ermiş tip** ötrü nom közi yaruyur* (RRA-TT VI/401-405) (JO-SYY/401-405). "Temizleyerek anlar, şöyle ki o canlılar, bu sekiz türlü könül bilinci içindeki kötü düşünceli kökün hiçbiri yokmuş deyip, sonra öğreti gözü devam eder, kendi gözü ile bilir."
- *Kirtgünçi **yok erip** ters tetrü (RRA-TT VI/441-445) (JO-SYY/441-445).* "Cevabı yok ise, o ters yanlış ve kötü"
- *enıg **kılınçlıg erip** (RRA-TT VI/441-445) (JO-SYY/441-445).* "Hareketli olup"
- *bu **nom bitigig eşitip** kirtgünmedin ayıglasar* (RRA-TT VI/441-445) (JO-SYY/441-445). "Bu öğreti kitabını inanmadan kötülese,"
- ***Kız birişip** bağır böşük edgü ögli bolurlar tüngür böşük boltukta aşnu edgü kün körürler edgü **öd talutap** timin kawışurlar* (RRA-TT VI/309-312) (JO-SYY/309-312). "Kız vererek iyi düşünceli olurlar. Akraba olunca iyi gün görürler. İyi heyecan seçerek hepsi kavuşurlar"

3.5.3 "-madın/-medin" Ekli

- *Kirtgünçi yok erip ters tetrü enıg kılınçlıg erip **bu nom bitigig eşitip kirtgünmedin** ayıglasar* (RRA-TT VI/441-445) (JO-SYY/441-445). "Cevabı

yok ise, o ters yanlış ve kötü hareketli olup, bu öğreti kitabını işitip inanmadan kötülese"

- Kişi etüzin bolup yana edgü kılınç kılmazlar kirtü **nomug kaymadın** ters tetrü yanlug törüg tutarlar (RRA-TT VI/ 41 -45) (JO-SYY/41-45)

3.6 Tekrar Grubu

Tekrar grubu (İkilemeler), S. Çağatay " Aynı manada yahut yakın manadaki iki kelimenin bir tek kelime gibi bir anlam ifade etmesine Hendiadyoin denir. Hendiadyoinler ekseriya iki sinonimden(eş anlamlı kelimeden) ibarettir"(S. Çağatay, Uygurca Hendiadyoinler, TLÜD, s.29-66) şeklinde; Zeynep Korkmaz "İkileme aynı, yakın yada zıt anlamda iki yada daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yan yana gelmesidir." (Z.Korkmaz, GrTSz. S.82) şeklinde tarif etmiştirler.

"Tekrar grubu biçimindeki sıfatlar birbirinin aynı, birbirine yakın veya birbirine zıt anlamlı sıfat ya da sıfat olarak kullanılan adlardan oluşmuştur: ayn ayn renkler, dayalı döşeli bir ev, dizi dizi inciler, geniş geniş yollar, tabak tabak yemekler, sürü sürü koyunlar, cik cik civcivler, tın tın bir tınlama, eğri büğrü bir dikiş, iyi kötü bir şeyler, karman çorman işler, şangır şungur bir yuvarlanma, yolsuz yöntemsiz bir oturuş. Vah vah evlâtçığım vb. Her ne kadar zamir, edat ve bağlaç dışında kalan bütün kelimeler tekrar grubu oluşturmaya elverişli ise de, tekrarlı sıfatlar daha çok ad veya sıfatların tekrarından oluşmuştur. Buna ses taklidi sözler de dâhildir"(Korkmaz, 2022, s. 354).

3.6.1 Unsurları Aynı Olan Tekrar Grupları

- *Köni yol sogançıg nom ötünür* ***siz sizler*** *kamag tüzünler koduru tınlanlar Bu bitig çambudiwip yir suwda* ***qayu qayu*** *yirte Budunta bar erser*(TT VI-142). "Bu kitap Çambodisavat yer ve suyunda herhangi bir yerde Halka varsa"
- *Bilge bilig közün* ***adruk adruk*** *alkınçsız körtle ön körk körür*(TT VI-151)-(TT VI-163)-(TT VI- 168)-(TT VI-174)-(TT VI -183)-. "Bilge bilgili gözünü farklı farklı sonu olmayan güzel yüz görür"
- *Bu bitigig üç kata okızun kızlı küdegülige törü toku kılmış bolgay bu erür edgü edgüge ulag sapıg bolmış* ***yaruq yarukuq*** *içkermek* (TT VI- 341/345). "Bu yazıyı

üç defa okuduğunda, kız ile damada yasayı doğru kılmış olacak ki bu iyidir, iyiye gelenek olmuş. Parıltılıyı üzerine almış.

- *Bilig yükmekig alku ince bilmiş ukmış kergek. Bu biş İnçe ötkürü usar ol tınlıg etözi tüzün önlüg burkan Titir. Kulgakı turgaru* ***adruk adruk*** *alkınçsız ün eşitür* (RRA-TT VI/ 161-165) (JO-SYY/161-165). "Bilge varlık hepsi öylece bilmiş kavramış olması gerek. Bu beş varlık Öylece tamamıyla anlar o canlılar vücudu hepsi burhan vücutludur."
- *Yime burnı turgaru* ***adruk adruk*** *alkınçsız yıd yıpar Yıdlayur. Ol kim yıd yıpar titir yok kurug yime oluk Erür. Ol kim yok kurug titir yıd yıpar yime oluk erür.* (RRA-TT VI/ 166-170) (JO-SYY/166-170). "Yine yeri doğrudan farklı farklı sonu olmayan güzel koku kokluyor. O ki güzel kokudur ki boş ve delikli o ki boştur güzel koku yine deliklidir. "
- *Takı yime Tili* ***adruk adruk*** *alkınçsız tatıg tatar. Ol kim tatıg Yok kurug yima oluk erür* (RRA-TT VI/ 171-175) (JO-SYY/171-175). "Ve yine Dili ayrı ayrı sonu olmayan tatları tadar. O tat ki boş ve deliklidir."
- *Nom ögrünçü burkan titir. Yime etözi turgaru* ***adruk adruk*** *alkınçsız savıglıg bürtmak bürtar.* (RRA-TT VI/ 181-185) (JO-SYY/181-185). "Vücudu doğrudan ayrı ayrı Sonu olmayan sözlerle dokunur. O dokunan ki boş ve deliklidir"
- *Ötkürü usar ol tınlıg etözi bilge yaruk burkan etözi bolur. Takı yime könli biligi yime turgaru* ***adruk adruk*** *alkınçsız Törü sakınur adırar* (RRA-TT VI/ 186-190) (JO-SYY/186-190). "Aklıyla anlayan o canlıların vücudu bilge ışıklı burhan vücudu olur Ve yine gönlü bilgili ve doğrudan ayrı ayrı sonu olmayan Bilgiyi detaylıca düşünür."
- *Öd ödge takı yawaş nen yawlakı yok* ***adruk adruk*** *tegsilmeki idi yok tüzün oglanum bu yirtinçüdeki kamag iligler kanlar tigme öküşi bodistwlar titir* (RRA-TT VI/246-249) (JO-SYY/246-249). "Heyecanına kadar yavaş ve hiç kötülüğü yok ayrı değmişi yoktu. Kanun oğulum bu yeryüzündeki tüm devletler hanlar çok budisttir"

4.6.2 Unsurları Eş/ Yakın Anlamlı Olan Tekrar Grupları

- ***Yekke içkekke*** *kamka tapıgçı tınlıglar öküş, tengrim* (TT VI- 018)(JO-SYY/018)**.** **"**şeytana büyüye tapınan tanrılar çok tanrım."

- *tükel bilge biliglig tengri tengrisi burkan waişali atlıg* ***nomluq törülüg*** *balıkta* (TT VI- 006)**.** "her şeyi bilen tanrılar tanrısı Buda waişalı adlı kanunların hâkim olduğu bir şehirde"
- *Yana yirke* ***tenqrike burkanka*** *ilke kanka begke işige yirinür* (TT VI-17). "Yine ülkeye hana beye hükümdara eşine sürekli sitem eder"
- *Anı üçün ince bilmiş kergek* ***nomuq törüg*** *kişi iter (* TT VI-35). *"Onun için o adar kanunu bilen kişi düzenler"*
- nomug kaymadın **ters tetrü** yanlug törüg tutarlar tükel türlüg ayıg kılınç kılur (TT 41-45)
- *Türlüg* ***tıdıgsız kadagsız*** *arıg til bulur* (TT VI-122)-(TT VI- 130). "Dört türlü engelsiz günahsız saf temiz dil bulur."
- *Tükätti, burqanlarnın aqmaz agıtmaz artamaz buzulmaz* ***arıg turug*** *etüz boltılar* (TT VI-136). "Tamamladı Burhanların fani olmayan bozulmaz faydalı Vücut buldular."
- *ol ödün bis oğlanı kuwragda erür ertiler teñri burkanta antag* ***adınçıg tatıglıg sogançıg*** *nom* (TT VI- 222). "O düşünce ile beş oğlanı harekete geçirdiler. Tanrı Buddha'dan öyle muhteşem tatlı öğreti"
- *Ölüm ulatı* ***ada tuda*** *bolur agı barım saçılur tökülür takı antag bolur ol kapıg tunur antag adrılur ne tusu bolur* (TT VI/233-234)- (TT VI- 233-234). "Ölüm ile hep olur. Kumaşı varım saçılır, dökülür ki öylece olur. O kapı durur öylece ayrılır faydası olur."
- *Bolur alkuga titig utgurak* ***igsiz togasız*** (TT VI- 279). "Olur, faydalıdır. Akılsız faydasız"
- ***adasız tudasız*** (TT VI- 279). "emeksiz, eziyetsiz,"
- ***emgeksiz tolgaksız*** (TT VI- 279). "emeksiz, eziyetsiz,"
- ***ödsüz kolusuz*** *ölmez* (TT VI- 279). " zamansız ölmez"
- ***Ewde barkta*** *ada tuda bolmagay asıg tusu bolgay tengri burkan bu yarlıkamış* (TT VI-293/296). "Evde faydalı olmayacak faydalı olacak tanrı bu bağışlayıcı"
- *Tınlıgların ölürüp aş içkü kılıp tüngür böşük kak adaş edgü ögli alku tirilürler* ***türü toku*** *iter* (TT VI-321-324)- (TT VI- 325/328). "Canlıları öldürüp yiyecek ve içecek yapıp dünürüm adaşım iyi düşünceli tamamen dirilirler" (TT VI-333/336)

- *Bu bitigig üç kata okızun kızlı küdegülige* ***törü toku*** *kılmış bolgay bu erür edgü edgüge ulag sapıg bolmış* (TT VI- 341/345). "Bu yazıyı üç defa okuduğunda, kız ile damada yasayı doğru kılmış olacak ki bu iyidir, iyiye gelenek olmuş.
- ***Ew bark*** *köninge yoklayur ew iyesi küninge aşılur* (TT VI-346-350). "Ev bark güneşe itaat eder. Tamamına şans getirir."
- *Yime bu nom bitigig okıyur tutar agırlayur tınlıgarıg küyü küzetü tuttalım kim alku türlüg anıgda kidzünler* ***adasızın tudasızın*** (TT VI- 366/370). "Aynı şekilde de bu yasa kitabını okuyup tutarak, saygı gösteren canlıları sürekli koruyup gözereterek tutalım , ki her türlü kötülükler gitsin, tehlikesiz sağ sağlim"
- *Bu arwaşıg sözlezün ol yawlag* ***yek içkekning*** *başı öngi yarılgay ince kaltı alı* (TT VI-371/375). " bu büyüyü söylesin. O kötü şeytan ve cinin başı yedi yerden yarılacak, şöyle ki"
- *Asıg tusu kılur* ***tengri burkan*** *bu nom yarlıg yarlıkap kamag kalın kuwrag eşitmedüküg eşitmiş* (TT VI-456/460). "Tanrı Buda bu öğretiyi buyurup, bütün çokluğu toplar. İşitmediğini işitmiş"
- *Bulmadukug bulmış teg bolup ertingü* ***ögrünçülüg sawınçlıg*** *bolu teginip köngülleri kögüzleri bilge biligleri yarudı yaşudı* (TT VI- 456/460). "son derece mutlu sevinçli olarak ulaşıp, gönülleri bedenleri hikmetleri parladı"
- *Neng bolgusı yok erser ol timin nirwan mengisi titir alkugun bu tuymakıg tuydılar atkanguluksuz yokug biltiler uktılar ötkürtiler* ***ögrünçlüg sawınçlıg*** *bolup* (TT VI- 461/466) "Hiç olacağı yoksa yeniden o olacak olan nirvana kendisidir. Hepsi bu duymadıklarını duydular, duyusuz yok olduklarını anladılar. Mutlu ve sevinçli olarak"
- ***Tengri burkan*** *yarlıgın töpüre tuta teginip kentü kentü ergüsingerü yadıltılar* (TT VI- 461/466) "Tanrı Buda'nın buyruğunu yasasını tutarak ona ulaştılar."
- ***tengri burkan*** *yarlıkamış tengrili yirli sekiz yükmek bügülüg arwış nom bitig bir tegzinç namo but namo dram namo sang.* (TT VI- 461/466) "Tanrı Buda buyurmuş, gökte ve yerdeki sekiz yığın öğreti kitabından bir bölüm. Budaya saygı, dini kurallara saygı, topluma saygı."
- *İnçip ogulı kızı bagrı bösüki* ***qası kadaşı*** *ölmiş ögi kanı üçün bu bitigig yiti kata okısar üziti antag kurtulur* (RRA-TT VI/ 121-125) (JO-SYY/121-125). "Bu nedenle oğlu kızı akrabası kardeşi ölmüş. Anne babası için bu kitabı 7 defa okusa ruhu böylece kurtulur."

- ***Arıg turug*** *yazınçsız erür kün ay tenri iki yaruk ordular ertingü ulug kin algıy yaruk yaltrıglıg erdinin yaratmış ordular tirir edgü kılınçlıg üçün alkugun yawlaksızın tört bulunug keza yaruti tınlıgların asıg tusu kılur yıl yılka edgü* (RRA-TT VI/242-245) (JO-SYY/242-245). "Temiz günahsızdır güneş ve ay tanrı iki ışık ordularını yüce Algıy ışık ile parlatmış yaratmış olduğu ordulardır. İyi işli için günahsız dört tarafı yaratarak canlıları faydalı yapar iyi"
- *Bu yirteki tört türlüg* ***tirin quwrakı*** *birle yarlıkayur. ol ödün tıdıgsız bodıstw ol kuwrag arasınta erür erti.* (RRA-TT VI/006-010) (JO-SYY/006-010). "Bu yerdeki dört türlü derlenmiş topluluğu ile buyuruyor o zaman engelsiz bodısavat Topluluğun arasında idi."
- *Tüketi könül içinte tutar, ançulayu kaltı kegdege bitimiş kuin bitig teg,* ***sansız tümen*** *azunta berü unıtmadın ıçgınmadın Öyü tutar, kin kaçan ogrı boltukta yana adnaguga boşgurur* "Tamamen gönül içinde tutar, öylece kâğıda yazmış kitap bölümü yazana deki sayısız varlık şeklinden beri unutmadan kaybetmeden Hırsız olduğunda yine diğerlerinden öğrenir."

3.6.3 Unsurları Zıt Anlamlı Terkar Grupları

- *Azu iraq Bargalı sagınç saqınsar, azu sü süleser, azu at yol tiläsär Azu satıgga yulugqa barsar, qazgançı ökliyür asılur* ***Ogulu kızı*** *urugı tarigi bagrı bösüki öküs bolur.* (RRA-TT VI/ 101-105) (JO-SYY/101-105). "Fakat uzak Varılan fikir düşünse, ya da asker sevk etse, ya da ünlenmiş isim dilese Ya da ticarete varsa kazancı artar. Ögi Oğlan çocuğu, kızı, soyu kökeni, akrabası çok olur. "
- *Kanı ol* ***ogul qızqa*** *yarlıkançuçı könüllüg bolur.* (RRA-TT VI/ 106-110) (JO-SYY/106-110). " Babası, o oğlu ve kızı merhametli gönüllü olur."
- *İnçip* ***ogulı kızı*** *bagrı bösüki qası kadaşı ölmiş ögi kanı Üçün bu bitigig yiti kata okısar üziti antag kurtulur.* (RRA-TT VI/ 121-125) (JO-SYY/121-125). "Bu nedenle oğlu kızı akrabası kardeşi ölmüş. Anne babası için bu kitabı 7 defa okusa ruhu böylece kurtulur"
- *Ew bark köninge yoklayur ew iyesi küninge aşılur ulug kiçig kak adaş* ***ogul kız*** *aşılur toymuş alku titik utgurak alp erdemlig togar* (RRA-TT VI/346-350) (JO-SYY/346-350). "Ev bark güneşe itaat eder. Tamamına şans getirir. Zamansız kardeş, oğul, kız getirir. Doğmuş yolunda keskin zekâlı, güçlü, erdemli doğar"

- Küdenlig **ulug kiçig** kapıg kodug uçuk taş sokgu tegirmen ağılık komsolug ulatı yılkıga atlıg kişiga batıglıkka tegi tözü tüketi itmiş (RRA-TT VI/ 86-90) (JO-SYY/86-90).
- *Ew bark köninge yoklayur ew iyesi küninge aşılur **ulug kiçig** kak adaş ogul kız aşılur toymuş alku titik utgurak alp erdemlig togar öginge kangınga tapıgsak bolur kopka kutadur aşılur* (RRA-TT VI/346-350) (JO-SYY/346-350).
- *törüsi inçip **edgü yawlak** utlısı ne üçün adruk erki tengrim tengri* (RRA-TT VI/313-316) (JO-SYY/313-316). "Kanuna rağmen iyi ve kötü niyetlisi ne için güçlü görkemli tanrım"

3.7 Edat Grubu

"Edat grubu, kelime veya kelime grubu şeklinde bir isim unsuru ile bir çekim edatının oluşturduğu kelime grubudur. Edat isim unsurundan önce gelir ve isim unsuruna değişik hal ekleri ile bağlanır."(M. Ergin, TDB, s.679: Z. Korkmaz, Gr.TSz. s.51).

Türk dilbilgisi literatüründe edat grubu, çoğu araştırmacı tarafından bir isim unsuru ile ona bağlanan bir son çekim edatının oluşturduğu söz öbeği olarak tanımlanmaktadır. (Ergin, 2002, s. 676) Karahan edat grubunun temel yapısının isim ve çekim edatının birlikteliğiyle meydana geldiğini vurgularken(Karahan, 1999, s. 28), Banguoğlu bu oluşumu "takı öbeği" olarak isimlendirerek edatın bağlı bulunduğu isimle bir belirtme ilişkisi kurduğunu ifade eder(Banguoğlu, 2000, s. 423). Ediskun ise edatların cümleye çeşitli anlam ilgileri katan yardımcı ögeler olduğunu belirterek, bunların bağlandıkları kelimelerle kimi zaman sıfat, kimi zaman da zarf öbeği niteliği taşıyabildiğini açıklar(Ediskun, 1999, s. 471). Bu değerlendirmeler birlikte ele alındığında, edat grubunun hem yapısal hem de işlevsel açıdan cümlenin anlam örgüsünü kuran önemli bir söz öbeği türü olduğu görülmektedir.

3.7.1 "Üçün" ile

- *Ezük yalgan tınlıglar üküş tengrim **anı üçün** bu yitençüdeki tınlıglar kutusz, ülügsüz erür* (RRA-TT VI/ 6-10) (JO-SYY/6-10) "sadaka vermeyen canlılar çok tanrım, onun için bu yeryüzündeki canlılar talihsizdir"
- *kentülerinin kutsuzın **ülügsüzün üçün** közünür ajunta etüzleri uzun turgaru emgek emgenür.* (RRA-TT VI/ 6-10) (JO-SYY/6-10). "Kendilerinin talihsizliği

talihsizliği ve kısmetsizliği nedeniyle görünen dünyada vücutları uzun sürekli durmaksızın yani sürekli sıkıntı çeker"

- *Kara bodun kentünün kutsuzı* ***ülügsüzü üçün*** *yok Çıgany bolur* (RRA-TT VI/ 11-15) (JO-SYY/11-15). "Kara halk kendinin kutsuzluğu ve talihsizliği nedeniyle yoksul fakir olur"
- *Bu kutsuz* ***kowı tınlıglar üçün*** *ters biligin ayıg kılınçın kitermek elın çawışın yarlıkazun tengrim kim* (RRA-TT VI/ 16-20) (JO-SYY/16-20). "bu kutsuz kötü canlılar için ters bilsini kötü davranışını gidermek için hilekarlığını bağışlasın tanrım çünkü.
- *kamag kutsuz kowı* ***ters biliglig tınlıglar üçün*** *köni yol sogançıg nom ötünür siz sizler kamag tüzünler koduru tınlanlar* (RRA-TT VI/ 21-25) (JO-SYY/21-25). "Bütün kutusz kötü ters bilgil, canlılar için tatlı hoş bir kanun arz ediyorsunuz. Siz bütün asiller bırakıp dinlenin"
- ***sizlerni üçün*** *utgurak nomlayu bireyin ol kim ertmiş burkanlar nomladı tengrili yirli sekiz yükmek arwış nom bitig emti* (RRA-TT VI/ 26-30) (JO-SYY/26-30). "sizlerin için ben tam olarak kanunu vereyim o çünkü önceki geçmiş olan budalar yasa olarak bildirdiler."
- ***Anı üçün*** *ince bilmiş kergek nomug törüg kişi iter kişi agırlayur kişig* "onun için gerekli bilgili kişi düzenler kişi önemli kişi"
- *özi yaşı uzun bolur ödsüz kolusuz ölmez tek* ***kirtgünç köngül üçün*** *anca utlısı* (RRA-TT VI/ 46-50) (JO-SYY/46-50)
- *Bolur* ***anı üçün*** *takı ne timiş kergek kim kayu tınlıg bu nom bitigig bitiser bititser okısar okıtsar azu nomlasar nomlatsar tüketi* (RRA-TT VI/ 51-55) (JO-SYY/51-55)
- *İnçip ogulı kızı bagrı bösüki qası kadaşı ölmiş* ***ögi kanı üçün*** *bu bitigig yiti kata okısar üziti antag kurtulur* (RRA-TT VI/ 121-125) (JO-SYY/121-125). "Bu nedenle oğlu kızı akrabası kardeşi ölmüş. Anne babası için bu kitabı 7 defa okusa ruhu böylece kurtulur."
- *Kirtü könül köni* ***kirtgünç üçün*** *turgaru busı ulatı altı Paramıtka qatıklanur ärtilär* (RRA-TT VI/ 131-135) (JO-SYY/131-135). "Doğruluk ve gerçeklik için daima sıkıntısı diğerleri altı Mükemmellik için çabalarlar"
- *Takı yime tıdıgsız bodistw qayu tüzünlar oglı tüzünlar Kızı* ***kamag tınlıglar üçün*** *bu nom bitig okısar* (RRA-TT VI/ 146-150) (JO-SYY/146-150). "Ve yine

engelsiz buda hangi asiller oğlu Asiller kızı hepsi canlılar için bu öğreti kitabını okusa"

- ***Ne üçün*** *tiser ol tınlıg turgaru* (RRA-TT VI/ 146-150) (JO-SYY/146-150). "Ne içinse o canlılar doğrudan"
- ***Anı üçün*** *tınlıglar Edgü köni yolçı yirçi bulup alku türlügüg yok kurug ol tınlıg könüli biligi burkanlar könüli biligi titir.* (RRA-TT VI/ 151-155) (JO-SYY/151-155). "Onun için canlılar İyi doğru yolcu bulup hepsi türlü türlü boşuk görürse o canlı gönlü bilgili burhanlar gönlü bilgilidir."
- ***edgü kılınçlıg üçün*** *alkugun yawlaksızın tört bulunug keza yaruti tınlıgların asıg tusu kılur* (RRA-TT VI/242-245) (JO-SYY/242-245). "İyi işli için günahsız dört tarafı yaratarak canlıları faydalı yapar"
- ***ölüg kişi üçün*** *sin orun itgeli yaratgalı sakınsar* (RRA-TT VI/290-292) (JO-SYY/290-292). "Ölü kişi için sen hep düzenlemeli yaratmalı düşünmeli"
- *törüsi inçip edgü yawlak utlısı* ***ne üçün*** *adruk erki tengrim tengri* (RRA-TT VI/313-316) (JO-SYY/313-316). "Kanuna rağmen iyi ve kötü niyetlisi ne için güçlü görkemli tanrım"
- ***anı üçün*** *bu nom bitig sekiz yükmek yaruk bitig tip atantı sekiz türlüg köngül bilig bu erür* (RRA-TT VI/396-400) (JO-SYY/396-400). "Onun için bu öğreti kitabı sekiz türlü parlak kitap adlandırılır. Sekiz türlü Gönül bilinci budur"
- *Tamuda togar tamudakı emgekin tükel kötürür bir ödün sönmez tınturmaz emgetirler* ***anı üçün*** *tengri burkan ol yazuklug tınlıglarka ince tip yarlıkadı* (RRA-TT VI/446-450) (JO-SYY/446-450). "Cehenneminde doğar, cehennemdeki eziyeti büsbütün artar, bir an bile ateşi söndürmeden dindirmeden Eziyet ederler"
- ***Anı üçün*** *ince bilmiş kergek nomug törüg kişi iter kişi agırlayur kişig* (RRA-TT VI/ 31-35) (JO-SYY/31-35)
- *Kirtü könül köni* ***kirtgünç üçün*** *turgaru busı ulatı altı Paramıtka qatıklanur ärtilär* (RRA-TT VI/ 131-135) (JO-SYY/131-135). "Doğruluk ve gerçeklik için daima sıkıntısı diğerleri altı mükemmellik için çabalarlar."
- *Arıg turug yazınçsız erür kün ay tenri iki yaruk ordular ertingü ulug kin algıy yaruk yaltrıglıg erdinin yaratmış ordular tirir* ***edgü kılınçlıg üçün*** *alkugun yawlaksızın tört bulunug keza yaruti tınlıgların asıg tusu kılur yıl yılka edgü* (RRA-TT VI/242-245) (JO-SYY/242-245). "Temiz günahsızdır güneş ve ay

tanrı iki ışık ordularını yüce Algıy ışık ile parlatmış yaratmış olduğu ordulardır. İyi işli için günahsız dört tarafı yaratarak canlıları faydalı yapar iyi"

- *Yorısunlar erti* ince *tip yarlıkadı sadu tıdıgsız bodistw siz* ***kamag tınlıglar üçün*** *kergeglig nom ayıttınız emti siz koduru tınlan nomlayu bireyin bu yirli tenrili kin algıy edgü kılınçlıg üçün* (RRA-TT VI/239-241) (JO-SYY/239-241) . "Yürüsünler buna rağmen diyerek buyurdu. Budist siz tüm canlılar için gerekli öğretiyi söylettiniz. Şimdi siz canlılar öğretiyi birebir bu yerli göklü iyi işli için"
- *agır titir togdukta kün talulamaz ödi tegdükte ötrü togar öltükte yime kün talumaz ödi tegdükde ötrü ölür* ***ne üçün*** *ölüg kergeksiz yıdıg* ***etüz üçün*** *edgü kün taluyur* (RRA-TT VI/227-229) (JO-SYY/227-229). "Ağır dişi deve doğduğu gün seçemez heyecanından dolayı doğar öldükçe yine gün seçmez heyecandan değdikçe tekrar ölür ne için ölü mezar ağlar vücut için iyi gün seçiyor."
- *Bir nom bitig* ***boltuk üçün*** *sekiz yükmek yauk nom bitig tip Atanur yang tiser yaruk* (RRA-TT VI/381-385) (JO-SYY/381-385). "Bir öğreti kitabı olduğu için sekiz yığın parlak öğreti kitabı diye adlandırılır. Parlak dese, parlak"
- *Tip titir tayşıng itigsiz bultukmaz tarın yörigin utgurak yarutı yaşutı ötkürü usar ol bilge bilig timin yaruk bilge bilig titir* ***ne üçün*** *tiser sekiz yürlüg köngül bilig ulagı sapığı yok kurug bultugmaz titir*(RRA-TT VI/386-390) (JO-SYY/386-390) "Deyip söyler. Ne için dese, sekiz türlü gönül bilgisi ve aydınlatarak ışıldatarak, nüfuz edebilirse o hikmete o anda aydın bilgi denir. Ne için dese, sekiz türlü gönül bilgisi bağlantısı Boş kuru ve bulunmazdır."
- *anı ötkürü* ***umış üçün*** *sekiz yükmek yaruk tip Atanur* (RRA-TT VI/386-390) (JO-SYY/386-390) "Onu vaaz ettiği için Sekiz Yükmek Yaruk diye adlandırılır."
- ***Anı üçün*** *bu nom bitig sekiz yükmek yaruk bitig tip atantı* (RRA-TT VI/396-400) (JO-SYY/396-400). "Onun için bu öğreti kitabı sekiz türlü parlak kitap adlandırılır."
- *Tamuda togar tamudakı emgekin tükel kötürür bir ödün sönmez tınturmaz emgetirler* ***anı üçün*** *tengri burkan ol yazuklug tınlıglarka ince tip yarlıkadı etüz kentüng bolmuş etüz titir* (RRA-TT VI/446-450) (JO-SYY/446-450). "Cehenneminde doğar, cehennemdeki eziyeti büsbütün artar, bir an bile ateşi söndürmeden dindirmeden Eziyet ederler, onun için Tanrı Burkan o günahkar canlılara şöyle buyurdu: Vücut kendiliğinden meydana gelmiştir. Yine kendisinin beş türlü aza dahi kendiliğinden olmuştur."

- *Bilge bilig közün adruk adruk alkınçsız körtle ön körk körür Ol ön körk tözi yıltızı yoq kurug titir. Ol yokug Biligli bilge bilig ograyu burqanlar biligi titir.* ***Anı üçün*** *tınlıglar Edgü köni yolçı yirçi bulup alku türlügüg yok kurug Ol tınlıg könüli biligi burkanlar könüli biligi titir. Kelti ince* (RRA-TT VI/ 151-155) (JO-SYY/151-155). "Bilge bilgili gözünü farklı farklı sonu olmayan güzel yüz görür O güzel aslı esası boştur. O boşluk Bilgili bile bilgi özellikle burhanlar bilgisidir. Onun için canlılar İyi doğru yolcu bulup hepsi türlü türlü boşuk görürse o canlı gönlü bilgili burhanlar gönlü bilgilidir. Öylece"
- ***Kişi üçün*** *sin orun itgeli yaratgalı sakınsar özleri kanta taplasar anta itzün öntün kidin yirtin birtin yirig yıdan yıparanarıtzunlar itgü yirte bu bitigig üç kata* (RRA-TT VI/290-292) (JO-SYY/290-292). "Kişi için sen hep düzenlemeli yaratmalı, düşünse özleri handa tapsa orada düzenlesin seslensin?"

3.7.2 "Teg" ile

- *Tüzünlerim, kim kayı tınlıg bu nom bitigig boşgunup, Terin yörügin ötkürü usar, ol tınlıgnın könüli biligi etözi burkanlarnın nom idişi titir. Antada öniki yalanuklar Tınlıgların kolulasar,* ***esrük kişi teg*** *tene muna yorıyur* (RRA-TT VI/ 216-220) (JO-SYY/216-220) "Asillerim, hangi canlı bu öğreti kitabını öğrenip, temelsiz derin anlamı tamamıyla anlamak, o canlının gönlü bilgisi vücutları burhanlarının öğreti kutusudur. Sonra insanlar onulu canlıları düşünse, sarhoş kişi gibi buna yürür."
- *Tüketi könül içinte tutar, ançulayu kaltı kegdege bitimiş kuin* ***bitig teg****, sansız tümen azunta berü unıtmadın ıçgınmadın Öyü tutar, kin kaçan ogrı boltukta yana adnaguga boşgurur* "Tamamen gönül içinde tutar, öylece kâğıda yazmış kitap bölümü yazana deki sayısız varlık şeklinden beri unutmadan kaybetmeden Hırsız olduğunda yine diğerlerinden öğrenir."

3.7.3 "Tegi" ile

- *Bultukmaz- öleyin tiser yime ölü tutmaz emgekli mengili kentün kötürür tersli onglı kıltaçı yime özkılınçı titir kimke neng yiringü ermez alku öz kılınçı titir itig yaratıg kılgalı sakınsar angaşnu bu bitigig okımış kergek ming* ***tümen yılka tegi*** *adasız bolur* (RRA-TT VI/451-455) (JO-SYY/451-455). "Öleyim dese dahi

ölemez. Sıkıntılı huzurlu kendiliğinden giderir. Önlü arkalı yapabilecek olsa dahi kendiliğindendir. Kimse hiç üzülmez, hep kendi amelidir. Süslenip bezenmeyi düşünse, anlayarak bu yazıyı okumuş olması gerekir. Binlerce kemişmiş bolur. Yıla kadar tehlikesiz olur."

3.7.4 "Berü" ile

- *Sansız tümen **ajunta berü** ötkürü bükünki künketeki, toga ölü ulag sapıg üzülmez* (RRA-TT VI/ 011-015)((JO-SYY/011-015) "Sayısız binlerce dünyadan beri sürekli bugünkü güne kadar, doğup ölüp bu sıralama kesilmez."

3.7.5 "Sıngar" ile

- *öntün yınak kidin yınak **ikidin sıngar** bulan anta ulatı aslıg* (RRA-TT VI/ 81-85) (JO-SYY/81-85)

3.7.6 "Sayu" ile

- *Bitig **bitiyür sayu** birür ol kim emti işletirler tolu tip tüz tip bütmek tip tirmek tip açılmak tip kitermek tip tutmak tip alp tip sımak tip ornanmak tip turmak tip turgurmag tip bu iki yigirmi türlüg törüsüz uzaklar bitiglerig ol biligsiz tınlıglar tutarlar*(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). " Yazı yazıyor her biri verir. O ki şimdi işletirler dolarak diyip düz diyip bitmek diyip diriltmek diyip açılmak diyip gidermek diyip tutak diyip cesur diyip kırmak diyip yerleşmek diyip durmak diyip durdurmak diyip bu on iki yasağı yazdıkları o bilgisiz canlılar tutarlar"

3.7.7 "Birle" ile

- *Bu yirteki tört türlüg **tirin quwrakı birle** yarlıkayur. ol ödün tıdıgsız bodıstw ol kuwrag arasınta erür erti* (RRA-TT VI/006-010) (JO-SYY/006-010). "Bu yerdeki dört türlü derlenmiş topluluğu ile buyuruyor o zaman engelsiz bodısavat Topluluğun arasında idi."
- *Bu **iki birle** kawışur ulug ögütmiş yıgadmış bilge bilig tip burkan belgürer tengri burkan bu nom yarlıg yarlıkadukta* (RRA-TT VI/416-420) (JO-SYY/416-420).

"Bu ikisi birleşir büyük övülmüş, galip gelmiş bilge diyip Buda belirir. Tanrı Buda bu öğreti öğreti hükmü lütfettiği içi

3.8 Bağlama Grubu

Bağlama grubu, birden fazla kelime veya kelime gruplarının meydana getirdiği kelime grubudur. Bağlama grubu bir tür sıralamadır. Bağlanan unsurlar esas unsur konumundadır.(A.von Gabain, AGr. S.361) Uygurcada bağlama grubu ekli ve edatlı olmak üzere iki türlüdür.

"Çeşitli şekillerde sınıflandırılan bağlaçlar/bağlama edatlarının tümü aynı işlevde değildir. Sıralama bağlaçları (ile, ila, dahi, ve; dA … dA… , gerek … gerek(se) … , hem … hem … , ister … ister … , ne … ne … , olsun … olsun… vb.), denkleştirmekarşılaştırma-seçme bağlaçları (ya … ya … , ya, ya da, yahut, veyahut, veyahut da), nöbetleşme bağlaçları (bazen … bazen … , bazı … bazı … , bir … bir … , biri … öbürü … , kâh … kâh … , kimi … kimi … vb.) ve bunlarla birlikte kullanılmak şartıyla pekiştirme bağlaçları (dA, dahi, bile) (Korkmaz, 2022, s. 932-942) bağlama grubunun oluşumuna katılabilirler. Cümle bağlayıcısı niteliğindeki bağlaçlar makalemizin kapsamı dışındadır."

"Bağlama grubu, dil çalışmalarında genellikle bağlaçlarla yapılan grup şeklinde incelenegelmektedir. Bağlama grubunun oluşumunda yer alan bağlaçların neler olduğu konusunda bir tarama yapıldığında, aşağı yukarı aynı kelimelerin verildiği görülebilir. Bunlar gramerlerde "sıralama", karşılaştırma-denkleştirme-seçme" ve bunlarla birlikte olmak şartıyla "pekiştirme" bağlaçları olarak karşımıza çıkan kelimelerdir."(Gülsevin, 2021, s.8).

3.8.1. "Ulatı" ile

- *Qanta yorısar bars irpiz böri **ulatı** yawlag tınlıglar alku Täzärlär. bu bitigig tutsar okısar, sözläsär* (RRA-TT VI/ 116-120) (JO-SYY/116-120) "Nerede yürüse pars, panter kurt ve diğerleri kötü canlıların hepsi an kaçıp giderler."
- *Erüsi arkagı ikigü arkuru kawşurup turku işkirti böz ulatı bir ad bolur tınlıglarka kedgü tonagu **ulatı** asıg tusu kılur ançulayu yime bu nom bitig içinteki sekiz türlüg köngül bilig erüsi bolup* (RRA-TT VI/391-395) (JO-SYY/391-395). "İpi ipliği ikisini de aşağıya yukarıya birleştirip, ipekli kumaş bez ve diğer malzemeler olur.

Canlılara giyecek ve diğerleri olarak fayda sağlar. Yine aynı şekilde bu öğreti kitabı içinde sekiz türlü gönül bilinci vardır,"

- *Tört öd bolur tört öd içinte ikirer öd adrılur sekiz yangı kün bolur otlı suwlı bir ikintige küç basut bolup ötrü kop türlüg ı tarıg yimiş **ulatı** bısarlar itilür tişili irkekli kawışıp kişi oglı yalanguklar ulatı togar belgürer* (RRA-TT VI/325-328) (JO-SYY/325-328). "Dört heyecan olur dört heyecan içinde ikişer heyecana ayrılır. Sekiz gün olur ateşli sulu bir ikindi güç görünür olup başka hep türlü tarım yemiş çok görünürler. Düzelir kadınlı erkekli kavuşup kişioğlu günahları ile doğar ve belirir."

3.8.2 "Takı yime" ile

- *bu tört türlüg müninta qadakınta kitär. Türlüg tıdıgsız kadagsız arıg til bulur. **Takı yime** qanyu tınlıg Artuk ayıg kılınçlık ärip ätüz qodsar üzüti tamuga barmış kergek* (RRA-TT VI/ 121-125) (JO-SYY/121-125). "Bu dört türlü günahı gider. Dört türlü engelsiz günahsız saf temiz dil bulur. Ve yine canlılar Fazla temiz amelli olup vücutlarını koysalar ruhu cehenneme varmış gerek."
- *Kagıl ulatı qısıg qawrıg ämgäki kälsär, yime bu bitigig Qata okısar, alqu boş bolur. **Takı yime** kim qayu tınlıg siziksiz Kirtgünç könülün bu bitigig bititsär, azu adınaguga okıtsar azu nomlatsar, ayayu agırlayu tutsar antag bar ki ol tınlıg örtkä örtänmäz, suwda ölmäz tagda ön yirtä* (RRA-TT VI/ 111-115) (JO-SYY/111-115). "Uzun değnek diğerlerini tutuklayıp eziyet çekse yine bu kitabın üç Defa okusa hepsi özgür olur. Ve yine kim hangi canlı şüphesiz İnanan gönülle bu kitabı yazarsa ya da başkalarına Okutsa ya da öğretse derin saygı ile tutsa böyle var ki O canlılar ateşte yanmaz, suda ölmez dağda ön yerde"
- *Tükätti, burqanlarnın aqmaz agıtmaz artamaz buzulmaz arıg turug Ätüz boltılar. Tüz kärinçsiz tuimaqqa tägdilär. Tözü yaruk atlıg Burqan boltılar. Kalp ödi ulug tolu atlıg, uluşı, qıdıksız Bulunsuz atlıg budunı alqu bodistwlar yorıgınca yorıyurlar Bulunçsuz nom boşgunur. **Takı yime** tıdıgsız bodiswt*(RRA-TT VI/ 136-140) (JO-SYY/136-140). "Tamamladı Burhanların fani olmayan bozulmaz faydalı Vücut buldular. İmkânsız Tuimak'a ulaştılar. Yıldızı ışık adlı burhan oldular. Çağ zamanı büyük dolu ismi, soyu, sınırsız Bucaksız isimli halkı hepsi Budaların yolunda yürüyorlar kıymetli öğretiyi öğrenir. Ve yine engelsiz Buda

- *Tutarlar. **Takı yime** tıdıgsız bodistw qayu tüzünlar oglı tüzünlar Kızı kamag tınlıglar üçün bu nom bitig okısar nomlasar tarin Yörügün uktursar ötkürsar ertingü tarin töz yıltız nomug Uksar ol tınlıg etözi burqan etözi titir. Könüli yime Burqanlar könüli titir. Ne üçün tiser ol tınlıg turgaru* (RRA-TT VI/ 146-150) (JO-SYY/146-150) "Olarak kabul ederler. Ve yine engelsiz buda hangi asiller oğlu Asiller kızı hepsi canlılar için bu öğreti kitabını okusa derin Anlamlı okutsa tamamıyla anlasa sonra derin ruhlu öğreti Okusa o canlı vücudu Burhan vücududur. Gönlü yine Burhanlar gönlüdür. Ne içinse o canlılar doğrudan"
- İgidür nom ogrınta kötrülür agırlıg bolur. Yana olug nom törü yana kişig iter kim kayu tınlıg bu nomug umug inag tutsar ol tınlıg yime kut bulmuşlarka sanur **takı yime** tıdıksız bodiwst ince biling kamag tınlıglar üküş Emgenip edgü kılınç kılıp timin kişi etüzin bulurlar incip (RRA-TT VI/ 36-40) (JO-SYY/36-40)
- *Yıparta öni yok kurug bultukmaz. Yok kurugda öni yime Yıd yıpar bultukmaz. Yıdlamış yıdıg alku ince ötkürü usar ol tınlıg etözi yıpar yükmek burkan etözi bolur. **Takı yime** Tili adruk adruk alkınçsız tatıg tatar. Ol kim tatıg Yok kurug yima oluk erür.* (RRA-TT VI/ 171-175) (JO-SYY/171-175). "Kokuda boş olması mümkün olmaz. Boşlukta yine Güzel koku mümkün olmaz. Kokan güzel kokunun tamamı öylece aklıyla anlayan O canlıların vücudu güzel kokar burhan vücudu olur. Ve yine Dili ayrı ayrı sonu olmayan tatları tadar. O tat ki boş ve deliklidir.
- *Ötkürü usar ol tınlıg etözi bilge yaruk burkan etözi bolur. **Takı yime** könli biligi yime turgaru adruk adruk alkınçsız Törü sakınur adırar. Ol kim törü titir yok kurug yime Oluk erür. Ol kim yok kurug titir taştıngı törü yime oluk Erür. Törüde öni yok kurug bultukmaz. Yok kurugda öni* (RRA-TT VI/ 186-190) (JO-SYY/186-190). "Aklıyla anlayan o canlıların vücudu bilge ışıklı burhan vücudu olur Ve yine gönlü bilgili ve doğrudan ayrı ayrı sonu olmayan Bilgiyi detaylıca düşünür. O ki öğretiyi boş ve oluk deliklidir. O ki boştur dışarıda öğreti ve Öğretide boşluk mümkün olmaz. Boşlukta"
- *Yime törü bultukmaz. Taştın sınargı könülke keltecı törülarig Alkı ince ötkürü usar, ol tınlıg etözi nom yaltırıglık burkan. etözi bolur. **Takı yime** kamag tüzünler bu köz ulatı altı türlüg İlanür yıltızlar işi ködügi çınzu tigme ertükteg kirtü töz belgüsi Bu erür. Kim kayı tınlıg munı ötkürü usar, munı yanılmadın* (RRA-TT VI/ 191-195) (JO-SYY/191-195). "Yine öğreti mümkün olmaz. Dışarıdan kırılan gönle gelen öğretiler Hep öylece aklıyla anlar, o canlıların vücudu öğreti parlayan

Burhan vücudu olur. Ve yine bütün hepsi diğer altı türlü Hüküm sürer. Yıldızların işi gücü olduğu gibi doğru cevher işareti hangi canlı bunu aklıyla tamaıyla anlarsa bunu yanılmadan"

3.8.3 "Takı" ile

- *Burkan kutına könül tugurtılar ol ödün tıdıgsız bodiwst **takı** ince tip ötünti tenrim bu yirtinçüde toymış kamag tınlıglarta togmag ölmek bu iki türlüg törü ertingü*(RRA-TT VI/224-226) (JO-SYY/224-226). "burkan yüceliğine gönül verdiler o seçilmiş engelsiz Budist kadar öylece diyerek söylendi. Tanrım bu yerde doğmuş tüm canlılarda doğmak ve ölmek bu iki türlü kanun çok"
- *Öd ödge **takı** yawaş nen yawlakı yok adruk adruk tegsilmeki idi yok tüzün oglanum bu yirtinçüdeki kamag iligler kanlar tigme öküşi bodistwlar titir tınlıglarka asıg tusu kılgalı özlerin tegsürüp kelirler ol iligler kanlar yime yarlıkançuçı* (RRA-TT VI/246-249) (JO-SYY/246-249). "Heyecanına kadar yavaş ve hiç kötülüğü yok ayrı değmişi yoktu. Kanun oğulum bu yeryüzündeki tüm devletler hanlar çok budisttir. Canlılara fayda yapalı kendileri inanıp gelirler o devletler hanlar yine bağışlayıcı"
- *Kim ölser bu bitigig üç kata okızun kınınga neng ada tuda bolmaz takı yime tüzün oglanım künte kün ai aida edgü yıl yılta **takı** edgü* (RRA-TT VI/279-282) (JO-SYY/279-282). "ki ölse bu yazıyı üç kere okusun aklında hiç faydalı olmaz ki yine kanun oğlum güneşte ayda iyi yılda kadar iyi"
- *Uguşka **takı** alku kutadur asılur ol ödün ol kuwragdayiti tümen yiti min budunlar tengri burkan (RRA-TT VI/301-304) (JO-SYY/301-304).* "Boya kadar hepsi kutsanır faydalı olur. O önce o kavuşmada yedi tümen yedi bin halklar tanrı"

3.8.4 "-lı/-li" Eki ile

- *Kararıg titir bu **yirli tengrili tişili irkekli** birgerü kawışıp kamag tınlıglı iki türlü ged togar* "Karanlıktır. bu yerli göklü, dişili erkekli güneye kavuşup tüm canlılı iki türde doğar"
- *Bu alku törtinçi yir suwdakı **edgüli ayıglı** kentününg iki türlüg kılınç ogrınta törütmiş törü titir* (TT VI- 329/332). "Bu çok dördüncü yer sudaki iyili çoklu kendinin iki türlü işiorada üretmiş kanun ve düzendir."

3.8.5 “Ötrü” ile

- *Arasınta erür erti* ***ötrü*** *olurmuş orununtın örü turup on egnin tonın birtin açınıp tizin çökidip iligin qawşurup ötünti* (RRA-TT VI/ 011-015)((JO-SYY/011-015). “Arasında idi sonra oturmuş olduğu yerinden kalkıp sağ omzunun örtüsünü bir şekilde açıp dizini çöküp arz etti”

3.8.6 “Yime” ile

- *Namo but namo dram namo sang. Tengri tenrisi burkan yarlıkamış tengrili yirlide sekiz yükmek yarumış yaltrımş ıduk darni tek wip atlıg sudur nom bitig. Bir tegzinç. Anculayu erür menin eşitmişim* ***yime*** *bir ödün ulug ulugı* (RRA-TT VI/ 001-005)(JO-SYY/001-005). “Budaya saygı, öğretiye saygı, cemiyete saygı… Tanrılar Tanrısı buda buda lütfetmiş buyurmuş. Gökte ve yerde sekiz yığın aydınlanmış, kutsal kitap darni tek wip adlı kanun kitabı. Birinci bölüm bir ödün ulug ulugı benim işittiğim şöyledir: yine bir zaman ululer ulusu”
- *tengrim. inçip bu kamag tınlıglarka bilge az. biligsizler öküş tengrim üç erdinike tapıgçı tınlıglar az. yekke içkekke kamka tapıgçı tınlıglar öküş, tengrim* ***yime*** *arıg çakşapatlıg tınlıglar az çakşapati sıyuk tınlıglar öküş tengrim edgüke katıglanur tınlıglar az ayıgka tawranur* (RRA-TT VI/ 016-020) (JO-SYY/016-020). “Tanrım, lakin bütün bu canlılara bilge az. Bilgisizler çok tanrım, üç mücevhere tapınan canlılar az, şeytana büyüye tapınan tanrılar çok tanrım yine temiz duru canlılar az. Bunun zıttı olan canlılar çok Tanrım iyiye katılan canlılar az, kötüye yaklaşan canlılar çok”
- *Kanı ol ogul qızqa yarlıkançuçı könüllüg bolur. Qız* ***yimä*** *öginä qanına tapıgsak bolur. Qa qadas, (*RRA-TT VI/ 106-110) (JO-SYY/106-110). “Ogul Babası, o oğlu ve kızı merhametli gönüllü olur. Oğlanı Kızı yine annesi ve babasına sadık olur. Akraba karı”
- *bäg Yutuz* ***yimä*** *bir ikintigä ärtingü amraq bolur. Nä könülüntä Saqınmışı alqu könülinça bolur*. (RRA-TT VI/ 106-110) (JO-SYY/106-110). “Koca yine birlikte çok âşık olur. Nasıl gönlüne Düşüncesi hepsi gönlünce olur.
- *Ol kim Titir yok kurug* ***yime*** *ol ok erür. Ol kim yok kurug titir Ün yime oluq erür. Ünte öni yok kurug bultukmaz.* (RRA-TT VI/ 161-165) (JO-SYY/161-165). “O

kim haber boşluk o kim ki boşluk olursa. Bağırması boşluk olması mümkün olmaz.”

- *Ol kim yok kurug titir tatıg* ***yime*** *oluk erür Tatıgda öni yok kurug bultukmaz Yok kurugda öni* ***yime*** *tatıg bultukmaz. Tatmış tatıgıg alku Munçulayu ötkürü usar ol tınlıg Nom ögrünçü burkan titir.* (RRA-TT VI/ 176-180) (JO-SYY/176-180). “O boş ki tadı ve deliği Tadı da boş olması mümkün olmaz. Boşlukta yine tadı mümkün olmaz. Tadılan tatların hepsi Böylece aklıyla anlayan o canlılar Öğretiyi öğreten burhandır.”
- *Nom ögrünçü burkan titir* ***yime*** *etözi turgaru adruk adruk alkınçsız savıglıg bürtmak bürtar.* (RRA-TT VI/ 181-185) (JO-SYY/181-185). “Vücudu doğrudan ayrı ayrı Sonu olmayan sözlerle dokunur.”
- *Ol kim bürtmak titir* Yok kurug **yime** *oluk erür. Ol kim yok kurug titir bürtmak* ***yime*** *oluk erür.* (RRA-TT VI/ 181-185) (JO-SYY/181-185). “O dokunan ki Boş ve deliklidir. O ki boştur ve dokunur Yine deliklidir”
- *Bürtmekte öni yok kurug bultukmaz yok Kurukda öni* ***yime*** *bürtmak bultukmaz. Bürtmakig alku ınçe* (RRA-TT VI/ 181-185) (JO-SYY/181-185). “ Dokunmakta boş ve sonu olmaz Boşlukta yine dokunması mümkün olmaz. Dokunmadığı hepsi öylece”
- *Azu yiti kata okızun ol üzüt yekler yir altınkı erkligler* ***yime*** *taplagailar yirig boş kodup bargaylar ewde barkta ada tuda bolmagay asıg tusu bolgay tengri burkan bu yarlıkamış yarlıgıg yana ikileyü utguratı belgülüg kawıra nomlayu birti ınçe* (RRA-TT VI/293-296) (JO-SYY/293-296). “Hepsi yedi kere okusun tüm şeytanlar yer altındakiler yine tapınacak yeri boş koyup varacakalar. Evde faydalı olmayacak faydalı olacak tanrı bu bağışlayıcı buyryk yine ikinci belleyip kavrayarak öğreterek verdi. Buna rağmen”
- *Ol tarnı küçinge bu yirtinçü yirsuwdakı tınlıglarka öküş asıg tusu kıltımız bu bitigig ayayu agırlayu tutar okıyur tınlıgların küyü küzetü tuttumuz emti* ***yime*** *tengrim yarlıkasar* (RRA-TT VI/366-370) (JO-SYY/366-370)
- *tarnı arwışımızını ötünelim ançulayu* ***yime*** *bu nom bitigig okıyur tutar agırlayur tınlıgların küyü küzetü tuttalım kim alku türlüg anıgda kidzünler adasızın tudasızın* (RRA-TT VI/366-370) (JO-SYY/366-370)
- *Bultukmaz- öleyin tiser* ***yime*** *ölü tutmaz emgekli mengili kentün kötürür tersli onglı kıltaçı yime özkılınçı titir kimke neng yiringü ermez alku öz kılınçı titir itig yaratıg kılgalı sakınsar angaşnu bu bitigig okımış kergek ming tümen yılka tegi*

adasız bolur yana burkan kutına urug tarıg kemişmiş bolur kin burkan kutın bulup nom tilgenin tewirer kamag tınlıglarka (RRA-TT VI/451-455) (JO-SYY/451-455). "Öleyim dese dahi ölemez. Sıkıntılı huzurlu kendiliğinden giderir. Önlü arkalı yapabilecek olsa dahi kendiliğindendir. Kimse hiç üzülmez, hep kendi amelidir. Süslenip bezenmeyi düşünse, anlayarak bu yazıyı okumuş olması gerekir. Binlerce kemişmiş bolur. Yıla kadar tehlikesiz olur. Yine Burkan kutu önünde tohum ve tane atacak olur. Sonra Burkan bu öğretiyi buyurup, bütün canlılara fayda sağlar."

3.8.7 "Yana" ile

- Kişi etüzin **bulup yana** edgü kılınç kılmazlar kirtü nomug kaymadın ters tetrü yanlug törüg tutarlar tükel türlüg ayıg kılınç kılur kaltı etüz kodsar üç yawlak yalka tüşerler ertingü agır emgekke kirürler ol antag yazuklug ayıg kılınçlıg tınlıglar bu nomug eşidiğ siziksiz köngül (RRA-TT VI/ 41 -45) (JO-SYY/41-45)
- *Tüketi könül içinte tutar, ançulayu kaltı kegdege bitimiş kuin Bitig teg, sansız tümen azunta berü unıtmadın ıçgınmadın Öyü tutar, kin kaçan ogrı **boltukta yana** adnaguga boşgurur üleyür, alkınçuka tegi burkanlar urugı üzülmez, kılça ägsümäz tegsilmez, artamaz buzulmazi alkınmaz yokadmaz ol burkanlarnın* "Tamamen gönül içinde tutar, öylece kâğıda yazmış kitap bölümü yazana deki sayısız varlık şeklinden beri unutmadan kaybetmeden hırsız olduğunda yine diğerlerinden öğrenir. Dağıtır, hayatın sonunda dek Burhanlar soyu kalıcı, zarar görmez değişmezi, geçici olmayan bozulmayan, ebedi, ortadan kalkmaz burhanların"
- *edgü kılınç kılturur üzütleri tengri yirine **barır yana** etüzlerine asıglıg likzir tip bitig bitiyü* (RRA-TT VI/254-257) (JO-SYY/254-257). "İyi işi yapar özleri tanrı yerine varır yine vücutlarına faydalıdır diyerek yazıt yazıyor."

3.9 Sayı Grubu

"Onlu kat sayı ve onluk taban sistemini benimseyen Türkler, Köktürk ve Uygur Kağanlığı döneminde başka hiçbir dilde rastlanmayan "bir sonraki onluk taban" sayı sistemini kullanmıştır. Bu sistemde aralarında toplama ilişkisi olan sayılarda küçük sayı öne

alınmakta, 10-90 arası sayılar için istenilen onlu yerine bir üst onlu söylenmektedir.”(Küçük, 2015, s.57).

“Yazılı kaynaklar yönünden Köktürkçeye göre daha zengin ve çeşitlilik gösteren Eski Uygur Türkçesi’nde sayı grupları gelişmiş ve sistemleşmiştir. Öyle ki Altun Yaruk ve Maytrısimit adlı eserler bu bakımdan son derece zengin ve işlevseldir. Uygur dönemi bitiglerinden Şine-Usu Yazıtı’nda da örneklerine rastlanır (Orkun, 2011). Sankritçe ile etkileşimin bir gereği olarak eski Uygur Türkçesinde “on milyon” karşılığı kullanılan Sankritçe kökenli kolti/koti sözcüğü sayı kavramında Uygurların ulaşmış oldukları en üst noktayı göstermesi açısından önemlidir. Eski Uygur Türkçesi’nde Köktürkçede olduğu gibi bir üst onlu sistemin aynen devam ettirildiği görülür”(Orkun, 2011, s.101).

- *Uguşka takı alku kutadur asılur ol ödün ol kuwragdayiti* ***tümen yiti min*** *budunlar tengri burkan yarlığın eşidip ertingü süzültiler* (RRA-TT VI/301-304) (JO-SYY/301-304). “Boya kadar hepsi kutsanır faydalı olur. O önce o kavuşmada yedi tümen yedi bin halklar tanrı ışığını işitip önce süzüldüler gönülleri açıldı.”
- *Kız birişip bağır böşük edgü ögli bolurlar tüngür böşük boltukta aşnu edgü kün körürler edgü öd talutap timin kawışurlar kız birişip kalın içkerip* ***min yıl tümen*** *künkisakınç sakınurlar inçip kin yana azuntakı ulag sapıg* (RRA-TT VI/309-312) (JO-SYY/309-312). “Kız vererek iyi düşünceli olurlar. Akraba olunca iyi gün görürler. İyi heyecan seçerek hepsi kavuşurlar. Kız vererek soları devam ederk bin yıl binlerce günü düşünürler buna rağmen yine hepsindeki elçi kötü”
- *Uguşka takı alku kutadur asılur ol ödün ol kuwragdayiti tümen* ***yiti min*** *budunlar tengri burkan* (RRA-TT VI/301-304) (JO-SYY/301-304). “Boya kadar hepsi kutsanır faydalı olur. O önce o kavuşmada yedi tümen yedi bin halklar tanrı”
- *bodistwlerning altı paramit yorıgınta katıglangaylar bulunçsuz törüge teginmiş ergeyler ulatı* ***altı tümen altı ming*** *toyınlar şamnançlar upası* (RRA-TT VI/426-430) (JO-SYY/426-430). “Budalarının Altı katlı yolunda çaba sarf edecekler. Bulunmaz kanuna erişmiş olurlar. Ve atmış bin rahipler rahibeler müminler”
- *kuwragda* ***sekiz tümen tört ming*** *bodistwlar alku burkan biliginge* (RRA-TT VI/421-425) (JO-SYY/421-425). “toplulukta seksen dört bin Buda hep Burkan bilgisine ulaştılar”

- *bu **iki yigirmi** türlüg törüsüz uzaklar bitiglerig ol biligsiz tınlıglar tutarlar* (RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261). “bu on iki yasağı yazdıkları o bilgisiz canlılar tutarlar”

3.10 Birleşik Fiil Grubu

Eski Uygur Türkçesinde birleşik fiil**,** iki veya daha fazla fiil veya fiil kökünün bir araya gelerek tek bir eylem anlamı oluşturduğu yapılardır. Bu yapılar, Türkçede modern dönemde de görülen birleşik fiil yapısının erken örnekleri olarak kabul edilir. Birleşik fiiller, genellikle birinci fiilin anlamını ikinci fiille tamamlayarak zaman, kip, geçişlilik veya anlam yoğunluğu kazandırır.

Birleşik fiil, bir isim soylu unsur ile bir yabancı fiilin veya zarf-fiil halindeki bir esas fiille bir yardımcı fiilin oluşturduğu kelime grubudur(Z. Korkmaz, GrTZs, s.27.). M. Ergin ise “ birleşik fiil bir yardımcı fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur. İsim veya fiil unsuru önce, yardımcı fiil sonra getirilir.” Şeklinde tanımlamıştır.(M.Ergin, TDB, s.665-667) Uygurcada iki şekille teşkil edilir:

1. İsim unsuru+yardımcı fiil=
2. İsim fiil unsuru+ yardımcı fiil

- *Iduk darni tek wip atlıg sudur nom bitig. Bir tegzinç. **Anculayu erür** menin eşitmişim yime bir ödün ulug ulugı* (RRA-TT VI/ 001-005)(JO-SYY/001-005). “Kutsal kitap darni tek wip adlı kanun kitabı. Birinci bölüm bir ödün ulug ulugı benim işittiğim şöyledir: yine bir zaman ulular ulusu”
- *Ol ödün tıdıgsız bodıstw ol kuwrag **arasınta erür erti**.* (RRA-TT VI/006-010) (JO-SYY/006-010) “O zaman engelsiz bodısavat Topluluğun arasında idi.
- *Kirtü könüllüg titir köni **kirtü erip** könül kılınçı egri ermeser etüz kılınçı köni kirtü erser* (RRA-TT VI/ 31-35) (JO-SYY/31-35)
- Kadir sawsıg öwkwlig bolur ince bilmiş kergek ol barça yekkelerning kılınçı ol birük antag edgü öglisi **bar erip** bu nom bitigig ewinte okıtsar (RRA-TT VI/ 66-70) (JO-SYY/66-70)
- *İnçe bilin siz. Bu bitig çambudiwip yir suwda qayu qayu yirte Budunta bar erser, anta sekiz* (RRA-TT VI/ 141-145) (JO-SYY/141-145). **“**Öylece biliniz. Bu kitap Çambodisavat yer ve suyunda herhangi bir yerde Halka varsa, orada”

- *Ol ödün bis oğlanı kuwragda **erür ertiler** teñri burkanta antag adınçıg tatıglıg sogançıg nom yarlıg eşidip nom közleri arıtı açıtı ögirti sevintiler alkugın tüz kerinçsiz* (RRA-TT VI/221-223) (JO-SYY/221-223). "O düşünce ile beş oğlanı harekete geçirdiler. Tanrı Buddha'dan öyle muhteşem tatlı öğreti hükmünü işitip öğreti gözlerini temizleyip, açıp sevindiler.
- *Erdemlig bodistwlar **bar ertiler** alku burkan küçünge yarlıgınga ulug darnı tigme erdemke tükellig ertiler* (RRA-TT VI/351-355) (JO-SYY/351-355). "Erdemli Buda'lar var idi. Bütün Buda gücüne, varlığına Büyük Dharani denilen erdemler bütünleştiler. "
- *Kılu **yorıyur ertiler** kamag yalanguklarta* (RRA-TT VI/356-360) (JO-SYY/356-360). "Hareket ederek yürüyorlardı. Bütün insanlarda"
- *adruksuz körkin **etözin ertiler** atları bu yükünürmen badra atlıg nızwanisız bodiswtka yükünürmen* (RRA-TT VI/356-360) (JO-SYY/356-360). "Benzersiz güzel vücutluydular. İsimleri bu: saygı duyarım Badra adlı Klesa Buda' ya saygı ile eğilirim."
- *Kirtgünçi **yok erip** ters tetrü* (RRA-TT VI/441-445) (JO-SYY/441-445). "Cevabı yok ise, o ters yanlış"
- *Enıg **kılınçlıg erip** bu nom bitigig eşitip kirtgünmedin ayıglasar burkan yarlıgı ermez tip tiser ol tınlıg közünür* (RRA-TT VI/441-445) (JO-SYY/441-445). "Kötü hareketli olup, bu öğreti kitabını inanmadan kötülese, Buda buyruğu olmaz deyip söylese o canlı varlık şeklinde görünür."
- *Agır kınka tegünür ertingü **emgek emgenür** irti birti agır bolur* (TT VI- 11)**.** "Son derece ağır cezaya ulaştırır. Son derece sıkıntı çeker."

3.11 Birleşik İsim Grubu

Eski Uygur Türkçesinde birleşik isimler genellikle birden fazla isim unsurunun bir araya gelmesiyle oluşur; iki isim veya bir isim ile nitelik bildiren bir öge birleşerek yeni bir anlam bütünlüğü meydana getirir. Bu yapıların anlam kaynaştırma işlevi de oldukça belirgindir; bileşenleri tek tek ele alındığında ayrı anlamlar taşısa da birleşim sonucunda ortaya çıkan isim, özgün bir kavramı karşılar. Çoğu zaman birleşik isimler, tamlayanı ve tamlananı içeren belirli veya belirtili isim tamlaması biçiminde karşımıza çıkar. Ayrıca bazı birleşik isimlerde birinci unsur fiilimsi, ikinci unsur ise isim olabilir; bu tür yapılar hem

niteleme hem de adlandırma işlevini güçlendirir. Örnek olarak tengri-yarlıq (Tanrı buyruğu), köl-kapı (göl kıyısı) ve yazu-türi (yazı türü) verilebilir.(Eraslan, 2023, s.510-520)

"Birleşik isim, en az iki isim unsurunun oluşturduğu unsurların kendi anlamlarının dışında tek bir nesne veya kavram karşılayan kelime grubudur: "Birleşik isim eksiz bir birleşmedir."(Z.Korkmaz, GrTSz. s. 27)

M. Ergin, birleşik ismi " birleşik isim bir nesnenin ismi olmak üzere yan yana gelen birden fazla ismin meydana getirdiği kelime grubudur." şeklinde tarif ederek, Türkçede birleşik isimlerin hep has isimler olduğunu, cins isimlerden yapılmış birleşik isimlerin hemen hemen yok olduğunu bildirmiştir.(M.Ergin, TDB, s. 664.)

3.11.1 "Etöz" Birleşik İsmi

- *Bu nom bitigig ewinte okıtsar ulatı üç kata okıtmışta bu munça türlüg ada tuda alku yokadur* ***etözleri*** *igsiz togasız adasız bolur birük birük bitig okımış edgü kılınç edremi bu kanyu tınlıg* (RRA-TT VI/ 66-70) (JO-SYY/66-70)
- *Kılu yorıyur ertiler kamag yalanguklarta adruksuz* ***körkin etözin*** *ertiler atları bu yükünürmen badra atlıg nızwanisız bodiswtka yükünürmen* (RRA-TT VI/356-360) (JO-SYY/356-360). "Hareket ederek yürüyorlardı. Bütün insanlarda benzersiz güzel vücutluydular. İsimleri bu: saygı duyarım Badra adlı Klesa Buda' ya saygı ile eğilirim."

3.11.2 "Bilge bilig" Birleşik İsmi

- *tükel* ***bilge biliglig*** *tengri tengrisi burkan waişali atlıg nomlug törülüg balıkta, kin alkıg* (RRA-TT VI/006-010) (JO-SYY/006-010). "Bilgeler bilgesi tanrılar tanrısı Buda waişalı adlı kanunların hâkim olduğu bir şehirde, büyük bir"
- ***Bilge bilig*** *közün adruk adruk alkınçsız körtle ön körk körür Ol ön körk tözi yıltızı yoq kurug titir. Ol yokug Biligli* ***bilge bilig*** *ograyu burqanlar biligi titir* (RRA-TT VI/ 151-155) (JO-SYY/151-155). "Tümüyle bilgili, gözünü farklı farklı sonu olmayan güzel yüz görür O güzel aslı esası boştur. O boşluk Bilgili bile bilgi özellikle burhanlar bilgisidir."

- *Sekiz türlüg yaruk **bilge biliq** bir kuwrag bir yükmek bolup* (RRA-TT VI/381-385) (JO-SYY/381-385)**.** "Sekiz türlü parlak tanrılar tanrısı bir türlü bir topluluk olup"
- *Tip titir tayşıng itigsiz bultukmaz tarın yörigin utgurak yarutı yaşutı ötkürü usar ol **bilge bilig** (*RRA-TT VI/386-390) (JO-SYY/386-390)**.** Deyip söyler. Ne için dese, sekiz türlü gönül bilgisi ve aydınlatarak ışıldatarak, nüfuz edebilirse o hikmete o anda aydın bilgeler bilgesi
- *Timin yaruk **bilge biliq** titir ne üçün tiser sekiz yürlüg köngül bilig ulagı sapığı yok kurug bultugmaz titir* (RRA-TT VI/386-390) (JO-SYY/386-390)**.**
- *Sekizinç agılık koymsa bilig kaltı burkanlarnıng yaryk **bilge biliq** küçinte bu sekiz türlüg yanglık biligin* (RRA-TT VI/396-400) (JO-SYY/396-400). **"**Sekizinci mahzen bilgisi. Budaların parlak bilgisi gücünde bu sekiz türlü yanlış bilgiyi"
- *Koymso yoga atlıg bitig tengri yirinten yana ulug **bilge biliq** paramit bitigli yaga atlıg bitig belgürer bu erür sekiz bilig atları tüzün oğlanım ol kim burkan titir*(RRA-TT VI/416-420) (JO-SYY/416-420). "Mahzen bilgisi Tanrı yerinden yine büyük bilge katlı yazılı Yoga adlı sutra ortaya çıkar. Sekiz bilinç adları budur. Asil evladım, o Buda'dır. O zaman öğretidir.
- *nom oluk erür ol kim nom titir burkan yime oluk erür bu iki birle kawışur ulug ögütmiş yıgadmış **bilge biliq** tip burkan belgürer tengri burkan bu nom yarlıg yarlıkadukta* (RRA-TT VI/416-420) (JO-SYY/416-420). ". Çünkü o öğretidir. Yine o zaman Buda'dır. Bu ikisi birleşir büyük övülmüş, galip gelmiş bilgeler bilgesi diyip Buda belirir. Tanrı Buda bu öğreti öğreti hükmü lütfettiği için"
- *ögrünçülüg sawınçlıg bolu teginip köngülleri kögüzleri **bilge biliqleri** yarudı* (RRA-TT VI/456-460) (JO-SYY/456-460). "son derece mutlu sevinçli olarak ulaşıp, gönülleri bedenleri hikmetleri parladı."

4. SONUÇ

Türk dili tarihinin yazılı miraslarından biri olan Sekiz Yükmek, yalnızca Eski Uygur Türkçesinin söz varlığını değil, aynı zamanda dönemin düşünce dünyasını, dinî anlayışını ve kültürel unsurlarını da günümüze taşıyan önemli eserlerden biridir. Budist öğretinin temel kavramlarını ve ahlaki ilkelerini halkın anlayabileceği bir dille aktaran bu eser, hem içerik hem de biçim bakımından Eski Uygur edebiyatının özgün niteliklerini yansıtmaktadır. Sekiz Yükmek, 9–10. yüzyılda Uygur Türkçesiyle yazılmıştır. Bu dönem, Türkçenin Budist çeviri dili olarak yoğun biçimde işlendiği ve şekillendiği dönemdir. Bu bağlamda, eserin gramer yapısı hem Orhun dönemi Türkçesinden farklılıklar, hem de Hint-Çin kaynaklı metinlerle etkileşim izleri taşır.

Filolojik açıdan incelendiğinde, kelime hazinesi, sözdizimi ve yapı bakımından Uygurca'nın gelişmiş bir edebî dil olarak işlenmiş olduğunu kanıtlar. Özellikle karmaşık cümle yapıları, deyimleşmiş ifadeler ve ahenkli söyleyiş biçimleri, metnin edebî değerini artırmaktadır. Bu da dönemin yazarlarının yalnızca dinî bilgiyi aktarmayı değil, aynı zamanda estetik bir dil oluşturmayı da önemsediğini gösterir. Eser, bu yönüyle dil tarihçileri, metin bilimciler ve edebiyat araştırmacıları için zengin bir çalışma alanı sunar.

Kelime grubu (söz öbeği), birden fazla sözcüğün bir araya gelerek tek bir anlam birimi oluşturduğu yapılardır. Cümle içinde tek bir sözcük gibi işlev görürler. Eski Türkçede, özellikle Uygurca Budist metinlerde bu yapılar hem anlatımın estetik gücünü artırmakta hem de karmaşık soyut kavramları karşılamada kullanılmaktadır. Sekiz Yükmek adlı eserde tespit edilen örneklerimizin dağılımı incelendiğinde karşımıza çıkan bulgu kelime gruplarının homojenize şekilde değil, belli gruplar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu yoğunlaşma metnin dilbilgisel anlamda anlamlandırmada büyük ölçüde fikir sağlamaktadır.

Eser kelime grupları açısından incelendiğinde ilk karşımıza çıkan tekrar gruplarının varlığı ve sıklığı olmuştur. Tekrar grubunun yani ikilemelerin varlığı eserde büyük yer kaplamaktadır. Bu Eski Uygur Türkçesinin karakteristik özelliklerinden birini ortaya çıkarmaktadır. Bu tekrarlar eserdeki cümlelerde pekiştirme işlevi görmüştür. Bu pekiştirmeler kalıplaşmış cümleri de beraberinde getirmiştir. Metin içi sürekli tekrar eden birtakım cümleler buna örnek verilebilir. Bağlaçlarla ya da bağlaçsız şekilde sıralanmış cümle yapıları sık kullanılır. Sekiz Yükmek adlı eserde karşılaştığımız örneklerde sık sık

tekrar eden kelimeler eş anlamlı veya zıt anlamlı şekillerde çıkmaktadır. Eş veya zıt anlamlı kelimelerin sık sık bir arada kullanılması, dilin hem anlatım gücünü artırmak hem de düşünceyi pekiştirmek amacıyla başvurduğu bir üslup özelliğidir. Bu kullanım, Uygur Türkçesinin öğretici, ritmik ve felsefi yönünü yansıtırken; aynı zamanda Çin ve Hint metin geleneğinin etkilerini de göstermektedir. Dolayısıyla bu özellik, Eski Uygurca'nın hem estetik hem didaktik kimliğinin belirgin göstergelerinden biridir.

Bir diğer fazla karşılaştığımız gruplar edat ve bağlaçtır. Bir metinde edat ve bağlaçların sık kullanılması, dilin düşünceyi düzenleme gücünün gelişmiş olduğunu gösterir. Edatlar, kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kurarken, bağlaçlar cümleleri birbirine mantıksal bir bütünlük içinde bağlar. Bu nedenle bağlaçların ve edatların çokluğu, metnin soyut düşünceleri ifade etme becerisinin arttığını, yazarın da anlatımda neden-sonuç, karşılaştırma ve açıklama ilişkilerini bilinçli biçimde kullandığını gösterir. Böyle metinlerde düşünce akışı daha tutarlı, anlatım ise daha olgundur. Ayrıca bu durum, dilin yalnızca sözcük dağarcığı açısından değil, sözdizimsel yapısı bakımından da olgunlaştığını ortaya koyar. Edat ve bağlaçların fazlalığı, anlatımın sade değil, katmanlı ve anlamca derin bir yapıya sahip olduğunu da ima eder. Bu açıdan bakıldığında, bir dilde veya metinde bu tür öğelerin yoğunluğu, o dilin soyut düşünceyi aktarma kapasitesinin ve mantıksal bağ kurma yetisinin gelişmiş olduğuna işaret eder.

Eserdeki kelime gruplarına bakıldığında bu grupların eklerle yapıldığı görülmektedir. Bu da Eski Uygur Türkçesinin gramer olarak gelişmiştik düzeyini göstermektedir. Verilmek istenen öğretiler bu sayede basit cümle formundan çıkıp daha etkili hale gelmiştir. Öte yandan bu durum edatların ve bağlaçların varlığıyla da görülmektedir. Eserin cümle yapsında sık sık edat, bağlaç ve sayı grubuna yer verilmiştir. Eserde kelime gruplarının varlığı eseri emreci bir üsluptan çıkarıp daha didaktik bir özelliğe sahip olmasının yolunu açmıştır. Eserde tamlamalar incelendiğinde belirli ve belirsiz isim tamlamalarının örneklerinin azlığına karşın sıfat tamlamalarının çokluğu dikkat çekmektedir. Bu yönüyle Sekiz Yükmek Adlı metinde yer alan sıfat tamlamalarının yoğun, isim tamlamalarının ise sınırlı olması, metnin yazarının nitelik bildiren sözcüklere ağırlık verdiğini göstermektedir. Bu tercih, anlatımın daha öznel, duygusal ve betimleyici bir nitelik kazanmasına yol açmıştır. Buna karşılık isim tamlamalarının azlığı, metinde kavramsal örgünün zayıf, ancak izlenimsel yönün güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Kitaplar:

Atabay, N., Özel, S., & Çam, A. (1981). Türkiye Türkçesinin söz dizimi. TDK.

Ayyılmaz, C. (1994). Orhun yazıtlarının söz dizimi. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları.

Beserek, A. (1991). Türkçede cümle yapısı. MEB.

Burdurlu, İ. Z. (1967). Uygulamalı cümle çözümlemeleri. Karınca Matbaacılık.

Cemiloğlu, İ. (2001). Dede Korkut hikayeleri üzerinde söz dizimi bakımından bir inceleme. TDK.

Daşdemir, M. (2014). Oklama yöntemiyle Türkçenin yapısal işlevsel söz dizimi. Fenomen Yayınları.

Dızdaroğlu, H. (1976). Tümce bilgisi. TDK.

Ercilasun, A. B. (2007). Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili tarihi. Akçağ Yayınları.

Hatiboğlu, V. (1972). Türkçenin söz dizimi. TDK.

Karahan, L. (2010). Türkçede söz dizimi. Akçağ Yayınları.

Karaörs, M. (1993). Türkçenin söz dizimi ve cümle tahlilleri. Erciyes Üniversitesi Yayınları.

Kahraman, T. (1996). Çağdaş Türkiye Türkçesinde fiillerin durum ekli tamlayıcıları. TDK.

Kühey, M. (1975). Türkçenin söz dizimi. TDK.

Mehmedoğlu, A. (2001). Türk dilinde bağımlı birleşik cümle söz dizimi. Aşiyan Yayınları.

Muhammed, E. A. (2017). Türkçenin söz dizimi = Binau'l cumleti't- türkiyye. Daru'l Başir.

Özkan, M., & Sevinçli, V. (2001). Türkiye Türkçesi söz dizimi. Filiz Kitabevi.

Özmen, M. (2016). Türkçenin sözdizimi. Karahan Kitabevi.

Sağlam, S. (1977). Türkçenin söz dizimi. Diyarbakır.

Şimşek, R. (1987). Örneklerle Türkçe söz dizimi. Trabzon.

Üstünova, K. (1988). Dede Korkut hikayeleri ve cümleden büyük birlikler. Alfa Yayınları.

Yaman, E. (2000). Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin söz dizimi bakımından karşılaştırılması. Ankara.

Yörük, Y. (t.y.). Örnekli uygulamalı tümce bilgisi "Sözdizimi". Eğitim Yayınları.

Bir Bölümü Sözdizimine Ayrılan Kitaplar

Abdullayev, E. Z. (1996). *Türk dillerinin tarihsel gelişme sorunları* (s. 49-74). Türk Dil Kurumu.

Ağca, H. (2001). *Türk dili* (s. 49-74). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Ateş, K. (1990). *Türk dili* (s. 92-109). Ankara.

Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin grameri* (s. 495-586). Türk Tarih Kurumu.

Başkan, Ö. (1980). *Dilbilim ve dilbilgisi konuşmaları I* (s. 124-128). Türk Dil Kurumu.

Bilgegil, K. (1982). *Türkçe dilbilgisi* (s. 12-163). Dergah Yayınları.

Bozkurt, (2000). *Türkiye Türkçesi* (s. 162-257). Hatiboğlu Yayınları.

Çatıkkaş, A. (2001). *Örnekli ve uygulamalı Türk dili kılavuzu* (s. 201-266). Alfa Yayınları.

Doğan, İ. (t.y.). *Türk dili* (s. 112-142). Akademi Yayınları.

Ediskun, H. (1945). *Türk dilbilgisi* (s. 323-393). Remzi Kitap Evi.

Emre, A. C. (1945). *Türk dilbilgisi* (s. 271-564). Türk Dil Kurumu.

Ergin, M. (1995). *Üniversiteler için Türk dili* (s. 372-445). Bayrak Yayınları.

Gabain, A. v. (1995). *Eski Türkçenin grameri* (s. 115-126). Türk Dil Kurumu.

Gencan, T. N. (1966). *Dilbilgisi* (s. 71-135). Türk Dil Kurumu.

Göknel, Y. (1974). *Modern Türkçe dilbilgisi* (s. 109-182). İzmir.

Güneş, S. (1996). *Türk dili bilgisi* (s. 365-388). İzmir.

Gülensoy, T. (2000). *Türkçenin el kitabı* (s. 428-466). Akçağ Yayınları.

Grönbech, K. (1995). *Türkçenin yapısı* (s. 71-148). Ankara.

Hacieminoğlu, N. (1996). *Karahanlı Türkçesi grameri* (s. 200-212). Türk Dil Kurumu.

Hengirmen, M. (1995). *Türkçe dilbilgisi* (s. 323-380). Ankara.

Karamanlıoğlu, A. F. (t.y.). *Kıpçak Türkçesi grameri* (s. 151-154). Türk Dil Kurumu.

Koç, N. (1990). *Yeni dilbilgisi* (s. 417-472). İnkılap Kitabevi.

Lewis, G. (2002). *The Turkish Language Reform: A Catastrophic Success*. Oxford University Press. (Eğer gerekirse eklenebilir.)

Makaleler:

Acarlar, K. (1971). Çıkma durumunda (“-den” halinde) sözcüklerin tümcede türlü kullanışları. *Türk Dili*, 24(235), 1–X.

Abdullayev, E. (1972). Türk dillerinde bağımlı birleşik cümlelerin evrimi üzerine. *Bilimsel Bildiriler*, 519–523.

Adams, B. S. (1981). A feature of the İzafet in the Orhon inscriptions. *TDAY-Belleten*, 1978–1979, 33–38.

Akaslan, T. (1998). Türk dili incelemelerinde sözcelemsel bir yaklaşıma doğru. *Dil Dergisi*, 64, 46–58.

Akdağ, A. (1998). Türk dilinin tamlama sistemi. *Türk Dili*, 558.

Baskakov, N. A. (1972). Karahanlı Türkçesinde eski tip yüklem üzerine. *Bilimsel Bildiriler*, 401–404.

Eckmann, J. (1988). Çağatayca yardımcı cümleler. *TDAY-Belleten*, 1959, 27–58.

Eckmann, J. (1998). Harezm Türkçesi. *Tarihî Türk Şiveleri* (Çev. M. Akalın), 173–210.

Eraslan, K. (1996). Bar ve yok kelimelerinin cümle kuruluşundaki yeri. Ankara, 457–464.

Günşen, A. (1995). Eski Türkçe (Köktürkçe)nin cümle yapısı ve tahlili. *Tuncer Gülensoy Armağanı*, 417–419.

Hatipoğlu, V. (1988). Kelime grupları ve kuralları. *TDAY-Belleten*, 1963, 203–244.

Kayra, O. K. (1999). Orhon yazıtlarında sıfatlar, sıfat tamlamaları ve bunlara bağlı bazı açıklamalar. *TDAY-Belleten*, 1996, 145–158.

Özkan, F. (2013). Eski Uygur Türkçesi grameri. *Journal of Turkish Language and Literature*, 46(46), 159–162.

Tekin, Ş. (1989). Uygurca yardımcı cümleler üzerine bir deneme. *TDAY-Belleten*, 1965, 35–63.

Zülfikar, H. (1995). Takısız ad tamlaması sorunu. *Türk Dili*, 523, 781–788.

Yüksek Lisans Tezleri:

Akpınar, E. (1994). *Dede Korkut Kitabı'nın söz dizimi* (Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi).,

Alyılmaz, S. (1998). *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikayesinin Uygurcasının söz dizimi* (Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi).

Barcın, S. (2016). *Kadı Burhaneddin Divanı'nda kelime grupları* [Yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi].

Temel, A. (2010). *Gülşehri'nin Mantıku't-Tayr tercümesi'nde kelime grupları* (Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi).

Turgut, A. (2002). *Ali Şir Nevayi'nin eserlerinde kelime grupları ve Türkiye Türkçesi ile karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi).

Türker, H. (2003). *Sovyet sonrası Kazan-Tatar Türkçesi ile Türkiye Türkçesinin söz dizimi farklılıkları* (Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi).

Yayla, H. K. (2002). *Dede Korkut Kitabı söz dizimi araştırması* (Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi).

Yılmaz, Ç. (2004). *Atebetü'l-Hakayık'ın söz dizimi* (Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi).

Doktora Tezleri:

Akın, L. (2011). *Cevâhirü'l-Ma'ânî (Paris nüshası) metin ve söz dizimi incelemesi* (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi).

Akgül, S. (2020). *Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasının transkripsiyonu ve söz dizimi incelemesi* (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi).

Daşdemir, M. (2000). *Dedem Korkut Kitabı'nın söz dizimi* (Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi).

Kavaklıçeşme Kotan, H. (2015). *Yunus Emre Divanı'nın söz dizimi* (Doktora tezi, Atatürk vcdfjmh

Şen, N. (2022). *Eski Uygur hukuk vesikalarının söz dizimi* (Doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi).

Zengin, A. (2013). *Karahanlı Türkçesinde kelime grupları* (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi)

Doçentlik Tezleri:

Usta, H. İ. (t.y.). Eski Anadolu Türkçesinde kelime grupları. Yayımlanmamış doçentlik tezi.

5. KAYNAKLAR

Akar, A. (2012). *Türk dili tarihi* (5. Baskı). Ötüken Neşriyat A.Ş.

Aşık, E. (2020). *Orta Asya Türk edebiyatında ahlaki metinlerin evrimi*. Bilge Kültür Sanat.

Bang, W., von Gabain, A. ve Arat, R. R. (1934). *Turkische Turfan Texte VI*. Verlag der Akademie der Wissenschaften.

Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin grameri*. Türk Tarih Kurumu.

Banguoğlu, T. (2000). *Türkçenin grameri*. TDK Yayınları.

Barcın, S. (2016). *Kadı Burhaneddin Divanı'nda kelime grupları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

Caferoğlu, A. (2011). *Eski Uygur Türkçesi sözlüğü* (2. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Clauson, G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. Clarendon Press.

Çağatay, S. (1978). Türk lehçeleri üzerine denemeler. *DTCF Dergisi*.

Demir, C. (2007). Türkiye Türkçesinde isim tamlamasını oluşturan ögelerin söz dizimsel ve anlamsal özellikleri. *Turkich Studies International Periodical for the Languages, Literature Eand History of Turkish or Turkic, 2*(4).

Eckmann, J. (1988). *The Turkic languages and peoples: An introduction to Turkic studies*. Otto Harrassowitz.

Ediskun, H. (1999). *Türk dilbilgisi*. Remzi Kitabevi.

Eker, S. (2009). *Çağdaş Türk dili*. Grafik Yayınları.

Elverskog, J. (2020). *Budist Uygur edebiyatı* (M. Ağca ve D. Uzunkaya, Çev.). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Eraslan, K. (2023). *Eski Uygur Türkçesi grameri*. Türk Dil Kurumu.

Ercilasun, A. B. (2004). *Başlangıcından günümüze Türk dili*. Akçağ Yayınları.

Erdal, M. (2004). *A grammar of old Turkic*. Brill.

Ergin, M. (2002). *Türk dil bilgisi*. Bayrak Basım/Yayım.

Ergin, M. (2006). *Orhun Abideleri*. Boğaziçi Yayınları.

Ersoy, F. (2003). Türkçenin sözdizimi üzerine bir bibliyografya denemesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten, 49*(2001), 313–333.

Ersoy, F. (2015). *Türkiye Türkçesinde kelime tahlilleri*. Gazi Kitabevi.

Gabain, A V. (1941). *Alttürkische grammatik. Porta linguarum orientalium XXIII*. Leipzig.

Gabain, A. V. (1995). *Eski Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu.

Golden, P. B. (1992). *An introduction to the history of the Turkic peoples*. Otto Harrassowitz.

Gökdayı, H. (2007). Öbekleri oluşturan sözcükler arasındaki anlam ilişkileri. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, *5*(11).

Gömeç, S. (2011). *Uygur Türkleri tarihi*. Berikan Yayınevi.

Gömeç, S. Y. (2018). Geçmişte ve günümüzde Uygur Türklerine genel bir bakış. Prof. Dr. Vahdet Keleşyılmaz Armağanı.

Gülsevin, S. (2021). Farklı yapılardaki bağlama grupları üzerine. 1-11.

Hamilton, J. (1962). Toquz-Oguz et On Uygur. *Journal Asiatique*, 41.

Hamilton, J. R. (1955). Les Ouighours. A L'epoque des cinq dynasties.

İzgi, Ö. (1987). *Uygurların siyasi ve kültürel tarihi (Hukuk vesikalarına göre).* Türk Kültür Yayınları.

İzgi, Ö. (2000). *Çin elçisi Wang Yen-te'nın seyahatnamesi*. TTKY.

Karadavut, A. (2024). *Sekiz Yükmek Yaruk'tan eski Türkçenin deyim varlığına katkılar*. Günce Yayınları.

Karahan, L. (2010). *Türkçede söz dizimi* (15.baskı). Akçağ Yayınları.

Kaşgarlı Mahmud (1985). *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi* (B. Atalay, Çev.) (Cilt. 1, 2. Baskı).

Koç, N. (1996). *Yeni dil bilgisi*. İnkılâp Kitap Evi.

Korkmaz, Z. (2022). *Türkiye Türkçesi grameri*. Türk Dil Kurumu.

Köprülü, F. (2003). *Türk edebiyatı tarihi*. Ötüken Neşriyat.

Malov, S. E. (1959). *Uighurskie rukopisi*. Akademiya Nauk SSSR.

Oda, J. (2015). A study of the Buddhist Sūtra called *Säkiz Yükmäk Yaruk* or *Säkiz Törlügin Yarumïš Yaltrïmïš* in old Turkic. *Berliner Turfantexte XXXIII* içinde. Brepols Publishers.

Orkun, H. N. (2011). *Eski Türk yazıtları*. TDK Yayınları.

Ögel, B. (1964). Sino-Turcica. Cengiz Han ve Çin'deki hanedanın Türk müşavirleri. *Taipei,* 30.

Salman, R. (2003). Türkçede sıfat-fiil eklerinin kalıcı isim oluşturma işlevleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, *47*(1999), 188-223.

Sinor, D. (Ed.). (1990). *The Cambridge history of early Inner Asia*. Cambridge University Press.

Tekin, T. (1994). *Eski Türk yazıtları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tekin, T. (1994). *Uygurca Sekiz Yükmek*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tezcan, S. (1975). *1283 numaralı Tibetçe Pelliot elyazmasında geçen Türkçe adlar üzerine* [Bildiri sunumu]. I. Türk Dili Bilimsel Kurultayı, Ankara.

Uçar, E. (2017). Juten Oda. A study of the Buddhist Sūtra called Säkiz Yükmäk Yaruq or Säkiz Törlügin Yarumïš Yaltrïmïš in old Turkic, Berliner Turfantexte XXXIII. Brepols Publishers.

Yıldız, H. (2022). Sekiz Yükmek Yaruk / Fo shuo tian di ba yang shen zhou jing. *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/sekiz-yukmek-yaruk-fo-shuo-tian-di-ba-yang-shen-zhou-jing-tees-1454

Zieme, P. (2014). Buddhism among the Turks. *Studies on the Inner Asian Languages*, 29(1), 123–142.

6. EKLER

EK-1. METİN

(RRA-TT VI/ 001-005)(JO-SYY/001-005)

Namo but namo dram namo sang. Tengri tenrisi burkan yarlıkamış tengrili yirlide sekiz yükmek yarumış yaltrımş ıduk darni tek wip atlıg sudur nom bitig. Bir tegzinç. Anculayu erür menin eşitmişim yime bir ödün ulug ulugı

(RRA-TT VI/006-010) (JO-SYY/006-010)

tükel bilge biliglig tengri tengrisi burkan waişali atlıg nomlug törülüg balıkta, kin alkıg orduda ontın sınarkı burkanlar uluşıntın kelmiş erür öküş bodistwalar bu yirteki tört türlüg tirin quwrakı birle yarlıkayur. ol ödün tıdıgsız bodıstw ol kuwrag arasınta erür erti.

(RRA-TT VI/ 011-015)((JO-SYY/011-015)

ötrü olurmuş orununtın örü turup on egnin tonın birtin açınıp tizin çökidip iligin qawşurup ötünti tengri tengrisi burkanka ince tip ötüg tengrim bu çambudivip atlıg yirtinçüdeki tınlıglar bir ikintike turgaru enilki sansız tümen ajunta berü ötkürü bükünki künketeki, toga ölü ulag sapıg üzülmez

(RRA-TT VI/ 016-020) (JO-SYY/016-020)

tengrim. inçip bu kamag tınlıglarka bilge az. biligsizler öküş tengrim üç erdinike tapıgçı tınlıglar az. yekke içkekke kamka tapıgçı tınlıglar öküş, tengrim. yime arıg çakşapatlıg tınlıglar az çakşapati sıyuk tınlıglar öküş tengrim edgüke katıglanur tınlıglar az ayıgka tawranu

(RRA-TT VI/ 021-026) (JO-SYY/021-026)

ermegü tınlıglar öküş tengrim uzun yaşayur tınlıglar ödsüz ölür tınlıglar öküş tengrim. dian sakınçlıg kin kögüzlüg tınlıglar az saçug könüllüg yanlug sakınçlıg tınlıglar öküş tanrım. bai barımlıg tınlıglar çıgany tınlıglar çok tengrim. Tüzün yumşak yawaş tınlıglar az, kadır

(RRA-TT VI/ 1-5) (JO-SYY/1-5)

katkı tosun tınlıglar öküş tengrim köni tınlıglar az tanrım tewlig kürlüg tınlıglar öküş tengrim tükel bilir tawar tilemez tınlıglar az öküş tileyür tükel bilmez tınlıglar üküş tengrim buşı birgeli akı tınlıglar az kızgak buşı birmez tınlıglar öküş tengrim kirtü tınlıglar az

(RRA-TT VI/ 6-10) (JO-SYY/6-10)

Ezük yalgan tınlıglar üküş tengrim anı üçün bu yitençüdeki tınlıglar kutusz, ülügsüz erür tengrim kentülerinin kutsuzın ülügsüzün üçün közünür ajunta etüzleri uzun turgaru emgek emgenür. Ulus sayu balık sayu kim begleri azu karı başları erser iyinür başınur yinik yazukka ertingü

(RRA-TT VI/ 11-15) (JO-SYY/11-15)

Agır kınka tegünür ertingü emgek emgenür irti birti agır bolur. Kara bodun kentünün kutsuzı ülügsüzü üçün yok Çıgany bolur. Ertingü alp emgekin kazganç tileyür. Yana korka Tüşer nen bolmaz yaş turkaru ekini bütmez. Yalın boğazı todma aç yorıyur ertingü emgek emgenür öz biligsiz ters kılınçın

(RRA-TT VI/ 16-20) (JO-SYY/16-20)

bilmez ukmaz, kim menin aşnukı ajumta kılmış öz kılınçın meni ince emgetür tip. İnçip yana yirke tengrike burkanka ilke kanka begke işige yirinür öwkileyür kut birmez igitmez tip emti tengrim bu kutsuz kowı tınlıglar üçün ters biligin ayıg kılınçın kitermek elın çawışın yarlıkazun tengrim kim

(RRA-TT VI/ 21-25) (JO-SYY/21-25)

ukzun bilzünler. Bu munça türlüg ayır emgeke kutulzunlar tengrim , ol ödün tanrı burkan tıdıgsız bodiwtıg ögdi alkadı sadu sadu tıdıgsız bodistw siz ulug yarlıkançuçı könülün kamag kutsuz kowı ters biliglig tınlıglar üçün köni yol sogançıg nom ötünür siz sizler kamag tüzünler koduru tınlanlar

(RRA-TT VI/ 26-30) (JO-SYY/26-30)

sizlerni üçün utgurak nomlayu bireyin ol kim ertmiş burkanlar nomladı tengrili yirli sekiz yükmek arwış nom bitig emti men yime nomlayur men kin kelteçi burkanlar yime nomlaya inçip yirte tengride an ağırı ögütmiş kişi titir kişi yalanukta agırı yok ol kim kişi titir yörügü çin

(RRA-TT VI/ 31-35) (JO-SYY/31-35)

Kirtü könüllüg titir köni kirtü erip könül kılınçı egri ermeser etüz kılınçı köni kirtü erser soltun kılnçı köni titir ongtun kılınçı yime kirtü titir turkaru köni kirtü yorıgın yorısar ol timin kişiga sanur. Anı üçün ince bilmiş kergek nomug törüg kişi iter kişi agırlayur kişig

(RRA-TT VI/ 36-40) (JO-SYY/36-40)

İgidür nom ogrınta kötrülür agırlıg bolur. Yana olug nom törü yana kişig iter kim kayu tınlıg bu nomug umug inag tutsar ol tınlıg yime kut bulmuşlarka sanur takı yime tıdıksız bodiwst ince biling kamag tınlıglar üküş Emgenip edgü kılınç kılıp timin kişi etüzin bulurlar incip

(RRA-TT VI/ 41 -45) (JO-SYY/41-45)

Kişi etüzin bulup yana edgü kılınç kılmazlar kirtü nomug kaymadın ters tetrü yanlug törüg tutarlar tükel türlüg ayıg kılınç kılur kaltı etüz kodsar üç yawlak yalka tüşerler ertingü agır emgekke kirürler ol antag yazuklug ayıg kılınçlıg tınlıglar bu nomug eşidiğ siziksiz köngülün

(RRA-TT VI/ 46-50) (JO-SYY/46-50)

Kirtgünüp ayıglamasar ol antag suida yazukta agır emgekte kurtulur emgeklig taluy ögüzden öner menülüg meniga tegir kamag kutlar wapsipler turkaru iye basa küyü küzetü tutarlar etüzi adsız bolur özi yaşı uzun bolur ödsüz kolusuz ölmez tek kirtgünç köngül üçün anca utlısı

(RRA-TT VI/ 51-55) (JO-SYY/51-55)

Bolur anı üçün takı ne timiş kergek kim kayu tınlıg bu nom bitigig bitiser bititser okısar okıtsar azu nomlasar nomlatsar tüketi törüsince ayayu agırlayu tapınu udunu tutsar ol edgü kılınç sanı sakışı yok terk ödün ol tınlıg burkan kutın bulır takı yime tıdıksız bodiwst

(RRA-TT VI/ 56-60) (JO-SYY/56-60)

İnçe ukun kayu tınlıg biligsiz ayıg kılınçlıg erip ters tetrü törüge kirtgünç kirtgünser tükel türlüg törüsüz ayıg kılınçlıg iş işleser ötrü kamag ayıg kılınçlıg şimnu ters tetrü nomlug

tirtiler ongzin yilpig yekler kuzgun kaburga ulatı yawlak belgülüg korkıncıg ünlüg kuşlar tükel türlüg

(RRA-TT VI/ 61-65) (JO-SYY/62-65)

Yawlak irü belgüler alku ewde barkta közünür kelip örletir ten ten ig agrıg ada tuda kelürür yılın ayın turkaru ew bark içinte ada tuda kar yas egsümez ög kan kak adaş kün kul bir ikintige karışur otlı suwlı teg tütüşlüg bolurlar ew iyesi turkaru bulganyuk könüllüg

(RRA-TT VI/ 66-70) (JO-SYY/66-70)

Kadir sawsıg öwkwlig bolur ince bilmiş kergek ol barça yekkelerning kılınçı ol birük antag edgü öglisi bar erip bu nom bitigig ewinte okıtsar ulatı üç kata okıtmışta bu munça türlüg ada tuda alku yokadur etözleri igsiz togasız adasız bolur birük birük bitig okımış edgü kılınç edremi bu kanyu tınlıg

(RRA-TT VI/ 71-75) (JO-SYY/71-75)

Uwutsuz biligi ertingü küçlüg erip ewke az almır kılınçı artuk küçlüg erip ertingü agır emgenser biligsiz köwencen kılınçı artuk küçlüg erip bu muntag nüzwaniler turkaru amru örletser yime bu nom bitigig okıtsar ayayu agırlayu tapınu udunu tutsar tek üç kata okısar bu munça türlüg

(RRA-TT VI/ 76-80) (JO-SYY/76-80)

Yawlak bilig alku alkınur söner amrılur edgü ögli yarlıkanguçı köngül ögrünçü köngül tüz könül alku burkanlar biligine tegir. Nom ülüsin bulır takı yime tıdıksız bodiwst kanyu tınlıg itiglig yaratıglıg iş ködüg kent ulus ew bark itgeli yaratgalı sakınç sakınsar an asnu bu nom bitigig

(RRA-TT VI/ 81-85) (JO-SYY/81-85)

Üç kata ol yirte okumış kergek anta kin toprak kaza tam tokıyu titig yoguru iş ködüg timin başlamış kergek ötrü siziksizin ew bark turgurmış kergek küntin sınar taglin yınag ikidin ten yaylıg itgülüg öntün yınak kidin yınak ikidin sınar bulan anta ulatı aslıg

Küdenlig ulug kiçig kapıg kodug uçuk taş sokgu tegirmen ağılık komsolug ulatı yılkıga atlıg kişiga batıglıkka tegi tözü tüketi itmiş kergek ötrü ol ödün yir altınkılar kıunçılar ölütçiler alku kitgey başı kün erkligin yorıglı ay erkligin yorıglı yıl erkligin yorıglı üzüt erkligin

(RRA-TT VI/ 91-95) (JO-SYY/91-95)

Yorıglı erklig kan süsin başlaguçı kasınçıg korkınçıg erkliglerning atları bu kün yorıyı ay ölütçi etlig taysuy sarıg orunulug irpiz kudrıkımyumuzuglug biş türlüg toprak erkligi yir tengri kanı soltun kök luu ondun ak bars küntün gizil sagızgan kidin kara yılan altı kap yaraşmazı

(RRA-TT VI/ 96-100) (JO-SYY/96-100)

İki yigirmi erkligi topraktakı karı başları atlıgı yüzlügi batıgdakı agulug luular kamag yekler yilpigler adırtacı erkligler alku yaşarlar yokadurlar yirig topragıg iş işleyürler orunug boş kodup ırak tezerler bodsuz köligesiz barırlar ada tuda kılu umzlar itmiş yaratmış yani ew bark iyesine kutadur kutlayun

(RRA-TT VI/ 101-105) (JO-SYY/101-105)

Kıwlıgın ornanur Turgaru ögrünçün manin armaki bolur agisi agisi barimi artuq qazganmadin ämgänmädin ügün kirür. Azu iraq Bargalı sagınç saqınsar, azu sü süleser, azu at yol tiläsär Azu satıgga yulugqa barsar, qazgançı ökliyür asılurOgulu kızı urugı tarigi bagrı bösüki öküs bolur. Ögi

(RRA-TT VI/ 106-110) (JO-SYY/106-110)

Kanı ol ogul qızqa yarlıkançuçı könüllüg bolur. Qız yimä öginä qanına tapıgsak bolur. Qa qadas, bäg Yutuz yimä bir ikintigä ärtingü amraq bolur. Nä könülüntä Saqınmışı alqu könülinça bolur. Birük qınlıgga kirsâr, azu Ogrı ogurlasar tutsugsar, bagta bogakuda kirip, bärkä

(RRA-TT VI/ 111-115) (JO-SYY/111-115)

Kagıl ulatı qısıg qawrıg ämgäki kälsär, yime bu bitigig Qata okısar, alqu boş bolur. Takı yime kim qayu tınlıg siziksiz Kirtgünç könülün bu bitigig bititsär, azu adınaguga okıtsar azu nomlatsar, ayayu agırlayu tutsar antag bar ki ol tınlıg örtkä örtänmäz, suwda ölmäz tagda ön yirtä

(RRA-TT VI/ 116-120) (JO-SYY/116-120)

Qanta yorısar bars irpiz böri ulatı yawlag tınlıglar alku Täzärlär. Qamaq kutlar waqşıklar küyü küzätü tutarlar Kinintä tüz kärinçsiz burqan yolına kirgailär. Takı yime

Qanyu kişi artug yalgan igid sawlıg çası sawlıg ootun sawlıg Sarsıg sawlıg ärsär yimä bu bitigig tutsar okısar, sözläsär

(RRA-TT VI/ 121-125) (JO-SYY/121-125)

Tilintäki bu tört türlüg müninta qadakınta kitär. Türlüg tıdıgsız kadagsız arıg til bulur. Takı yime qanyu tınlıg Artuk ayıg kılınçlık äripätüz qodsar üzüti tamuga barmış kergek İnçip ogulı kızı bagrı bösüki qası kadaşı ölmiş ögi kanı Üçün bu bitigig yiti kata okısar üziti antag kurtulur.

(RRA-TT VI/ 126-130) (JO-SYY/126-130)

Tänri yirintä barır, azu burkanlar yirinte tugar. Burkanlarıg Körür. Burqan nomın äşitür. Nom közi yaruyur. Togmaz batmaz Biligkä tägir. Burqan yolına kirür. Ol ödün tänri Bilgiye ulaşır. Tänrisi burkan tıdıgsız bodiswtga inçä tip yarlıkadı: Wipaşi burkanta Kirtgünç könüllüg upasi upsançlar bar ärtilär. Tärs tätrü nom

(RRA-TT VI/ 131-135) (JO-SYY/131-135)

Törü yäk içkäkig kirtgünmäz ärtilär. Siziksiz könülün bu nom bitigig Tutar ärtilär. Bitiyü ogıyu ayayu agırlayu tapınur udunur ärtilär. Nä türlüg itig yaratıg bar ärsär, körümçi yultuzçıga ayıtmaz, İtär ärtilär. Kirtü könül köni kirtgünç üçün turgaru busı ulatı altı Paramıtka qatıklanur ärtilär. Ançulayu qatıklanıp burqan yolın

(RRA-TT VI/ 136-140) (JO-SYY/136-140)

Tükätti, burqanlarnın aqmaz agıtmaz artamaz buzulmaz arıg turug Ätüz boltılar. Tüz kärinçsiz tuimaqqa tägdilär. Tözü yaruk atlıg Burqan boltılar. Kalp ödi ulug tolu atlıg, uluşı, qıdıksız Bulunsuz atlıg budunı alqu bodistwlar yorıgınca yorıyurlar Bulunçsuz nom boşgunur. Takı yime tıdıgsız bodiswt

(RRA-TT VI/ 141-145) (JO-SYY/141-145)

İnçe bilin siz. Bu bitig Çambudiwip yir suwda qayu qayu yirte Budunta bar erser, anta sekiz bodistwlar âzrua qormuzda Tanri ulatı kamag yarug tanrilar qutlar waqşiklar turgaru qua Yawışgun yıdın yıparın inçe ayayur agırlayurlar tapınur udunur Lar kelti burqanlarıg tapınur udunurca burkanlarta adruksuzın

(RRA-TT VI/ 146-150) (JO-SYY/146-150)

Tutarlar. Takı yime tıdıgsız bodistw qayu tüzünlar oglı tüzünlar Kızı kamag tınlıglar üçün bu nom bitig okısar nomlasar tarin Yörügün uktursar ötkürsar ertingü tarin töz yıltız nomug Uksar ol tınlıg etözi burqan etözi titir. Könüli yime Burqanlar könüli titir. Ne üçün tiser ol tınlıg turgaru

(RRA-TT VI/ 151-155) (JO-SYY/151-155)

Bilge bilig közün adruk adruk alkınçsız körtle ön körk körür Ol ön körk tözi yıltızı yoq kurug titir. Ol yokug Biligli bilge bilig ograyu burqanlar biligi titir. Anı üçün tınlıglar Edgü köni yolçı yirçi bulup alku türlügüg yok kurug Ol tınlıg könüli biligi burkanlar könüli biligi titir. Kelti ince

(RRA-TT VI/ 156-160) (JO-SYY/156-160)

Bilser ön körk ulatı altı türlüg yagılarta öni kurtulurç Burkan kutın bulır. Ol kim ön körk titir yoq. Kurug yime oluq erür. Ol kim yoq kurug titir ön körk Yime oluk erür. Önte öni yoq kurug bultukmaz. Ön yime ön körk bultukmaz. Ulatı teginmek sakınç kılınç

(RRA-TT VI/ 161-165) (JO-SYY/161-165)

Bilig yükmekig alku ince bilmiş ukmış kergek. Bu biş İnçe ötkürü usar ol tınlıg etözi tüzün önlüg burkan Titir. Kulgakı turgaru adruk adruk alkınçsız ün eşitür. Ol kim Titir yok kurug yime ol ok erür. Ol kim yok kurug titir Ün yime oluq erür. Ünte öni yok kurug bultukmaz.

(RRA-TT VI/ 166-170) (JO-SYY/166-170)

Yokta öni yima ün bultukmaz. Eşitmiş ünüg alku ince Ötkürü usar ol tınlıg etözi tüzün ünlüg burkan atüzi Titir. Yime burnı turgaru adruk adruk alkınçsız yıd yıpar Yıdlayur. Ol kim yıd yıpar titir yok kurug yime oluk Erür. Ol kim yok kurug titir yıd yıpar yime oluk erür. Yıd

(RRA-TT VI/ 171-175) (JO-SYY/171-175)

Yıparta öni yok kurug bultukmaz. Yok kurugda öni yime Yıd yıpar bultukmaz. Yıdlamış yıdıg alku ince ötkürü usar Ol tınlıg etözi yıpar yükmek burkan etözi bolur. Takı yime Tili adruk adruk alkınçsız tatıg tatar. Ol kim tatıg Yok kurug yima oluk erür.

(RRA-TT VI/ 176-180) (JO-SYY/176-180)

Ol kim yok kurug titir tatıg yime oluk erür Tatıgda öni yok kurug bultukmaz Yok kurugda öni yime tatıg bultukmaz. Tatmış tatıgıg alku Munçulayu ötkürü usar ol tınlıg Nom ögrünçü burkan titir. Yime

(RRA-TT VI/ 181-185) (JO-SYY/181-185)

Nom ögrünçü burkan titir. Yime etözi turgaru adruk adruk Alkınçsız savıglıg bürtmak bürtar. Ol kim bürtmak titir Yok kurug yime oluk erür. Ol kim yok kurug titir bürtmak Yime oluk erür. Bürtmekte öni yok kurug bultukmaz yok Kurukda öni yime bürtmak bultukmaz. Bürtmakig alku ınçe

(RRA-TT VI/ 186-190) (JO-SYY/186-190)

Ötkürü usar ol tınlıg etözi bilge yaruk burkan etözi bolur. Takı yime könli biligi yime turgaru adruk adruk alkınçsız Törü sakınur adırar. Ol kim törü titir yok kurug yime Oluk erür. Ol kim yok kurug titir taştıngı törü yime oluk Erür. Törüde öni yok kurug bultukmaz. Yok kurugda öni

(RRA-TT VI/ 191-195) (JO-SYY/191-195)

Yime törü bultukmaz. Taştın sınargı könülke keltecı törülarig Alkı ınçe ötkürü usar, ol tınlıg etözi nom yaltırıglık burkan. etözi bolur. Takı yime kamag tüzünler bu köz ulatı altı türlüg İlanür yıltızlar işi ködügi çınzu tigme ertükteg kirtü töz belgüsi Bu erür. Kim kayı tınlıg munı ötkürü usar, munı yanılmadın

(RRA-TT VI/ 196-200) (JO-SYY/196-200)

Burkanlar yarlıgınça köni ogurça ötkürser, turgaru üzüksüzünYorıtsar işletser yime adnaguga nomlasar, ol tınlıg burkanlar Yolına kirmişke sanur. Kentü özi bodiswt atanur. Birük Munı uqmadın adınsıgrak adıra tutsar, azu ayık kılınç İye barıp, tersli onlı edgüli ayıglı iki türlüg kılınç kılsar

(RRA-TT VI/ 201-205) (JO-SYY/201-205)

Ol tınlıg bu yirtinçüdä tegzinür, azu yokaru yaruk tanrılar yirinte Meni menileyür, azu kodı üç yawlak yolka kirür. Emgek emgenür Tüzünlerim, edgüg ayıgıg yime kirtgünmiş

kergek, kim kin ökünmeser Takı yime kamag tınlıglarnın könüli biligi etözi burkanlarının Nom idişi titir. Kim üç ayıgık nom, iki yigirmi bölük yarlık

(RRA-TT VI/ 206-210) (JO-SYY/206-210)

Tüketi könül içinte tutar, ançulayu kaltı kegdege bitimiş kuin Bitig teg, sansız tümen azunta berü unıtmadın ıçgınmadın Öyü tutar, kin kaçan ogrı boltukta yana adnaguga boşgurur Üleyür, alkınçuka tegi burkanlar urugı üzülmäz, kılça ägsümäz DTägsilmäz, artamaz buzulmazi alkınmaz yokadmaz ol burkanlarnın

(RRA-TT VI/ 211-215) (JO-SYY/211-215)

Koimsosı agılıkı titir. Kim könül bilir nom yıltızın, könül tözin Hazinesidir. Körmiş bilmiş ötkürmiş tınlıglar erser, ol timin anı körür Anı bilir, anı ötkürür. Antada öni arkant pratikubutlar Ulatı kamag srawiklar, azu kamag nızwanılarıg basmış yalanuklar Bilgeler alku munı bilmez uqmaz, ötkürü umazlar. Takı yime

(RRA-TT VI/ 216-220) (JO-SYY/216-220)

Tüzünlerim, kim kayı tınlıg bu nom bitigig boşgunup, Terin yörügin ötkürü usar, ol tınlıgnın könüli biligi etözi burkanlarnın nom idişi titir. Antada öniki yalanuklar Tınlıgların kolulasar, esrük kişi teg tene muna yorıyur. Umadın yanluk sakınç turgursar ince bilmeser bu

(RRA-TT VI/221-223) (JO-SYY/221-223)

ol ödün bis oğlanı kuwragda erür ertiler teñri burkanta antag adınçıg tatıglıg sogançıg nom yarlıg eşidip nom közleri arıtı açıtı ögirti sevintiler alkugın tüz kerinçsiz

(RRA-TT VI/224-226) (JO-SYY/224-226)

burkan kutına könül tugurtılar ol ödün tıdıgsız bodiwst takı ince tip ötünti tenrim bu yirtinçüde toymış kamag tınlıglarta togmag ölmek bu iki türlüg törü ertingü

(RRA-TT VI/227-229) (JO-SYY/227-229)

agır titir togdukta kün talulamaz ödi tegdükte ötrü togar öltükte yime kün talumaz ödi tegdükde ötrü ölür ne üçün ölüg kergeksiz yıdıg etüz üçün edgü kün taluyur

(RRA-TT VI/230-232) (JO-SYY/230-232)

Edgü kün tileyür edgü künke edgü ödge timin taşkaru taşkarurlar ulug törü toku iterler törü toku kılmışta kin söki ulug ew barkta ada tuda bolmadın barmaz ig agrıg

(RRA-TT VI/233-234) (JO-SYY/233-234)

Ölüm ulatı ada tuda bolur agı barım saçılur tökülür takı antag bolur ol kapıg tunur antag adrılur ne tusu bolur

(RRA-TT VI/235-238) (JO-SYY/235-238)

ol edgü kün ol edgü öd körmişi tululamışı amtı teñrim bu muntag ters tetrü biliglig tınlıglarka köni yol oruk körtkürü birgey erti kim köni yolça köni biligçe yorısunlar erti

(RRA-TT VI/239-241) (JO-SYY/239-241)

İnçe tip yarlıkadı sadu tıdıgsız bodistw siz kamag tınlıglar üçün kergeglig nom ayıttınız emti siz koduru tınlan nomlayu bireyin bu yirli tenrili kin algıy edgü kılınçlıg üçün

(RRA-TT VI/242-245) (JO-SYY/242-245)

Arıg turug yazınçsız erür kün ay tenri iki yaruk ordular ertingü ulug kin algıy yaruk yaltrıglıg erdinin yaratmış ordular tirir edgü kılınçlıg üçün alkugun yawlaksızın tört bulunug keza yaruti tınlıgların asıg tusu kılur yıl yılka edgü

(RRA-TT VI/246-249) (JO-SYY/246-249)

Öd ödge takı yawaş nen yawlakı yok adruk adruk tegsilmeki idi yok tüzün oglanum bu yirtinçüdeki kamag iligler kanlar tigme öküşi bodistwlar titir tınlıglarka asıg tusu kılgalı özlerin tegsürüp kelirler ol iligler kanlar yime yarlıkançuçı

(RRA-TT VI/250-253) (JO-SYY/250-253)

Könüllüg üçün kamag bodunug ince igidür kaltı ög kan amrak ogulın ewde barkta igidürçe budunka yawlak sakınçları yok erür özeki yaruk tenriler yarlıgına kodı inerler kamag buduka ögleri teg kanları teg bolzun tip ötrü bu yirtinçüdeki ulusın

(RRA-TT VI/254-257) (JO-SYY/254-257)

Balıkın ite birürler kim ayıg kılınçlıg tosun yawlak muiga tınlıgların iyer basar kın tegürür alanadturur köni yolkka kigürür on edgü kılınç kılturur üzütleri tengri yirine barır yana etüzlerine asıglıg likzir tip bitig bitiyür

(RRA-TT VI/258-261) (JO-SYY/258-261)

Sayu birür ol kim emti işletirler tolu tip tüz tip bütmek tip tirmek tip açılmak tip kitermek tip tutmak tip alp tip sımak tip ornanmak tip turmak tip turgurmag tip bu iki yigirmi türlüg törüsüz uzaklar bitiglerig ol biligsiz tınlıglar tutarlar

(RRA-TT VI/262-264) (JO-SYY/262-264)

Adasız tudasız erelim tip etüzlerine anca munça tusulur inçip arkun agırr ada tuda kelser yime kiterü umaz adası tudası keltükte ötrü ters tetrü bitkeçi tapa barırlar üküş türlüg

(RRA-TT VI/265-267) (JO-SYY/265-267)

İm sam al çawış ayu birürler aç yerlerke içkeklerke saçıg tökük ayu birürler tapıntururlar aş içkü barım birtürürler yana olug yekler içkekler yigedürler tıltag bolurlar kentülerni

(RRA-TT VI/268-270) (JO-SYY/268-270)

Öze ilenürler uuzatı ınçe tapınzun udunzun aş içkü kelürzün tip takı öküş ada tuda kılurlar inçip ol tınlıglar ukmadın amru ters tetrü tınlıglar turkaru tengrili yirli töritmiş törü ol

(RRA-TT VI/271-274) (JO-SYY/271-274)

tip tiyürler on edgü kılınçlıg törüde boşgutta burkanlar yarlıgınta kitmiş erürler kün tengri ay tengri iki yaruk ordular içinteki tengriler yarukına arka birip yana yekning içkekning kararıg işine kirmişke sanur turkaru king alkıg köbi ulug yolug kodup

(RRA-TT VI/275-278) (JO-SYY/275-278)

Ters tetrü törüge tar yolka kirmişke sanur ertingü ters tetrü törü titir tınlıglar tüzün oğlanım kim kanyu tınlıg ogulanı togsar bu bitigig üç kata okısun ol oğlan ögin emgetmedin ucuz toggai togmış ogul kangınga tapıgsak

(RRA-TT VI/279-282) (JO-SYY/279-282)

Bolur alkuga titig utgurak igsiz togasız adasız tudasız emgeksiz tolgaksız ödsüz kolusuz olmez yime kim ölser bu bitigig üç kata okızun kınınga neng ada tuda bolmaz takı yime tüzün oglanım künte kün ai aida edgü yıl yılta takı edgü

(RRA-TT VI/283-286) (JO-SYY/293-286)

Kelteçi barça edgü ödler kolular takı tüzün ertingü yawaş bitig okıp iş işleser neng ada tuda bolgusı idi yok ölügke törü toku kılıp öntürür künte bu bitigig üç kata okızun azu yiti kata okızun ertingü tusulgai kutadgai erüş öküş

(RRA-TT VI/287-289) (JO-SYY/287-289)

Edgü kılınç bolur ol ewke kün küninge yoklamag asılmak bolur özleri yaşları uzun bolur etüz kodsar alkugun burkanlar yirinte togar takı yime tüzünlerim kim kayu tınlıg ölüg kişi

(RRA-TT VI/290-292) (JO-SYY/290-292)

Üçün sin orun itgeli yaratgalı sakınsar özleri kanta taplasar anta itzün öntün kidin yirtin birtin yirig yıdan yıparanarıtzunlar itgü yirte bu bitigig üç kata

(RRA-TT VI/293-296) (JO-SYY/293-296)

Azu yiti kata okızun ol üzüt yekler yir altınkı erkligler yime taplagailar yirig boş kodup bargaylar ewde barkta ada tuda bolmagay asıg tusu bolgay tengri burkan bu yarlıkamış yarlıgıg yana ikileyü utguratı belgülüg kawıra nomlayu birti ince

(RRA-TT VI/297-300) (JO-SYY/297-300)

Tip yarlıkadı emgenip togurur küni ertingü edgü olsartaşkarmış ödi edgü togmış ölmiş ödinte bu bitigig okısarlar ertingü kutadgay tusulgay ayı küni ertingü yarug ertingü edgü yılı ödi ertingü edgü yavaş bitig okıp iş işleser yitinç

(RRA-TT VI/301-304) (JO-SYY/301-304)

Uguşka takı alku kutadur asılur ol ödün ol kuwragdayiti tümen yiti min budunlar tengri burkan yarlığın eşidip ertingü süzültiler könülleri açıltı ters tetrü törüsin kodup köni kirti nomka törüge kirtiler burkanlarnıng nom

(RRA-TT VI/305-308) (JO-SYY/305-308)

Ülüşine teginip siziksizin tüz kerinçsiz burkan kutınga köngül turgurtılar ol ödün tıfigsız bodistw tengri burkamka takı ince tip ötünti bu yirtinçideki tınlıklar alku bir ikintige tuşın tangın körüp tüngür böşük boluşup

(RRA-TT VI/309-312) (JO-SYY/309-312)

Kız birişip bağır böşük edgü ögli bolurlar tüngür böşük boltukta aşnu edgü kün körürler edgü öd talutap timin kawışurlar kız birişip kalın içkerip min yıl tümen künkisakınç sakınurlar inçip kin yana azuntakı ulag sapıg

(RRA-TT VI/313-316) (JO-SYY/313-316)

Ogrınta edgüligin ögrünçlügin beg yutuz bolup bayın barımlayın karıgınça kawışıklı az erür yok çıgay bolup ödsüz kolusuz adrılıp barıglı ölügli öküş bu iki türlüg tınlıglar ters tetrü törüsi inçip edgü yawlak utlısı ne üçün adruk erki tengrim tengri

(RRA-TT VI/317-320) (JO-SYY/317-320)

Burkan inçip tip yarlıkadı tüzün oğlanım ince ukunglar koduru tınglanglar bu yirtinçüde üstün tengri yaruk titir altın yağız yir kararıg titir kün tengri yaruk ya tengri kararıg titir ot yaruk titir suw kararıg titir er yaruk titir tişi

(RRA-TT VI/321-324) (JO-SYY/321-324)

Kararıg titir bu yirli tengrili tişili irkekli birgerü kawışıp kamag tınlıglı iki türlü ged togar blgürür tınlıg kentü biş azun tınlıg titir tinsiz erser kamag i ıgaç ot titir künli aylı karısu kawışu yorıyor ötrü yaylı kışlı

(RRA-TT VI/325-328) (JO-SYY/325-328)

Tört öd bolur tört öd içinte ikirer öd adrılur sekiz yangı kün bolur otlı suwlı bir ikintige küç basut bolup ötrü kop türlüg ı tarıg yimiş ulatı bısarlar itilür tişili irkekli kawışıp kişi oglı yalanguklar ulatı togar belgürer

(RRA-TT VI/329-332) (JO-SYY/329-332)

Bu alku törtinçi yir suwdakı edgüli ayıglı kentününg iki türlüg kılınç ogrınta törütmiş törü titir tüzün oğlanım biligsiz tınlıglar sizler bilmedin ukmadın körümçi ulatı ters tetrü töriçüge bilig aytıp öküş türlüg törüsüz tsuylug kılınçlıg iş işleyür

(RRA-TT VI/333-336) (JO-SYY/333-336)

Tınlıgların ölürüp aş içkü kılıp tüngür böşük kak adaş edgü ögli alku tirilürler türü toku iter öküş suy irinçü kılurlar ol ayıg kılınç küçinte etüzi kodsar üç yawlak yolka barır anta kin yana kişi etüzin buluglı antag ol kaltı tırnak özeki toprak teg

(RRA-TT VI/337-340) (JO-SYY/337-340)

Üç yawlak yolka tüşügli anca ol kaltı bu yirteki topraça kaltı ol kişi etüzin buluglı yalanguklarta kirtgünç könüllüg tınlıglar anca ol kaltı tırnag özeki toprakça yana kirtgünçsüz tınlıglar anca ol kaltı yirteki toprakça Tüzünlerim kim kanyu

(RRA-TT VI/341-345) (JO-SYY/341-345)

Tınlıg tüngür böşük edgü ögli bolgalı sakınsarlar yaraşurın yarasmazın edgüsin yawlagın aytmazun otlı suwlı yaraşmazı künli aylı yılı yultuzlı kutlu yaraşmazı alku aytmazun kızıg taşkarmış künte bu bitigig üç kata okızun kızlı küdegülige törü toku kılmış bolgay bu erür edgü edgüge ulag sapıg bolmış yarug yarukug içkermek

(RRA-TT VI/346-350) (JO-SYY/346-350)

Ew bark köninge yoklayur ew iyesi küninge aşılur ulug kiçig kak adaş ogul kız aşılur toymuş alku titik utgurak alp erdemlig togar öginge kangınga tapıgsak bolur kopka kutadur aşılur ödsüz kolusuz ölmez tükel ölüglüg togar ang kininte burkan yolınga kirür burkan kutın bulır ol ogurta sekiz ulug küçlüg

(RRA-TT VI/351-355) (JO-SYY/351-355)

Erdemlig bodistwlar bar ertiler alku burkan küçünge yarlıgınga ulug darnı tigme erdemke tükellig ertiler inçip erdemin baturup bu yirtinçü yir suwda kamag tınlıglar ara yorıyur ertiler kentününg yarug küçlüg bügülüg erdemin edgü kılınçın kamag tınlıglarnıng kararıg ayıg kılınçınga katıp biltizmedin tuyuzmadın tınlıglarga asıg tusu

(RRA-TT VI/361-365) (JO-SYY/361-365)

İntradati atlıg nızwanisız bodiswtka yükünürmen turuk süzük atlıg nızwanisız bodiswtka yükünürmen alkınçsız dian bulmış alıg nızwanisız bodiswtka bu sekiz ulug küçlüg erdemlig bodistwlar alkugun eliğin kawşurup tengri burkanka ince tip ötüg ötüntiler tengrim biz kamagan aşnukı burkanlarta edgü nom boşgut küçlüg tarnı bultumuz

(RRA-TT VI/366-370) (JO-SYY/366-370)

Ol tarnı küçinge bu yirtinçü yirsuwdakı tınlıglarka öküş asıg tusu kıltımız bu bitigig ayayu agırlayu tutar okıyur tınlıgların küyü küzetü tuttumuz emti yime tengrim yarlıkasar tarnı arwışımızını ötünelim ançulayu yime bu nom bitigig okıyur tutar agırlayur tınlıgların küyü küzetü tuttalım kim alku türlüg anıgda kidzünler adasızın tudasızın

(RRA-TT VI/371-375) (JO-SYY/371-375)

Erzünler tengrim ötrü ol tarnı arwışın nomladı ince tip titiler om akani nikani abila mangi mantali swaksa tengrim bu arwış küçi edremi ertingü ulug titir. Kim ayıg kılınçlıglar bu nomug arwışıg nomlaglı nomçıg örletgeli sakınç sakınsar bu arwaşıg sözlezün ol yawlag yek içkekning başı öngi yarılgay ince kaltı alı

(RRA-TT VI/376-380) (JO-SYY/376-380)

Igaç teg ol ödün alkınçsız ülgüsüz etüzlüg bodistw orunta turup eliğin kawşurup tengri burkanka ince tip ötüg ötünti tengrim ne üçün bu nom bitig sekiz yükmek yaruk tip atantı kamag kuwragka yarlıg yarlıkazun bilelim ukalım söki töz yıltız könglümüzni ötkürü teginelim burkanlar biliginge teginelim siziklig könglümüz alkınçuga

(RRA-TT VI/381-385) (JO-SYY/381-385)

Tegi üzülzün tengrim ol ödün tengri burkan ülgüsüz etüzlüg bodistwg sadu sadu tip alkadı yarlıkadı tüzün oglanımkoduru tınglang utguratı nomlayu bireyin sekiz türlüg yaruk bilge bilig bir kuwrag bir yükmek bolup bir nom bitig boltuk üçün sekiz yükmek yauk nom bitig tip Atanur yang tiser yaruk

(RRA-TT VI/386-390) (JO-SYY/386-390)

Tip titir tayşıng itigsiz bultukmaz tarın yörigin utgurak yarutı yaşutı ötkürü usar ol bilge bilig timin yaruk bilge bilig titir ne üçün tiser sekiz yürlüg köngül bilig ulagı sapığı yok kurug bultugmaz titir anı ötkürü umış üçün sekiz yükmek yaruk tip Atanur takı yime ince tip yarlıkadı kelti yirtinçüde

(RRA-TT VI/391-395) (JO-SYY/391-395)

Erüsi arkagı ikigü arkuru kawşurup turku işkirti böz ulatı bir ad bolur tınlıglarka kedgü tonagu ulatı asıg tusu kılur ançulayu yime bu nom bitig içinteki sekiz türlüg köngül bilig erüsi bolup yaruk bilge bilig arkagı bolup turkaru kawışıp tınlıglar tuyar ukar bilir bolup ötkürüp burkan yolınga kirür asıg tusu kılur anı

(RRA-TT VI/396-400) (JO-SYY/396-400)

Üçün bu nom bitig sekiz yükmek yaruk bitig tip atantı sekiz türlüg köngül bilig bu erür engilki köz bilig ikinti kulgak bilig üçünç burun bilig törtünç til bilig bişinç etüz bilig altınç köngül bilig yitinç adra tigme bilig sekizinç agılık koymsa bilig kaltı burkanlarnıng yaryk bilge bilig küçinte bu sekiz türlüg yanglık biligin

(RRA-TT VI/401-405) (JO-SYY/401-405)

Arıtu usar ince bilgey ukgay ol tınlıg bu sekiz türlüg köngül bilig içinteki yanglıg sakınç tözi yıltızı alku yok kurug ermiş tip ötrü nom közi yaruyur kentününg közin ince bilir bu mening közüm kün ay tengri ordusı titir bu ok kün ay tengriden yana kün ay yaltrık tigme burkan belgürür iki kulgakı ün eşitür tengri yiri titir

(RRA-TT VI/406-410) (JO-SYY/406-410)

Oluk tengri yirinden yana alkınçsız ünlüg burkan belgürer iki burun üti burkan tütsüki tigme tengri yiri titir oluk tengri yirinten yana yıkar yükmek burkan belgürer tili nom tatıyı tigme tengri yiri titir oluk tengri yirinten yana nom ögrünçü burkan belgürer etüzi luçan atlıg tengri yiri titir oluk tengri yirinten yana tükel

(RRA-TT VI/411-415) (JO-SYY/411-415)

İtiglig közüngü körklüg burkan belgürer köngüli kögüzi adruksuz tengri yiri titir oluk tengri yirinten yana tebrençsiz burkan belgürer ulug yaltrıglıg burkan belgürer köngli nom tözi tengri yiri titir oluk tengri yirinten yana kurug ilig tigme burkan belgürer adra atlıg bilig tengri yirinten yana agam bitig nirwan bitig belgürer

(RRA-TT VI/416-420) (JO-SYY/416-420)

Koymso yoga atlıg bitig tengri yirinten yana ulug bilge bilig paramit bitigli yaga atlıg bitig belgürer bu erür sekiz bilg atları tüzün oğlanım ol kim burkan titir nom oluk erür ol kim nom titir burkan yime oluk erür bu iki birle kawışur ulug ögütmiş yıgadmış bilge bilig tip burkan belgürer tengri burkan bu nom yarlıg yarlıkadukta

(RRA-TT VI/421-425) (JO-SYY/421-425)

Bu agır yir altı türlüg tebredi kamşadı tengri burkan yarukı ontun sıngar yirsuwda alku yarukı yaltrıyu kararıgıg alku kiterdi tamudakı emgeklig tınlıglar alku ozdı kurtuldı edgü etüzge kirtiler ol ödün ol kuwragda sekiz tümen tört ming bodistwlar alku burkan biliginge tegdiler alku yok kurug ilig tigme orunka

(RRA-TT VI/426-430) (JO-SYY/426-430)

Tegdiler kin alku burkan kutın bulgaylar kalp ödi kirsiz arıg tip titgeyler uluşı balığı bulungsuz buçgaksız kamag turgaru bodistwlerning altı paramit yorıgınta katıglangaylar bulunçsuz törüge teginmiş ergeyler ulatı altı tümen altı ming toyınlar şamnançlar upası upasançlar yime tarni tigme erdemke teginip iki ermez nom kapıgınga

(RRA-TT VI/431-435) (JO-SYY/431-435)

Kirtiler sansız sakışsız tengriler yekler ulug küçlüg luular gantarwilar asurlar talim karakuş kanları kinarilar mahoragilar kişili kişi ermezli alku nom közleri eriti açıltı köni bodistwlar yorıgınga yolınga kirtiler takı yime tüzün oğlanım kayu tınlıg atka yolka teginser atanmış künte azu yanı ew barkka kirmiş künte bu

(RRA-TT VI/436-440) (JO-SYY/436-440)

Bitigig üç kata okısarlar kamag kutlar wakşiklar küyü küzetü tutgaylar öz uzun kut kalın bolgay kim bu bitigig bir kata okısarlar üç ağılık nom bir kata okımış teg bolur -bu bitigig bir kün bitiser üç ağılık kamag – nom bitig tüketi bitimiş teg bolur edgü kılınçı kolusuz erüş öküş titir. Takı yime ülgüsüz etüz bodistw kayu tınlıg köni nomka

(RRA-TT VI/441-445) (JO-SYY/441-445)

Kirtgünçi yok erip ters tetrü enıg kılınçlıg erip bu nom bitigig eşitip kirtgünmedin ayıglasar burkan yarlıgı ermez tip tiser ol tınlıg közünür azunta anıg körksüz uduz örmen kart yiring iglig bolur etüzi alku kan yiring akar tökülür yarsınçıg bolur etüzi yıdıg sasıg bolup alku kişi yarsıyur yakmaz bolur etüz kodsar awiş

(RRA-TT VI/446-450) (JO-SYY/446-450)

Tamuda togar tamudakı emgekin tükel kötürür bir ödün sönmez tınturmaz emgetirler anı üçün tengri burkan ol yazuklug tınlıglarka ince tip yarlıkadı etüz kentüng bolmuş etüz titir biş türlüg yini yime kentüng bolmış ol titir ulgadsar kentün ulgadur karısar yime kentün karıyur toysar yime kentün togar ölser yime kentün ölür uzun yaş tileser

(RRA-TT VI/451-455) (JO-SYY/451-455)

Bultukmaz- öleyin tiser yime ölü tutmaz emgekli mengili kentün kötürür tersli onglı kıltaçı yime özkılınçı titir kimke neng yiringü ermez alku öz kılınçı titir itig yaratıg kılgalı sakınsar angaşnu bu bitigig okımış kergek ming tümen yılka tegi adasız bolur yana burkan kutına urug tarıg kemişmiş bolur kin burkan kutın bulup nom tilgenin tewirer kamag tınlıglarka

(RRA-TT VI/456-460) (JO-SYY/456-460)

Asıg tusu kılur tengri burkan bu nom yarlıg yarlıkap kamag kalın kuwrag eşitmedüküg eşitmiş teg bulmadukug bulmış teg bolup ertingü ögrünçülüg sawınçlıg bolu teginip köngülleri kögüzleri bilge biligleri yarudı yaşudı alkugun taştıngı törüg belgüg yok kurug tip biltiler burkanlar tuymakınga biliginge kirtiler ol kim körksüz tuyugsuz bilgüsüz tip titir

(RRA-TT VI/461-466) (JO-SYY/461-466)

Neng bolgusı yok erser ol timin nirwan mengisi titir alkugun bu tuymakıg tuydılar atkanguluksuz yokug biltiler uktılar ötkürtiler ögrünçlüg sawınçlıg bolup tengri burkan yarlıgın töpüre tuta teginip kentü kentü ergüsingerü yadıltılar tengri burkan yarlıkamış tengrili yirli sekiz yükmek bügülüg arwış nom bitig bir tegzinç namo but namo dram namo sang.